

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

ELİT VE ELİT OLMAYAN ERKEK BASKETBOLCULARDA
HEDEF YÖNELİMİ, GÜDÜSEL (MOTİVASYONEL) İKLİM VE HEDEFLERİN
ÖZGÜNLÜK, GÜÇLÜK DERECESESİ ÖZELLİKLERİNİN YAŞAM DOYUMUNA ETKİSİ

Turhan TOROS

103640

DANIŞMAN
Doç.Dr. Ünsal YETİM

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2001

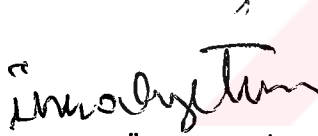
Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde yürütülmüş olan “Elit Ve Elit Olmayan Erkek Basketbolcularda Hedef Yönelimi, Güdusel (Motivasyonel) İklim ve Hedeflerin Özgünlük, Güçlük Derecesi Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkisi” adlı çalışma, jüri tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

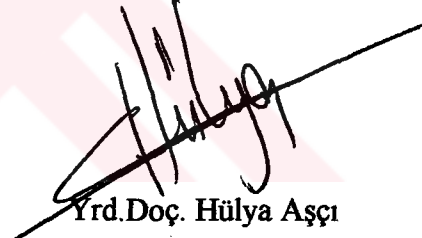
Tez Savunma Tarihi -16/ 08/ 2001-

Prof. Dr. Şefik TIRYAKI
Mersin Üniversitesi

Doç.Dr. Ünsal YETİM
Mersin Üniversitesi

Yrd.Doç. Hülya AŞÇI
Başkent Üniversitesi

Yukarıdaki tez, Enstitü Yönetim Kurulunun 17.9.01 tarih ve 2001/08-9 sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü
Prof.Dr. Canan ERDOĞAN

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Psikolojisi alanında, yüksek lisans öğrenciliğim boyunca akademik yaşamıma katkılarından dolayı, emeğini esirgemeyen Mersin Üniversitesi Fen-Edeb.Fak. Psikoloji bölüm başkanı , tez danışmanım Doç. Dr. Ünsal YETİM'e, Amerika'dan benim için istettiği bir çok dergi ve makale için, ayrıca spor psikolojisi ve sosyal psikoloji alanındaki birikimini paylaşma konusundaki cömertliği ve tüm yaşamıma yol gösteren uzak görüşlülüğü için özel şükran borçluyum.

Güdülenme alanında, hedef kuramı, güdüsel iklim perspektifi gibi orijinal açılımları sağlayan ve bunları tutarlı bir metodolojiyle ölçme zenginliği sunan, ayrıca ölçeklerin Türkçe'ye uyarlanmasında ilk kıvılcımların oluşmasını sağlayan, Prof. Dr. Joan L. Duda'ya özel teşekkür. J.L. Duda sayesinde zihnimde Türk sporcusunun hedef yönelimi, güdüsel iklim sorusu oluştu. Böylece hem soruma yanıt arama hem de ülkeme ölçekler kazandırma şansına eriştim.

Araştırma literatürüne ulaşmamda yardımcı olan ve okuduğu üniversitenin kütüphanesindeki elliye yakın spor psikolojisi makalelerini ve dergilerini bana gönderen İngiltere Loughborough Üniversitesi doktora öğrencisi Sevinç ÇIRAK'a, araştırmamda sporcularına ölçekleri uygulamama izin veren TOFAŞ , EFES, ÜLKER, GALATASARAY ve diğer 1. ve 2. lig basketbol kulüplerine ve Basketbol Federasyonuna, her zaman olumlu pekiştireçlerde bulunan büyüğüm Dr. Mehmet NANE'ye, araştırma ile ilgili görüşlerini paylaşan, sosyal ve duygusal desteği için eşim Zişan TOROS'a, araştırmanın uygulamalarında yardımcı olan, araştırmanın yazımında sayısız ayrıntıyla uğraşan ve ayrıca yorumları, tartışmaları, fikirleri için isimlerini saymadığım desteklerini her an hissettiğim çok sayıdaki arkadaş ve meslektaşına sonsuz teşekkürler...Yaşamım boyunca yanımda olan anneme, babama ve kardeşlerime özel olarak teşekkür ederim.

Turhan TOROS

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Kabul ve Onay.....	iii
ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xv
ÖZET.....	xvi
ABSTRACT.....	xviii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİ	6
2.1. Başarı Güdülenmesinde Hedef Yönelimi Yaklaşımı; Görev ve Ego Yönelimli Hedefler.....	6
2.1.1. Başarı Hedef Yaklaşımı.....	7
2.1.1.1. Görev ve Ego Yönelimli Hedefler.....	8
2.1.1.1.1. Görev Yönelimli Hedefler.....	11
2.1.1.1.2. Ego Yönelimli Hedefler.....	13
2.1.1.2. Yaklaşımın Değerlendirilmesi.....	15
2.2. Güdüsel (Motivasyonel) İklım Yaklaşımı - Ustalık ve Performans İklımı.....	16
2.2.1. Yaklaşımın Değerlendirilmesi.....	23
2.3. Sporda Hedef Belirleme.....	24
2.3.1. Sporda Görev Yönelimli ve Ego Yönelimli Hedefler.....	29
2.3.2. Yaklaşımın Değerlendirilmesi.....	31
2.4. Yaşam Doyumu.....	32
2.4.1. Yaşam Doyumunun Ollmesi.....	32
2.4.2. Yaşam Doyumuna Etkide Bulunan Etmenler.....	33
2.4.3. Sportif Egzersiz ve Yaşam Doyumu.....	34
2.4.4. Yaklaşımın Değerlendirilmesi.....	37

3. GEREÇ VE YÖNTEM	39
3.1. Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği –SGEYÖ- (Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire –TEOSQ-).....	39
3.1.1. Elit ve Elit Olmayan Sporcuların Hedef Yönelimlerinin Araştırılmasında “Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği -SGEYÖ”nin Türk Sporcuları İçin Geçerlik ve Güvenirliği Çalışması.....	41
3.1.1.1. Yöntem.....	41
3.1.1.1.1. Ölçeğin Türkçe’ye Çevrilme Süreci.....	42
3.1.1.1.2. Katılanlar.....	43
3.1.1.1.3. Ölçeğin Uygulanması.....	45
3.1.1.2. Bulgular.....	46
3.1.1.2.1. Ölçeğin Maddelerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	46
3.1.1.2.2. Ölçeğin Alt Ölçeklerindeki Madde Ayırtedicilik İndeksine İlişkin Bulgular.....	47
3.1.1.2.3. Ölçeğin Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular.....	50
3.1.1.2.4. Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular.....	54
3.1.1.2.4.1. Ölçeğin Güvenirlik Katsayısına (Cronbach Alpha) İlişkin Bulgular.....	54
3.1.1.2.4.2. Test – Tekrar Test Güvenirliğine İlişkin Bulgular.....	55
3.2. Sporda Algılanan Güdüsel (Motivasyonel) İklim Ölçeği –SAGİÖ-.....	56
3.2.1. Elit ve Elit Olmayan Sporcuların Güdüsel (Motivasyonel) İkliminin Araştırılmasında Sporda Algılanan Güdüsel (Motivasyonel) İklim Ölçeğinin Türk Sporcuları İçin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması.....	58
3.2.1.1. Yöntem.....	58
3.2.1.1.1. Ölçeğin Türkçe’ye Çevrilme Süreci.....	59
3.2.1.1.2. Katılanlar.....	60
3.2.1.1.3. Ölçeğin Uygulanması.....	62
3.2.1.2. Bulgular.....	62

3.2.1.2.1. Ölçeğin Maddelerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	62
3.2.1.2.2. Ölçeğin Alt Ölçeklerindeki Madde Ayırtedicilik İndeksine İlişkin Bulgular.....	63
3.2.1.2.3. Ölçeğin Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular.....	67
3.2.1.2.4. Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular.....	71
3.2.1.2.4.1. Ölçeğin Güvenirlik Katsayısına (Cronbach Alpha) İlişkin Bulgular.....	71
3.2.1.2.4.2. Test – Tekrar Test Güvenirliğine İlişkin Bulgular.....	72
3.3. Elit ve Elit Olmayan Erkek Basketbolcularda Hedef Yönelimi, Güdüsel İklim ve Hedeflerin Özgünlük/Güçlük Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkisi.....	74
3.3.1. Yöntem.....	74
3.3.1.1. Tanımlar.....	74
3.3.1.2. Amaçlar.....	76
3.3.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	76
3.3.1.4. Örneklem.....	77
3.3.1.5. Ölçeklerin Tanıtımı ve Güvenirlik/Geçerlik Bilgileri.....	77
3.3.1.6. Beklentiler.....	79
3.3.1.7. Uygulama.....	81
3.3.1.8. İstatistiksel Analizler	81
4. BULGULAR.....	82
4.1. Örnekleme İlişkin Betimsel Bilgiler.....	83
4.2. Elit ve Elit Olmayan Sporcuların Değerlendirilmesi.....	86
4.2.1. Elit ve Elit Olmayan Sporcuların Hedef Yönelimi ve Güdüsel (Motivasyonel) İklim Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesi.....	86
4.2.2. Elit ve Elit Olmayan Sporcuların Yaşam Doyumu Açısından Değerlendirilmesi.....	88
4.2.3. Elit ve Elit Olmayan Sporcuların Yaşam Doyumunu Öngörme Bakımından Hedef Yönelimi ve Motivasyonel İklim Değişkenleri.....	89

4.2.4. Elit ve Elit Olmayan Sporcularda Yaşam Doyumu Düzeylerine Göre Hedef Yönelimi ve Motivasyonel İklim Değişkenlerinin Değerlendirilmesi.....	90
4.2.5. Elit ve Elit Olmayan Sporcularda Değişkenler Arası İlişkiler.....	93
4.2.6. Elit ve Elit Olmayan Sporcularda Hedef Yönelimi, Motivasyonel İklim ve Yaşam Doyumu Değişkenlerinin Yaşa Bağlı Olarak Değerlendirilmesi.....	94
4.2.7. Elit ve Elit Olmayan Sporcularda Hedeflerin Güçlük Derecesine Göre Yaşam Doyumunun Değerlendirilmesi.....	97
4.3. Elit Sporcuların Değerlendirilmesi.....	97
4.3.1. Elit Sporcularda Yaşam Doyumunu Öngörme Bakımından Hedef Yönelimi ve Motivasyonel İklim Değişkenleri.....	97
4.3.2. Elit Sporcularda Yaşam Doyumu Düzeyine Bağlı Olarak Hedef Yönelimi ve Motivasyonel İklim Değişkenleri.....	98
4.3.3. Elit Sporcularda Değişkenler Arası İlişkiler.....	101
4.3.4. Elit Sporcularda Hedeflerin Güçlük Derecesine Bağlı Olarak Yaşam Doyumunun Değerlendirilmesi.....	102
4.4. Elit Olmayan Sporcuların Değerlendirilmesi.....	103
4.4.1. Elit Olmayan Sporcularda Yaşam Doyumunu Öngörme Bakımından Hedef Yönelimi ve Motivasyonel İklim Değişkenleri.....	103
4.4.2. Elit Olmayan Sporcularda Yaşam Doyumu Düzeyine Bağlı Olarak Hedef Yönelimi ve Motivasyonel İklim Değişkenleri.....	104
4.4.3. Elit Olmayan Sporcularda Değişkenler Arası İlişkiler.....	106
4.4.4. Elit Olmayan Sporcularda Hedeflerin Güçlük Derecesine Bağlı Olarak Yaşam Doyumunun Değerlendirilmesi.....	107
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	108
5.1. Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği Tartışma ve Sonuç.....	108
5.2. Sporda Algılanan Güdusel İklim Ölçeği Tartışma ve Sonuç.....	110
5.3. Elit ve Elit Olmayan Erkek Basketbolcularda Hedef Yönelimi, Güdusel İklim ve Hedeflerin Özgünlük/Güçlük Derecesi Özelliklerinin Yaşam	

Doyumuna Etkisinin Araştırılmasına İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	111
6. KAYNAKLAR.....	118
EKLER.....	131
Ek – 1 Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği –SGEYÖ.....	131
Ek – 2. Sporda Algılanan Güdüsel İklim Ölçeği –SAGİÖ-.....	133
Ek – 3. Yaşam Doyumu Ölçeği.....	135
Ek – 4. Hedeflerin Özgünlük/Güçlük Derecesi.....	136
ÖZGEÇMİŞ.....	137

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa no

Çizelge 1. Ölçeğin (SGEYÖ), geçerlik ve güvenirlik çalışmasındaki katılımcıların branşlara göre dağılımı.....	44
Çizelge 2. Ölçeğin (SGEYÖ), geçerlik ve güvenirlik çalışmasındaki katılımcıların cinsiyete göre dağılımı.....	44
Çizelge 3. Ölçeğin (SGEYÖ), geçerlik ve güvenirlik çalışmasındaki katılımcıların yaşa göre dağılımı.....	45
Çizelge 4. Hedef yöneliminin “Görev yönelimli hedefler” alt ölçeğine ilişkin maddeler ve maddelere ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	46
Çizelge 5. Hedef yöneliminin “Ego yönelimli hedefler” alt ölçeğine ilişkin maddeler ve maddelere ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	47
Çizelge 6. Hedef yöneliminin “Görev yönelimli hedefler” alt ölçeğinde yer alan maddelerin madde-madde ve madde-genel toplam test korelasyonları.....	47
Çizelge 7. Hedef yöneliminin “Ego yönelimli hedefler” alt ölçeğinde yer alan maddelerin madde-madde ve madde-genel toplam test korelasyonları.....	48
Çizelge 8. Sporda görev ve ego yönelim ölçeğinde yer alan tüm maddelerin madde-madde ve madde-genel toplam test korelasyonları (Görev ve Ego).....	49
Çizelge 9. Ölçeğin (SGEYÖ) rotasyonlu temel bileşenler faktör analizi (ilk deneme-7 rotasyon yapıldıktan sonra).....	51
Çizelge 10. Varimax ve Oblique rotasyonlu temel bileşenler faktör analizi (3 rotasyon yapıldıktan sonra).....	52
Çizelge 11. Toplam varyansın açıklanması.....	53
Çizelge 12. Sporda görev ve ego yönelim ölçeği'nin (SGEYÖ) boyutlarının iç tutarlılık değerleri.....	54

Çizelge 13. SGEYÖ'nin test –tekrar test güvenilirliği için katılımcıların cinsiyete göre dağılımı.....	55
Çizelge 14. SGEYÖ'nin test –tekrar test güvenilirliği (SGEYÖ) için katılımcıların yaşa göre dağılımı.....	55
Çizelge 15. SGEYÖ'nin alt ölçeklerine ilişkin test-tekrar test korelasyon değerleri.....	56
Çizelge 16. Ölçeğin (SAGİÖ), geçerlik ve güvenilirlik çalışmasındaki katılımcıların branşlara göre dağılımı.....	61
Çizelge 17. Ölçeğin (SAGİÖ), geçerlik ve güvenilirlik çalışmasındaki katılımcıların cinsiyete göre dağılımı.....	61
Çizelge 18. Ölçeğin (SAGİÖ), geçerlik ve güvenilirlik çalışmasındaki katılımcıların yaşa göre dağılım.....	61
Çizelge 19. Güdüsel iklimin “Ustalık yönelimli güdüsel iklim” alt ölçeğine ilişkin maddeler ve maddelere ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	62
Çizelge 20. Güdüsel iklimin “Performans yönelimli güdüsel iklim” alt ölçeğine ilişkin maddeler ve maddelere ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	63
Çizelge 21. Güdüsel iklimin “Ustalık yönelimli iklim” alt ölçeğinde yer alan maddelerin madde-madde ve madde-genel toplam test korelasyonları.....	64
Çizelge 22. Güdüsel iklimin “Performans yönelimli iklim” alt ölçeğinde yer alan maddelerin madde-madde ve madde-genel toplam test korelasyonları.....	65
Çizelge 23. Güdüsel iklim ölçeğinde yer alan tüm maddelerin madde-madde ve madde-genel toplam test korelasyonları (Ustalık ve Performans).....	66
Çizelge 24. Ölçeğin (SAGİÖ) rotasyonlu temel bileşenler faktör analizi (ilk deneme-11 rotasyon yapıldıktan sonra).....	67
Çizelge 25. Varimax ve Oblique rotasyonlu temel bileşenler faktör analizi (3 rotasyon yapıldıktan sonra).....	68
Çizelge 26. Toplam varyansın açıklanması.....	70
Çizelge 27. Sporda algılanan güdüsel iklim ölçeği' nin (SAGİÖ) boyutlarının iç tutarlılık değerleri.....	71
Çizelge 28. SAGİÖ'nin test –tekrar test güvenilirliği için katılımcıların cinsiyete göre dağılımı.....	72

Çizelge 29. SAGİÖ'nin test – tekrar test güvenilirliği için katılımcıların yaşa göre dağılımı.....	72
Çizelge 30. SAGİÖ'nin alt ölçeklerine ilişkin test-tekrar test korelasyon değerleri.....	73
Çizelge 31. Araştırma örneklemini oluşturan elit sporcuların bağlı bulunduğu takımlar.....	82
Çizelge 32. Araştırma örneklemini oluşturan elit olmayan sporcuların bağlı bulunduğu takımlar.....	83
Çizelge 33. Elit ve elit olmayan sporcuların (tüm sporcular) betimsel istatistikleri.....	84
Çizelge 34. Elit sporcuların betimsel istatistikleri.....	85
Çizelge 35. Elit olmayan sporcuların betimsel istatistikleri.....	85
Çizelge 36. Elit ve elit olmayan sporcular bakımından görev yönelimi ortalamalarının farklılaşması.....	86
Çizelge 37. Elit ve elit olmayan sporcular bakımından ego yönelimi ortalamalarının farklılaşması.....	87
Çizelge 38. Elit ve elit olmayan sporcular bakımından ustalık iklimi ortalamalarının farklılaşması.....	87
Çizelge 39. Elit ve elit olmayan sporcular bakımından performans iklimi ortalamalarının farklılaşması.....	88
Çizelge 40. Elit ve elit olmayan sporcular bakımından yaşam doyumu ortalamalarının farklılaşması.....	89
Çizelge 41. Tüm sporcularda yaşam doyumunu öngörme bakımından hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenlerinin regresyon analizi katsayıları.....	90
Çizelge 42. Elit ve elit olmayan sporcularda yaşam doyumu düzeylerine göre, görev yönelimi ortalamalarının farklılaşması.....	91
Çizelge 43. Elit ve elit olmayan sporcularda yaşam doyumu düzeylerine göre, ego yönelimi ortalamalarının farklılaşması.....	91
Çizelge 44. Elit ve elit olmayan sporcularda yaşam doyumu düzeylerine göre, ustalık iklimi ortalamalarının farklılaşması.....	92

Çizelge 60. Elit olmayan sporcularda yaşam doyumunu öngörme bakımından hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenlerinin regresyon analizi katsayıları.....	104
Çizelge 61. Elit olmayan sporcularda yaşam doyumuna düzeyine bağlı olarak görev yöneliminin ortalamalarının farklılaşması.....	104
Çizelge 62. Elit olmayan sporcularda yaşam doyumuna düzeyine bağlı olarak ego yöneliminin ortalamalarının farklılaşması.....	105
Çizelge 63. Elit olmayan sporcularda yaşam doyumuna düzeyine bağlı olarak ustalık ikliminin ortalamalarının farklılaşması.....	105
Çizelge 64. Elit olmayan sporcularda yaşam doyumuna düzeyine bağlı olarak performans ikliminin ortalamalarının farklılaşması.....	106
Çizelge 65. Elit olmayan sporcularda hedef yönelimi ve güdüsel iklim alt boyutları arasındaki korelasyon.....	107
Çizelge 66. Hedeflerin güçlük derecesi bakımından elit olmayan sporcuların yaşam doyumuna ortalamalarının farklılaşması.....	107

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa no

Şekil 1. Hedef yöneliminin alt boyutları.....	11
Şekil 2. Motivasyonel (güdüsel) iklimin alt boyutları.....	18

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, elit ve elit olmayan erkek basketbolcularda hedef yönelimi, güdüsel iklim ve hedeflerin özgünlük, güçlük derecesi özelliklerinin yaşam doyumuna etkisinin belirlenmesidir. Öncelikle, bu araştırmada Duda (1989, 1992) tarafından geliştirilen “Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği-SGEYÖ- (Task and Ego Orientation in Sport -TEOSQ-)” nin Türk sporcuları için güvenilirlik ve geçerlik çalışması yapılmıştır. Daha sonra Walling, Duda ve Chi (1993) tarafından geliştirilen “Sporda Algılanan Güdüsel (Motivasyonel) İklim Ölçeği-SAGİÖ- (Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire-PMCSQ)”nin Türk sporcuları için güvenilirlik ve geçerlik çalışması yapılmıştır. Sporda görev ve ego yönelimi ölçeği, yargıların beş değerlendirme basamağına göre yapıldığı 13 maddeden oluşmakta ve iki alt ölçeği (7 maddesi görev yönelimli hedefler, 6 maddesi ego yönelimli hedefler) içermektedir. Ölçek, basketbol, futbol ve voleybol spor branşlarından, 19.14 yaş ortalamasına sahip 155 bayan (% 50.82) ve 22.20 yaş ortalamasına sahip 150 erkek (% 49.18) toplam 305 sporcuya uygulanmıştır. Verilerin istatistiksel analizi için Cronbach alpha, Pearson korelasyon tekniği ve faktör analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, yapılan faktör analizi sonucunda maddeler orijinal ölçekte olduğu gibi 2 faktör altında toplanmakta ve boyutlar ise toplam varyansın % 58.411’ini açıklamaktadır. Ölçeğin alt boyutlarına ait madde-madde ve madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde, maddelerin birbiri ve toplam puan ile anlamlı şekilde ilişkili olduğu görülmüştür. Aynı zamanda ölçeğin yüksek güvenilirlik katsayılarına sahip olduğu belirlenmiştir (Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı: görev yönelimli hedefler .87, ego yönelimli hedefler .85 ve genel .86). Bulgular, sporda görev ve ego yönelim ölçeğinin literatürde kullanılabilir bir ölçek olduğunu göstermiştir.

Sporda algılanan güdüsel (motivasyonel) iklim ölçeği, yargıların beş değerlendirme basamağına göre yapıldığı 21 maddeden oluşmakta ve iki alt ölçeği (9 maddesi ustalık yönelimli iklim, 12 maddesi performans yönelimli iklim) içermektedir. Ölçek, basketbol, futbol ve voleybol spor branşlarından 18.74 yaş ortalamasına sahip 159 bayan (% 49.84) ve 20.26 yaş ortalamasına sahip 160 erkek (% 50.16) toplam 319 sporcuya uygulanmıştır. Verilerin istatistiksel analizi için Cronbach alpha, Pearson korelasyon tekniği ve faktör analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, yapılan faktör analizi sonucunda maddeler orijinal ölçekte olduğu gibi 2 faktör altında toplanmakta ve boyutlar ise toplam varyansın % 51.011’ini açıklamaktadır. Ölçeğin alt boyutlarına ait madde-madde ve madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde, maddelerin birbiri ve toplam puan ile anlamlı şekilde ilişkili olduğu görülmüştür. Aynı zamanda ölçeğin yüksek güvenilirlik katsayılarına sahip olduğu belirlenmiştir (Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı: ustalık yönelimli iklim .84, performans yönelimli iklim .90 ve genel .84). Bulgular, sporda algılanan güdüsel (motivasyonel) iklim ölçeğinin literatürde kullanılabilir bir ölçek olduğunu göstermiştir.

Çalışmaya 1. ligde oynayan 148 elit basketbolcu ve 2. ligde oynayan 88 elit olmayan basketbolcu katılmıştır. Basketbolcuların hedef yönelimleri “Sporda görev ve ego yönelim ölçeği”, güdüsel iklimleri “Sporda algılanan güdüsel iklim ölçeği” ve yaşam

doyumları ise “Yaşam doyumu ölçeği” ile belirlenmiştir. Hedeflerin güçlük ve özgünlük derecesini ölçmek üzere, iki açık uçlu soru yöneltilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistikler, varyans analizi, Pearson korelasyon analizi, post-hoc analizler ve regresyon analizi istatistiksel tekniklerine başvurulmuştur (SPSS 7.5 version). Elde edilen bulgulara göre, elit sporcular daha fazla performans iklimi, elit olmayanlar ise daha fazla ustalık iklimi göstermişlerdir. Elit sporcular elit olmayanlara göre daha fazla yaşam doyumuna sahiptir. İlgili bulgular elit ve elit olmayan sporcularda görev ve ego yönelimi arasında bir ayrışmanın olmadığına işaret etmiştir. Başarı güdülenmesinde hedef yönelimleri ve güdüsel iklim kuramlarını destekleyen önemli bulgular ve yaşamdan alınan doyumun güdüsel iklim yönelimlerinden birini sürdürmeyi kolaylaştırdığı veya zorlaştırdığı bulgusu elde edilmiştir.

ABSTRACT

The purpose of the study is to investigate effect of goal orientation, motivational climate, the degree of difficulty and properties of goal to life satisfaction at elite and non-elite male basketball players. Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire including the “task orientation” and “ego orientation” subscales was used to determine motivational orientation for elite and non-elite male basketball players. Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire including the “performance climate” and “mastery climate” subscales was used to determine their motivational climate. Two open ended questions were used to determine specialty/difficulty degree of goals and finally satisfaction with life scale was used to determine their life satisfactions. Initially, reliability and validity study of Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire and Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire was determined to conduct the investigation on elite and non-elite male basketball players.

Task and ego orientation in sport questionnaire which has 2 subscales originally contains 13 items (7 for task orientation, 6 for ego orientation) with 5 points assessments system. Scale was completed by 305 athletes who are 155 female (% 50.82) with a mean of age 19.14 years and 150 male (% 49.18) with a mean of age 22.20 years from basketball, football and volleyball sports. Cronbach alpha, Pearson correlation and factor analysis used for statistical analysis of data. According to findings, the results of factor analysis used in determining construct validity indicated that items were collected under 2 factors. These findings are the same of original scale. Dimensions explained 58.411 % of total variance. In examining item-item and item-total test correlations, significant relationship was found. The scale has high reliability scores (Cronbach alpha coefficients: .87 for task orientation, .85 for ego orientation and .86 for general). All of results showed that the task and ego orientation in sport questionnaire can be used in sport research.

Perceived motivational climate in sport questionnaire which has 2 subscales originally contains 21 items (12 for mastery goals, 9 for performance goals) with 5 points assessments system. Scale was completed by 319 athletes who are 159 female (% 49.84) with a mean of age 18.74 years and 160 male (% 50.16) with a mean of age 20.26 years from basketball, football and volleyball sports. Cronbach alpha, Pearson correlation and factor analysis used for statistical analysis of data. According to findings, the results of factor analysis used in determining construct validity indicated that items were collected under 2 factors. These findings are the same of original scale. Dimensions explained 51.011 % of total variance. In examining item-item and item-total test correlations, significant relationship was found. The scale has high reliability scores (Cronbach alpha coefficients: .84 for mastery climate, .90 for performance climate and .84 for general). All of results showed that the perceived motivational climate in sport questionnaire can be used in sport research.

A total of 236 basketball players (148 elite basketball player from the premier league and 88 non-elite basketball player from the second class league) participated in study. “Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire”, “Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire” and “Life Satisfaction Questionnaire” were used in the study. In order to investigate the degree of difficulty and specificity of goals two open-ended questions were used. Descriptive statistics, ANOVA, Pearson Correlation Coefficient, post-hoc analysis, regression analysis were used as statistical analyses (SPSS 7.5 version). According to results, elite basketball players show more performance climate, whereas non-elite ones show more mastery climate. Elite athletes have more life satisfaction than the non-elite ones. The results indicate that there is no differentiation between elite and non-elite athletes in terms of task and ego orientation. Goal orientation in success motivation and important results that support motivational climate theories are found. It is also found that life satisfaction either makes one of motivational climate orientations easy or hard.

1. GİRİŞ

Etkinliklerin başlatıcısı, yönlendirici ve bir sonuca ulaştırıcısı olarak amaçlar ve hedefler ele alınmaktadır.

Başarı için güdülenme genel başlığı altında etkinlikleri başlatan nedenler, etkinliklerin gelişim seyri ve sonuçları incelenmektedir. Bireylerin hedefe yönelik davranışları nasıl geliştirdikleri, bu davranışlara ne şekilde katıldıkları ve başarı davranımlarına ne gibi tepkiler verdikleri konularının yanı sıra, başarının nasıl algılandığı, yorumlandığı, başarıya ne tür değerlerle yaklaşıldığı konuları da çalışmaların içeriğinde yer almaktadır (1, 2, 3). Dahası spor psikolojisinde yakın yıllarda yapılan çalışmalar, güdülenme ile ilgili işlevli ve etkin modeller üzerinde yoğunlaşarak; bu modellerden yanlış uyumlu modellerin ayırt edilmesi gereği üzerinde durmuşlardır. İşlevli, etkin güdülenme modellerinde bilişsel, metabilişsel etmenlerin yanı sıra, etkinliğin başlamasına ve sürmesine katkıda bulunan, öğrenmenin uzun dönemde kalıcılığını sağlayan duygusal etmenlere yer verilmiştir (1). Uyumlu modellerin kriterleri olarak zorluk karşısında görevi sürdürmede kararlılık (4), yüksek düzeyde bilişsel katılım ve rekabet arama (1) davranışları gösterilmiştir. Model çalışmalarında katılım nedenleri ve başarı ve başarısızlığın algılanma biçimleri, durumla ilgili bilgiyi işleme derecesi gibi bilişsel etmenlerin yanı sıra, isteklilik, haz ve doyum duyguları gibi duygusal etmenler de incelenmiştir (5, 6).

Güdü, insan ilişkilerinin altında yatan, onları başlatan ve sürmelerini sağlayan ana etmenlerden birisidir. Çeşitli insan davranışlarının güdü ile ilgili olduğu gözlenmektedir. Örneğin, bir müdürün iş yerindeki çalışanların çabasından memnuniyetsizliği, anne babanın, çocuğun okul başarısı hakkındaki tartışması, öğretmenlerin, öğrencilerin çalışma alışkanlıklarından yakınması, antrenörün, sporcuların sorumluluk duygusuna ilişkin değerlendirmeleri ve taraftarların, oyuncuların performansı hakkındaki yorumları gibi günlük yaşam olaylarının hepsinde güdülenme sorunu vardır. Öğrencilerin veya sporcuların güdülenme sorunuyla başa çıkma, bir öğretmenin veya bir antrenörün en önemli sorunudur (7).

Güdülenme konusu, sosyal psikolojinin öteden beri ilgilendiği bir alandır. Örneğin Lewin (8), davranışı bir amaç patikasında yer alan çeşitli alt adımlar olarak görmüştür. Muray ve Kluckhohn (9), kişiliğin genel işlevlerinden birinin, bireyin gelecekteki amaçlara erişmesini sağlamak üzere seri davranış programlarını biçimlemek olduğunu öne sürmüşlerdir.

Yakın dönemde yapılan çalışmalar, bireylerin kişisel gelişimlerini sürdürmelerinde, beceri geliştirmelerinde amaçlı etkinliklerin önemine işaret etmişlerdir (10, 11). Ryan ve arkadaşları (12), ilgilik, özerklik, yeterlik gibi içsel gereksinimleri karşılayan amaçlı davranışların doyuma yol açtığını bulmuşlardır. Csikszentmihalyi (13) kişinin beceri düzeyi ve amaçlı etkinliklerinin birlikte değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmiştir.

Onca emek, çaba ve maddi külfet olmasına rağmen bireylerin bir spor dalını, örneğin basketbolü neden seçtikleri güdülenmenin konusudur. İnsanları bir spor dalına, özelde basketbola çeken bilişsel, duygusal ve davranışsal çok sayıda etmen olabilir. Dolayısıyla yukarıdaki ifade ettiğimiz soruya literatür ışığında, kendini aşma isteği, kendilik saygısını koruma yolu, kontrol yeteneğini sınama biçimi, rakibine kafa tutma aracı gibi bilişsel nedenlerle; kendini gerçekleştirme, yaşam biçimini belirleme gibi varoluşsal nedenlerle ve basketbol çevresiyle gelişen arkadaşlık ilişkileri, yaşamdan haz alma, mutluluğu yakalama, kazanmanın sevincini yaşama gibi duygusal nedenlerle yanıt verebiliriz. Öne sürülen değişik nedenlerin bireysel hedeflerle, seçilen amaçlarla ve bunların nasıl algılandığı ile ilişkili olduğu açıktır. Hedef kavramı, sporcunun kişisel hedeflerine ve görev hedeflerine ulaşmak için güdülendiği, spor ortamının güdüsel ikliminin de bu hedeflerin başarılmasında etkisinin bulunduğu anlamına gelmektedir (14, 15, 16). İnsanın yaşam amaçlarını başarması, yaşamdaki hedeflerini gerçekleştirmesi, yaşamdan doyum bulmasına etkide bulunmaktadır (17, 18). Bundan dolayı yaşamdan alınan doyum amaçlı etkinliklere daha fazla girmeyi kolaylaştıracak; doyumlu ve mutlu olma spor etkinliklerinde bulunmayı teşvik edecektir.

Birey kendi başarısı ya da yeteneği hakkında, ya kendi geçmiş performans standartları ile ya da kendisine benzer diğerleri ile karşılaştırma yoluyla bir yargıya

ulaşır. Nicholls (19), elde edilen bu başarı yargısının hedef yönelimi tiplerini ayırdettiğini belirlemiştir. Duda (16), “Nicholls’un Gelişimsel Temelli Algılanan Yetenek Kuramı” nı mükemmel bir şekilde spor ortamına uyarlamıştır. Dayanılan karşılaştırma zeminine bağlı olarak hedef yönelimi, görevle ilişkili ve ego ile ilişkili olmak üzere iki tipe ayrılmaktadır. Bu iki tip, hedef yöneliminde birbirinden ayrı ancak birbirleriyle ilişkileri bulunan iki boyutu oluşturmaktadır. Görev ile ilişkili hedef yöneliminde birey kendi geçmiş performans standardını, beceri düzeyini karşılaştırma zemini olarak belirler. Böylece birey becerisini, bilgisini, yeteneğini geliştirerek kendisinden hoşnutluk duyar. Sorun beceri düzeyini bir ileri noktaya vardırıarak pozitif bir kendilik imgesi yakalamak olduğu için, birey yalnızca yarışma sırasında değil, antrenman sırasında da elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışır. Ego ile ilişkili hedef yöneliminde birey, takım arkadaşlarını ve rakiplerini kendi yeteneği için bir standart olarak kullanır. Bundan dolayı birey, diğerlerinden üstün ve zirvede oldukça kendisinden hoşnut olur. Üstünlük, aşağılık duyguları, tanınmışlık, ön plana çıkma bu yönelimde temel itici etmenlerdir. Genellikle beceri gelişimini tamamlamış, belirli düzeyde görevle ilişkili hedef yönelimini koruyan elit sporcularda ego ile ilişkili yönelim gözlenmektedir. Sporcularda her iki yönelimin birlikte eşit ağırlıkta bulunması ve ayrılaşmaması durumları da söz konusudur. Böyle durumlar henüz incelenmemiş ve belirli bir bilgi birikimi gerçekleşmemiştir.

Sosyal psikolojide iklim, güdüleyici ve engelleyici öğeleri ile bir bütün içerisinde ele alınmakta, bireyin fiziksel ve sosyal çevresinin davranışına olan etkileri çeşitli parametrelerle incelenmektedir. Örneğin kişi-çevre uyumu modelinde (20), çevrenin özellikleri ile bireyin kişilik özelliklerinin uygunluk derecesi ele alınmıştır. Çevrenin özelliklerinin bireysel davranışın karakteristiklerini belirlemesi, çevre psikolojisi kapsamında değerlendirilmiştir. Bir insanın sosyal çevresi onun amaçlarına erişmesini, kişisel gelişmesini destekleyebilir. Böyle olunca birey, yaşamından daha fazla doyum bulmaktadır. Kişilik ve çevre etmenlerinin birlikte ele alınıp, bir amaca erişmede uyum stratejilerinin kullanılması durumunda, başarıda süreklilik oluşmaktadır (21). Yine Hofstede (22) ve Schneider (23), örgüt kültürünü oluşturmada liderlerin rolüne değinmişlerdir. Liderler çeşitli yönlendirmeler, yönergeler ve değerler yoluyla grup üyelerinin davranışlarını biçimlemektedirler. Spor ortamında liderler,

koçlar ve takım kaptanlarıdır. Bu etmenlerin yanısıra, spor yöneticileri ve sosyal çevre de, spor ortamının iklimini belirlemektedir.

Spor ortamının örgüt iklimini pekiştirmelerle, onaylarla belirleyen bu etmenler, sporcuların belirli yönelimleri tercih etmelerine katkıda bulunurlar. Sporcunun uğraştığı spor dalındaki güdüsel iklimi algılaması, onun bir hedef yönelimini seçmesini sağlamaktadır (15). Örgüt ikliminde iki faktör kuramı ustalık ve performans temelli olmak üzere iki örgüt iklimi tipi üzerinde durmaktadır. Ustalık iklimini karşılayan iklim, beceri gelişimi, eforun algılanması ve takım başarısı için tüm katılımcıların ortak çabası değişkenlerini içerir. Antrenörler, yöneticiler, aileler, beceri gelişimi ve süreç üzerinde odaklaşarak, böyle etkinlikleri pekiştirirler. Buna karşın performans iklimini karşılayan iklim, diğerlerinin yeteneklerine bağlı olarak bireyin yeteneğine odaklanır. Performans odaklı iklimde yönerge, takımdan çok becerikli, star sporculara göre düzenlenir. Roberts ve Treasure (24), öğretmenlerin ve antrenörlerin ödül ve beklentilerini kesin ve net bir şekilde açıklamak suretiyle, ya ustalık ya da performans yönelimli güdüsel iklimi oluşturduklarını bildirmişlerdir.

Bireylerin kendilerine güç veya kolay hedefleri seçmeleri kendilik algılarıyla, beceri değerlendirmeleriyle ve ortamsal özelliklerle ilişkilidir. Güç veya kolay hedef seçiminde özgüvenin, yetenek düzeyinin ve kaygının rolleri incelenmiştir. Spor ortamında elit sporcuların yeteneğini kanıtlamış olma nedeniyle güç hedefleri seçmesi akla yatkındır. Ancak burada da tükenmişlik duyguları, yarışmanın stresi gibi etmenler ilişkiye müdahalede bulunmaktadır.

Araştırma, elit ve elit olmayan basketbolcuların hedef yönelimi, güdüsel iklim, yaşam doyumu ve hedeflerin güçlük derecesi bakımından açıklanması sorunsalı üzerinde temellenmiştir. Basketbolcuların yaşamdan aldıkları doyumun hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenleri bakımından ifade edilebilmesi temel sorunumuzdur.

Yine elit ve elit olmamayı betimleme bakımından görev yönelimli hedefler, ego yönelimli hedefler, performans iklimi, ustalık iklimi, yaşam doyumu ve hedeflerin güçlük düzeyi değişkenlerinin nitelikleri ve gereklilikleri incelenecektir. Elit ve elit

olmamayı ayırt etme bakımından ilgili değişkenlerin farklılaşmaları, bir başka sorunsalımızı oluşturmaktadır.

Basketbolcuların hedeflerine ulaşma biçimleri, hedef yönelimleri ve bunu besleyen güdüsel iklimle, onların yaşamdan doyum bulmaları arasındaki ilişkiler incelenmelidir. Bununla birlikte yaşamdan doyumlu bireylerin amaçlı etkinliklere girişme olasılığının daha yüksek olması, mutlu bireylerin sporla ilgilenmesi de pekala mümkündür.

Nedensel zincirde doyum ve mutluluğun mu önce geldiği yoksa amaçlara erişme ve etkinlik içinde bulunmanın mı ilk önce yer aldığı bilinmemektedir. Bu nedenle yaşam doyumunu değişkenine bağlı olarak, hedef yönelimi, güdüsel iklim değişkenlerini açıklamak; araştırmamızın ele alacağı üçüncü sorunsaldır. Yaşamından doyum bulan ve bulmayan basketbolcuların sahip oldukları hedef yönelimleri ve güdüsel iklimleri belirlenmeye çalışılacaktır.

İlgili sorunsallar temelinde araştırmanın temel amacı, hedef yönelimi, güdüsel iklim, hedeflerin güçlük derecesi ve yaşam doyumunu değişkenleri arasındaki ilişkileri elit ve elit olmayan erkek basketbolcular kapsamında açıklamaktır. Araştırmamızın ikinci amacı hedef yönelimi ve güdüsel iklim alanında ülkemize güvenilir ve geçerli ölçekler kazandırmaktır. İlgili alanda ülkemizde güvenilir ve geçerli bir ölçeğin olmayışı, böyle bir zorunluluğu doğurmuştur. Elde edilecek verilerin doğru ve geçerli bir zemine oturabilmesi için, kullanılan ölçeklerin psikometrik özelliklerinin netleştirilmesi gerekmektedir. Böylece spor bilimleri alanına yeni ölçekler kazandırma fırsatı da doğmuş olacaktır.

2. GENEL BİLGİ

2.1. Başarı Güdülenmesinde Hedef Yönelimi Yaklaşımı - Görev ve Ego Yönelimli Hedefler -

Güdülenme kavramı psikolojinin en eski çalışma ve sorun alanlarından birisidir. İnsan davranışının altında yatan nedenleri bulma, bir davranışın neden az ya da çok sergilendiğini açıklama konuları, öteden beri psikolojinin ilgisini çekmektedir. Genel olarak davranışın altında yatan nedenleri açığa çıkarma şeklinde tanımlanan güdülenme, doğası gereği çeşitli bağlamlarda incelenmiştir. Davranışlar gelişigüzel değil, belirli bir amaca yönelik olarak sergilenirler. Çeşitli ihtiyaçlar (rneğın, fizyolojik temelli içgüdüler, sosyal temelli güdüler) davranış gdlerler ve ona bir doğrultu sağlarlar (25).

Güdülenme kuramında tarihsel gelişimi içerisinde davranış başlatan üç neden leri sürülmüştür. Bunlar hedonist haz ilkesi, bilişsel ihtiyaç veya bilme ihtiyaçı ve holistik büyüme ilkesidir. Kuramın gelişimi çerçevesinde her ge konusunda çok sayıda araştırma yapılmış ve genellemelere ulaşılmıştır (16). Burada kuramın ayrıntıları değil, genel sonuçları özetlenecektir.

Güdülenme konusunda araştırma yapan araştırcıların çoğu hedonist haz ilkesini benimsemişlerdir. Bu ilkeye göre organizmanın eylem organizasyonu hazza yöneliktir. Davranışın nihai ereği, hazza erişme veya gerilimi azaltmadır. Dürtü kuramları, içgüdü kuramları, homoestazi kuramları bu gruba girerler. Dolayısıyla organizmanın temel amacı iç gerilimini azaltma, enerji boşaltma ve haz verene yaklaşmadır. Davranışçı kuramlar, hedonizmi farklı bir perspektiften kendilerine rehber almışlardır. Onlara göre, çevresel uyaranların acı verici ve haz verici olanlarını öğrenme, insan tepkilerini biçimleyen ana düzenektir. Bu bakış açısından tüm davranışlar yaklaşma ve kaçınma gibi iki gruba ayrılır (2).

Bilişsel güdü kuramcıları bilginin işlenmesi ve bilgi işleme modelleri üzerinde durmuşlardır. İnsan aktif olarak çevresi ve kendisi hakkında bilgi arayan, bilgi edinme

ihtiyacında olan ve bu bilgi yapılarına göre davranan bir varlık olarak görülür. Bilişçilere göre insan, bilgi edinerek, edindiği bilgiyi organize ederek, kendi iç gerilimini azaltır ve öngörülerini doğrulama olanağını bulur. İnsanın kendisi ve çevresi hakkındaki bilişsel şemaları, kategorileri, davranışlarının nitelik ve niceliğine yön verir.

Holistik kuramlar, insanın kendini gerçekleştirilmeye çalışan veya "kendini" olmak isteyen bir varlık olduğunu vurgularlar. Onlara göre temel güdülenme kaynağı insanın büyüme, kendisi olma isteğidir; ve bu istek yaşam boyu davranışlara yön verir. Ryan ve arkadaşları (12), ilgililik, özerklik, yeterlik gibi içsel gereksinimleri karşılayan amaçlı davranışların doyuma yol açtığını bulmuşlardır. Csikszentmihalyi (13), kişinin beceri düzeyi ile etkinliklerinin birlikte değerlendirilmesi gereğine işaret etmiştir. Kişinin beceri düzeyi yeterliyse etkinlikleri ve bu etkinliklere karşı koyan etmenlerin zaman içerisindeki akışının haz duygusuna yol açacağı öne sürülmüştür. Böylece salt dışsal bir başarıdan çok, bireysel gelişime, yetenek ve yeterlilikte ilerlemeye yol açan amaçlı etkinliklerin bireysel büyüme ve grupsal uyum açısından önemli olduğu gözlenmektedir. Spor alanında güdülenme ve hedef belirleme konusu, sosyal psikolojinin bu sorunsalı temelinde gelişmiş ve yeni kuramsal açıklamaları beraberinde getirmiştir (7).

Özetlediğimiz bu genel çerçeve içerisinde sporda temel güdülenme kaynağı olarak değerlendirilen, başarıya yönelik özgün güdülenme kuramlarından olan Nicholls (15)'un gelişimsel temelli algılanan yetenek kuramına ve buna bağlı olarak yine aynı kuramcının başarı hedefi yaklaşımına değinilecektir. İlgili kuramları Nicholls ve Duda'nın sporda güdüsel iklim kuramı bütünlemektedir. Dolayısıyla başarıya ilişkin bilişsel algılar ve değerlendirmelerin durumsal etmenlerle birlikte incelenmesi mümkün olacaktır.

2.1.1. Başarı Hedef Yaklaşımı

Spor ortamında başarının bir güdüleyici olarak alınmasının gereği açıktır. Çoğu spor etkinliği çeşitli başarı ölçütleri ile değerlendirilmekte, spor yaşamı haz alma,

yetenek geliştirme, sonuca ulaşma, yenme gibi başarıyı örnekleyen özelliklerle betimlenmektedir.

Başarı ve başarısızlık, temel bir güdülenme etmeni olarak tanımlanmak durumundadır. Başarı, bireyin yapabildiği en iyi performans olarak değerlendirilmektedir. Başarısızlık ise en iyi performanstan daha az bir performans göstermektir. Burada tekil bir sporcu için verilen tanımların diğer sporcularla, yarışma ortamında farklı bir öğeye göre yeniden ele alınması gerekecektir. Bu öge, diğerlerinin performansıdır. Bir spor ortamında takım arkadaşları veya rakipler olarak diğerlerinin varlığı, sporcuların performansının görelisi olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla durumsal başarı ile sürece dayalı olarak beceri geliştirmedeki başarı etmenleri farklı, ancak birbirleriyle ilişkili olgular olarak incelenmektedir. Böylece başarı güdülenmesinde durumsal karşılaştırma etmeni rol oynamaktadır. Bireyin ortaya koyduğu eforda bu tür karşılaştırmaların, izleyicilerin olumlu ve olumsuz etkileri olmaktadır (5).

2.1.1.1. Görev ve Ego Yönelimli Hedefler

Nicholls, Cheung, Lauer ve Patashnick (26), insanların çeşitli hedeflere ulaşmak için çaba gösterdiklerini ve bunlara ulaştınca başarı duygusunu elde ettiklerini belirlemişlerdir. Dolayısıyla insanın çeşitli amaçlara veya hedeflere yönelmesi kaçınılmazdır. Bir sporcu için de değerli görülen hedefler vardır ve sporcu onları elde etmek için çeşitli davranış yönelimlerine girer.

Kuram, hedeflere ulaşmada ve başarmada iki temel stilin olduğunu önermiştir. Nicholls (27) tarafından ego ile ilişkili (ego involvement) ve görev ile ilişkili (task involvement), Dweck ve Elliot (28), tarafından performans hedefi (performance goal) ve öğrenme hedefi (learning goal), Ames (29) tarafından yetenek odaklı hedef (ability focused goal) ve ustalık hedefi (mastery goal) olarak adlandırılan hedefe ulaşma stilleri, temelde aynı iki olguyu açıklamaktadır.

Görev ve ego olarak adlandıracağımız bu iki hedef yönelimi, bireylerin yetenek düzeylerini yargılama şekliyle ilgilidir. Görevle ilişkili hedef yönelimine sahip olan bireyin, beceri gelişimi, yeni beceri öğrenme, görevde ustalığı gösterme ve sıkı çalışma üzerinde odaklaştığı önerilmiştir. Ego ile ilişkili hedef yöneliminde ise bireyin, kendi üstün yeteneğini kanıtlama doğrultusunda çaba gösterdiği dile getirilmiştir. Ego ile ilişkili hedef yönelimli bir kimse için öznel başarının kaynağı, bir yarışmada daha az çaba ile rakibini yenmedir.

Görevle ilişkili hedef yöneliminde kişi sıkı çalışmayla ve akranlarıyla işbirliği ile başarıyı elde edeceğine inanırken; ego ile ilişkili hedef yöneliminde kişi kendi üstün yeteneğini kanıtlayarak ve rakiplerini mağlup ederek başarıya ulaşacağına inanır (30). Bir önceki maçta %60 olan sayı yüzdesini bu maçta % 65' e çıkarmaya çalışan bir basketbolcu, görevle ilişkili hedef yönelimine sahip sporcuya örnek gösterilebilir. Buna karşın karşı takımdaki rakibinden bir sayı fazla yapmayı hedef edinen basketbolcu, ego ile ilişkili sporcuyu örneklemektedir.

Görev ile ilişkili yönelime sahip bireyler kendi performanslarından daha hoşnutlular. Oyundan haz alırlar ve göreve daha fazla ilgi gösterirler. Ego ile ilişkili yönelime sahip sporcular, yüksek yeteneğe sahip olmadıkça performanslarından daha az hoşnut olurlar, spordan daha az haz alırlar ve daha az ilgi gösterirler (31).

Görev ve ego ile ilişkili hedeflerin belirli derecelerde her sporcuda olduğu ve iki bağımsız başarı düşüncesinin kombinasyonunun sporcuyu betimlediği bulunmuştur (32, 33). Dolayısıyla sporcu belirli derecelerde beceriye ve göreve yönelirken; belirli derecelerde de üstün olmayı sürdürmek isteyebilir. Bununla birlikte görev ile ilişkili yönelimin baskınlığı, pek çok olumlu sonucu beraberinde getirmektedir. Örneğin; görev ve ego yöneliminin güdülenme üzerindeki etkisini inceledikleri bir çalışmada Fox, Goudas, Biddle, Duda, ve Armstrong (34), görev yönelimli çocukların ego yönelimlilere göre daha fazla güdülendiğini bulmuşlardır. İleride değinileceği üzere durumsal etmenler, spor ortamları, belirli bir yönelimin baskın olmasını sağlayabilir. Bir ortamda ya da durumda bir yönelim, diğerinde öbür yönelim daha fazla sergilenebilir.

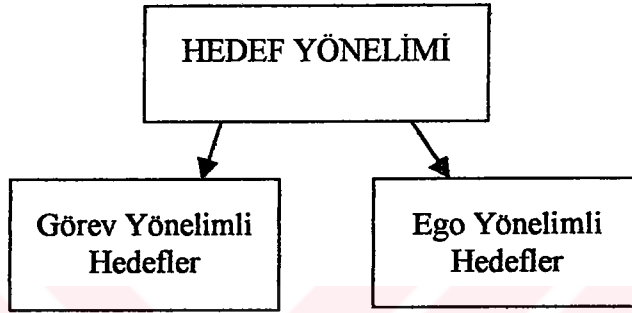
Yapılan çalışmalar, görev ve ego yöneliminin aynı sürekliliğin iki kutbu olmaktan çok bağımsız boyut olduklarını açığa çıkarmıştır. İnsanlar hem ego hem de görev yönelimleri yüksek, her iki yönelimi de düşük veya bir yönelimi yüksek, diğeri düşük olabilirler (35). Hedef yönelimindeki bireysel farklılıkları, görev ve ego yöneliminin değişik kombinasyonlarının ortaya çıkardığı kabul edilir (19, 36). Bireylerin değişik ortamlarda taşıdıkları yönelimler (ego ve görev) birbirinden bağımsızdır ve bunların kazanılması çocukluk yaşantılarının, sosyalleşmelerinin bir sonucudur (19, 37).

Nicholls (15) ve Duda (38), başarı güdüsünü, gelişimsel açıdan algısal yeteneğin olgunlaşma sürecine bağlı görmüşlerdir. Buna göre çocuklar 2-6 yaş arası kendi algısal yeteneklerini son yaptıkları performansa bakarak değerlendirmektedirler. Çocuk birinci çalışmadan ikinci çalışmaya performansındaki gelişmenin farkına varırsa, doğal olarak becerisinin arttığını ve görevi uygulamada yeterli olduğunu varsayar. Görevde ustalaşma yolunda harcanan yüksek oranda efor, çocuk tarafından yüksek beceri ve yeterliğin belirtisi olarak algılanır. Çocuk, yeterliği çok çalışmanın ve tam kapasitenin bir fonksiyonu olarak değerlendirir. Dolayısıyla araştırmacılara göre, çocuk altı yaşına kadar ego yönelimli olmaktan çok görev yönelimlidir.

6 ve 7 yaşından on yaşına kadar çocuk kendi yeteneğini diğer çocukların performansına bakarak yorumlar. Bu aşamada çocuk, görev yönelimli olmak yerine ego yönelimlidir. Önceki yaptığından daha iyisini başarmak, önemini yitirir. Çocuk, şimdi görevi diğerlerinin yaptığından daha iyi yapmalıdır. O zaman algılanan yetenek, kişinin diğerlerine göre yargıladığı kendi kapasitesinin bir fonksiyonudur. Çocuğun performansı diğerlerine göre üstünse, yüksek yetenek ve yeterlik algısı ortaya çıkacaktır.

Onbirinci veya onikinci yaşlardan sonra çocuk, duruma bağlı olarak görev ya da ego yönelimli eğilimleri sergileyebilir. Birey durumsal etmenlere, çevresel pekiştiricilere, örgüt iklimine göre kişisel ustalığa, iyileşen performansa veya üstünlüğe, diğerlerini yenmeye odaklanmaktadır. Literatür, olumlu benlik imgesi geliştirmede görev yönelimli eğilimin daha etkili olduğunu göstermiştir. Duda, Olson

ve Templin (39), spor saldırganlığının yargılanmasında görev yönelimli sporcuların ego yönelimli sporculara göre spor şiddetini daha az meşru gördüklerini bulmuşlardır. Kişisel etik ve ahlaki normlar açısından ego yönelimli olmanın daha fazla sorunlar taşıdığı göze çarpmaktadır. Zorlukla ve başarısızlıkla karşı karşıya kaldıklarında ego yönelimli sporcular istenilmeyen davranışlar göstermeye daha fazla eğilimlidir. Ego yönelimli sporcular başarıya ulaşmak için dürüst olmayan ya da illegal yollara başvurumaktadırlar (40, 41, 42).

Şekil 1. Hedef Yöneliminin Alt Boyutları

2.1.1.1.1. Görev Yönelimli Hedefler

Önceki bölümde kısaca tanıttığımız görev yönelimli olma olgusu burada ayrıntıları ile irdelenecektir. Görev yönelimli olma, beceride ustalaşmayı, yeterliliği hedeflemektedir. Başarılı olmak için sporcu çok çalışmalı ve elinden gelen en iyi eforu sergilemelidir. Başarı sürecin içerisinde, zevk de çalışmadadır. Görev yönelimli birey, yarışmaları becerisini geliştirmek için bir şans olarak görür. Rakip ne denli iyiyse, gelişim şansı o kadar büyüktür.

Görev yönelimli özellikler sergileyen bireyler, beceri ve bilgi gelişimine önem verir ve böylece kişisel gelişimden başarı hazzı sağlar. Bu sporcular, yeni ve zorlayıcı görevleri üstlenmekte ısrarcı ve isteklidirler. Görev yönelimli kişiler, süreçlere önem verir ve yarışma esnasında olduğu kadar, uygulama sırasında elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışır (35).

Göreve katılımda sahip olunan yeterlik düzeyi göz önüne alınmaksızın orta güçlük düzeyinde bir görev seçme, etkinliğe yoğunlaşma, aktif çaba, devamlı ve gelişen performans ve sebat (özellikle başarısızlık sonrası), görev yönelimli bireyleri karakterize eder. Sporda algılanan başarı, beceri gelişimine, görevde ustalaşmaya, sıkı çalışmaya ve etkinlik üzerinde yoğun ilgiye bağlı olarak ortaya çıkar (31).

Bilindiği gibi güdülenmeye ilişkin bilişsel bakış açısı, hedef perspektifi, algılanan yetenek ve davranış arasında ilişki olduğunu kabul etmektedir. Başarı durumunda göreve katılıma, kalıcı ve sürekli davranışlar eşlik etmektedir. Göreve katılıma yönelik süreç, güçlü bir çalışma ahlakına, optimal performansa ve sebata yol açmaktadır. Görev içerikli bir sportif etkinlik sürecinde, seçilen görevin en yüksek düzeyde beceri gelişimine ve kişisel doyum duygusuna yol açması gözetilir. Bu bakımdan, yarışma düzeyleri ve rakipler gibi birey dışı etmenler de önem kazanmaktadır. İlgili dışsal etmenlerin denetlenmesi bir dereceye kadardır. Koçlar, öğretmenler ve diğer yardımcı elemanlar görev içerikli bir takım ve yarışma iklimi yaratarak; dışsal etmenlerin beceri gelişimi, kişisel doyum gibi içsel etmenlerle, birlikte algılanmasını sağlayabilirler. İlgili konu ayrıntılı olarak güdüsel iklim başlığı altında tartışılacaktır.

Görev yönelimli etkinlikler, eğitimde ve öğrenmede de olumlu sonuçlar vermiştir (39). Okulda görev yönelimi, akranlarla, sınıf arkadaşları ile işbirliğini, ezberlemekten çok anlamayı, sıkı çalışmayı, böylece başarı ve genel doyum düzeyini yükseltmeyi içerir. Görev içerikli öğrenmede sınıfın genel doyum düzeyinin arttığı gözlenmiştir. Görev yönelimli sınıf ortamında kişi hem beceri gelişimini hem de grup halinde uyumlu öğrenme niteliklerini kazandığından; hataları düzeltmekte, daha uyumlu grup projelerine yönelme şansı bulmaktadır.

Sonuç olarak Nicholls (19), görev yöneliminin beceri ve bilgi kazanma hedefi ile en iyi performansı gözettiğini belirlemiştir. Böyle bir yönelim bireyin kendi kişisel gelişimine odaklanmasına, öğrenme yaşantılarına açık olmasına ve sonuç olarak da yeterlik duygusuna yol açmaktadır. Spor açısından görev yöneliminde efor vurgulanır ve ödüllendirilir. Oyuncular takımda önemli bir role sahip olduklarını hissederler.

Takım içinde hem gelişme hem birlikte çalışma pekiştirilir. Örneğin bir basketbol takımında her oyuncu diğerine öğrenme konusunda yardım ediyor, onun eksikliklerini düzeltmek için uğraşıyorsa, her oyuncu kendi bireysel performansını geliştirmeye odaklanmışsa, bu takımda görev yönelimli bir sürecin varlığından söz edebiliriz.

2.1.1.1.2. Ego Yönelimli Hedefler

Hedef yöneliminde ikinci boyut ego yönelimidir. Ego yönelimlilik başkalarına göre üstün olmayı, “en iyi” olmayı gözetmektir. Ego yönelimindeki süreç, sosyal karşılaştırmaya dayanmaktadır. Bilindiği gibi sosyal karşılaştırma aşağı yukarı ve eşit düzeyde olmak üzere üç şekilde olmaktadır (43). Aşağı düzeyde karşılaştırmada birey, kendisinden daha az yetenekli, daha az talihli biriyle kendisini karşılaştırarak iyi olduğunu hisseder. Bireyi böyle bir karşılaştırmaya iten nedenler benlik saygısını korumadır. “Benden daha kötüler var”, “o, iyi olmasına rağmen benden daha kötü oynadı” gibi çıkarımlar, temelde bir savunma olarak benliği olumlamaya, onu kötü durumdan kurtarmaya yöneliktir. Ancak burada karşılaştırılan kişiyle, onun yaşam koşulları ile benzerlik, böyle bir olumluluğu sonuçta çok olumsuz bir noktaya vardırabilir (44). Diğer bir ifade ile “benim de sonum onunla aynı” çıkarsaması, bireyi çaresizliğe, boşvermişliğe ve endişeye itebilir. Gerek ilk başta elde edilen egoya yönelik olumluluk, gerekse yaşam koşulları benzerliği nedeniyle yaşanan çaresizlik ve endişe sonuçları, performans geliştirme, beceride mükemmelleşme, takımda uyumlu işlev görme gibi sürece yönelik sportif kazanımlarla taban tabana zıttır. Dolayısıyla anlık, bir oyunluk başarı duygusunu verse bile, aşağı doğru sosyal karşılaştırma daha iyi ve en başarılı olma sonucunu içermez. Dahası karşılaştırma ölçütü olan kişiyle kader benzerliği, en hafifinden işlevsizlik, etkin olmama gibi sportif çaba ile hiç bağdaşmayan olumsuz psikolojik sonuçları doğurabilir.

Yukarı düzeyde sosyal karşılaştırmada kişi kendisini yetenek, yeterlik bakımından belirgin bir şekilde üstün olan veya en iyi olan birisiyle karşılaştırır. Böyle bir durumda sporcu kendi yeteneklerine, yeterliklerine ve performansının gelişim seyrine güvenmektedir. Benliğine yönelik üstünlük duygusuna ilişkin olumlu işaretleri sezip, başarıyı öngörmeden böyle bir karşılaştırmada bulunmak sağlıklı değildir. Diğer

bir ifade ile, bu karşılaştırmanın sonucunda bireyin benliği (egosu) tatmin oluyorsa, olumlu oluyorsa; yapılan bilişsel yargılama mantıklı olacaktır. Öte türlü gerçekçi olmayan, öz yeterliliğin doğru algısına dayanmayan bir karşılaştırma, etkinsizliği, çaresizliği ve boşvermişliği doğuracak; kişinin kendisine ilişkin olumsuzluk, suçlayıcı yargıları ortaya çıkaracaktır. Karşılaştırma sonucunda egoya yönelik üstünlük duyguları elde edilse bile, hedef süreç değil de bir kişi olduğundan, böyle bir duygu durumu sonrası bireyin kendisine gelişim hedefi koyamaması sorunu vardır.

Alanında en iyiden de iyi olma, anlık bir üstünlük duygusu elde etme bakımından yararlı iken; sportif etkinliğin ve insan potansiyelinin gelişimi açısından bir şey kazandırmamaktadır.

Eşit düzeyde yapılan sosyal karşılaştırmalarda birey, kendisi ile aynı veya bir parça daha yetenekli birini karşılaştırma standardı olarak belirler. Buradaki amaç kendi konumunu, yerini belirlemektir. Kişi böyle yaparak, gelişimi hakkında bir çıkarsamada da bulunabilir. Ancak gelişim sürecinin bir aşamasında performans hakkında bilgi edinme amacı ile yapılan bu karşılaştırma süreklilik göstermez. Ayrıca aldığımız bu bilgi, kendi performansımıza ilişkin tek doğru kaynak olmayabilir. Bireyin yetenek ve yeterliklerine ilişkin başta antrenörler, somut veri grafikleri ve yarışmalar olmak üzere çok sayıda bilgi kaynağı olabilir. Yine de eşit düzeyde yapılan karşılaştırma, beceri geliştirme ve ustalaşma sürecine daha fazla uygun görünmektedir. Bununla birlikte ego yönelimli bireyler üstünlük duygusunu elde etme ve aşağılık duygularından kurtulma amaçları ile hareket ettiklerinden; çoğunlukla eşit düzeyde karşılaştırmalar yerine, aşağı düzeyde veya yukarı düzeyde karşılaştırmalara başvururlar.

Sonuç olarak; sosyal karşılaştırmalarla elde edilen benlik olumlama gruplar arası ilişkilerde belirli bir işleve sahipken; insan potansiyelini açığa çıkarma ve takımla birlikte ortak uyum başarısını yakalama hedeflerini güden bireylerin spor ortamında çoğu kez işlevsizdir.

2.1.1.2. Yaklaşımın Değerlendirilmesi

Spor psikolojisinde yer alan pek çok başarı güdülenmesi perspektifi, temelde bilişsel yargılama, yetenek ve yeterlik algısı üzerinde durmaktadır. Nicholls ve Duda'nın yaklaşımı da bilişsel öğeler üzerinde temellenmektedir. Yaklaşım, amaç kuramları geleneğini de bilişsel yargılama ve yeterlik algısı alanına katarak kendi özgünlüğüne ulaşmıştır. Amaç kuramcıları (45, 46) bilişsel süreçlerin amaçlı etkinlik içerisinde, hedeflerin elde ediliş seyrinde anlam kazandıklarını dile getirmişlerdir. Nicholls ve Duda gelişimsel perspektifle yetenekte yeterlik ve ustalaşma olgusunu değerlendirirken; amaç kuramcıları ile aynı zeminde buluşmaktadırlar. Diğer bir ifade ile, insan davranışları kendi gelişim seyrinde incelenmekte ve bilişsel yargılama bu süreç içerisinde anlamlı bulunmaktadır.

Nicholls ve Duda'nın geliştirdikleri yaklaşımın bir başka özgün yanı, yetenek ve beceri geliştirmede sosyal ve durumsal etmenleri göz önüne almasıdır. Görev yönelimi ve ego yönelimi mutlak, her durumda, iyi ya da kötü stiller olarak değerlendirilmemiş, sporun niteliği, yarışma koşulları gibi etmenlere göre birinin veya diğerinin öne çıkabileceği tartışılmıştır. Yaklaşımı temel olarak yapılan bir çalışmada (47), göreve yönelik egzersiz durumunun, yüksek ego yönelimli katılımcıların ego yönelimini azalttığı; buna karşın ego yönelimli bir durumda, başlangıçta düşük ego yönelimli olan katılımcıların, ego yönelimini arttırarak belirgin hale getirdiği bulunmuştur. Böylece durumsal etmenlerin, bireysel farklılıklar ve eğilimler üzerinde etkili olduğu gösterilmektedir.

Sporu, başarıya yönelik, amaçlı, insan potansiyelini geliştirme temelli, uyumlu takım işlevini gözetken bir süreç olarak değerlendirdiğimizde; Nicholls ve Duda'nın başarı güdülenmesi kuramının öne sürülen bu gerekleri karşılar nitelikte olduğu görülmektedir. Yine araştırmacıların yaklaşımı, amaca yönelik davranışı açıklama bakımından psikolojinin çalışma alanına uygun gelmektedir.

Değinilmesi gereken son nokta, ilgili yaklaşımın bir metodolojiye, araştırma alanını ölçen bir ölçme aracına sahip olmasıdır. Kuramların gelişmesinde işevuruk

(operational) tanımlara dayalı dakik metodolojilerin önemi büyüktür. Bu nedenden dolayı ilgili kurama dayalı olarak çok sayıda araştırma yapılmış; sonuçlar kuramın gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Sonuç olarak araştırmamızın dayandığı kuramsal zemin, temelde Nicholls ve Duda'nın geliştirdiği ve diğer spor psikologlarının genişlettikleri, sporda başarı güdülenmesinin sosyal bilişsel yaklaşımı olarak hedef yönelimlerinin incelenmesidir.

2.2. GÜDÜSEL (Motivasyonel) İklim Yaklaşımı - Ustalık ve Performans İklimi -

Sporcu güdülenmesinde yaşanan takım deneyimlerinin karakterinin ve yapısal özelliklerinin etkin olup olmadığı, güdüsel iklim bakımından incelenmesi gereken bir niteliktir. Diğer bir ifade ile, başarı ortamının hedef yapısının, bireysel sporcuların ve antrenörlerin güdülenmesini etkileme biçimleri, konumuzu oluşturmaktadır. Kısaca bireylerin öğrenme, beceri geliştirme ve etkinliklerini değerlendirme ortamları, ele alınmak durumundadır.

Başarma hedefleri ile ilgili spor araştırmaları iki alanda toplanmıştır; Bunlardan ilki, hedef yönelimi tercihlerinde bireysel farklılıklar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu alandaki araştırmalar, hedef yönelimleri ile bilişsel ve duygusal özellikler arasındaki ilişkileri ortaya koymuşlardır (19, 44). İkincisi, durumsal etmenlerin rolü üzerinde yapılan çalışmalardır. Bir öğrenme ortamının yapısının, değişik hedef yönelimleri ve güdülenmelerle ilişkisi, derinlemesine incelenmiştir (5).

Araştırmalar, birey etmenleri ve durum etmenlerini ayrı ayrı incelemesine rağmen; her iki alan arasında güçlü bağların olduğu ve güdülenmede, her ikisinin birlikte etkilerinin bulunduğunu göstermektedir (39).

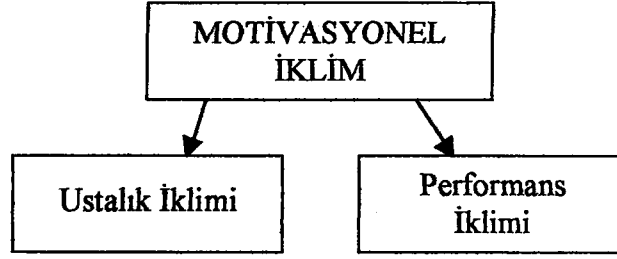
Güdülenme düzeyleri arasındaki farklar, takım yaşantıları ile birlikte incelenebilir. Örneğin, sporcuların etkili strateji kullanmalarının, rekabet tercihlerinin, öğrenmeye olan olumlu tutumlarının ve çaba göstermelerinin, ustalık güdüsel ikliminde daha fazla gözlemlendiği bulunmuştur. Yine sporcuların etkili strateji

kullanmalarının ve olumlu tutumlarının, onların ustalık yönelimli ortamlarda bulunma süreleriyle geliştiği gözlenmiştir (48).

Sporda bir yaş grubundan diğerine geçme, aşağı düzeyden bir üst düzeye geçme; gelişimsel özellikleri nedeniyle çocuklarda gözlenir. Çocuklar spor gelişimleri boyunca farklı atmosferlerde, farklı eğitimcilerle ve felsefelerle karşılaşmaktadırlar. Çocukların güdülenme düzeyindeki değişiklikler, spor etkinliğinin ortamsal özelliklerinin etkisini oldukça net göstermektedir. Bu çalışmalar bize sporcu güdülenmesinin bir ortama dayandığını ve algılanan ortamsal özelliklerin, çocukların güdüsel yapısının bilişsel ve duygusal bileşenlerini anlamada önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Papaioannou (14), algılanan güdüsel iklimin, sporcunun hedef yönelimini açıklamada bir etmen olduğunu belirtmiştir. Güdüsel iklim, yarışma düzeyi, yönerge stilleri ve önemli kişilerin etkisi gibi öğeleri içerebilir.

Başarının sporcu tarafından tanımlanma ve algılanma biçimine yönelik iki faktör kuramı değerli açıklamalar sunmuştur. Buna göre sporcu ya yeteneğini diğer sporcuların yeteneği ile kıyaslayarak ya da şimdiki performansını geçmişteki performansıyla karşılaştırarak başarı kararına ulaşır. Her iki durumda da bir karşılaştırma standardı vardır. İlkinde bireyin kendisiyle eşdeğer diğerlerini; ikincisinde kendi geçmiş performans standardını karşılaştırma ölçütü olarak seçmesi söz konusudur. Bilindiği üzere bireyin görüş, tutum, yetenek ve duygu bakımından diğerlerini ölçüt olarak belirlemesi Festinger (49)'in sosyal karşılaştırma kuramında; bireyin kendi yaşantılarını bir karşılaştırma standardı olarak kullanması Mc Cormick ve Ilgen (50)'in kişisel karşılaştırma kuramında ve Michalos (51)'un çoklu farklılıklar kuramında ayrıntılı olarak incelenmiştir. Yukarıda belirtilen bu kuramlar sosyal psikolojinin ve endüstri-örgüt psikolojisinin temel kuramlarıdır. Dolayısıyla iki faktör kuramı sosyal psikolojinin temel kuramlarını spor ortamına açımlayarak, bilimsel yargılamaya temelli başarı tanımlanması olgusunu anlamamıza katkıda bulunmuştur.

Şekil 2. Motivasyonel (güdüsel) iklimin alt boyutları

İki faktör kuramında dile getirilen ilk karşılaştırma, ustalık yönelimi olarak ifade edilebilir. Bireylerin güdüsel iklimi, takım kültürü, performansın geçmiş performansa göre karşılaştırılmasını; dolayısıyla gelişimi, beceri artırımını destekleyebilir. Böylece bu tür kıyaslamalara izin veren ve destekleyen takım kültüründe beceri gelişimi, eforun farkına varılması, takım başarısı için tüm katılımcıların çaba harcaması özellikleri öne çıkmaktadır.

Yine kuramda belirtilen ikinci karşılaştırma tarzı, performans yönelimi olarak görülebilir. Birey, diğer bireylere göre kendi başarısını ortaya koyarken, egemenliğini, üstünlüğünü sergilemektedir. Sporunun iklimi böyle bir karşılaştırmayı pekiştirebilir. Durumsal etmenler, öğrenme deneyimleri, antrenörler ve takım kültürü, sporcuların kendilerini diğer arkadaşları ile karşılaştırmasını teşvik edebilir.

Roberts ve Ommundsen (52), öğretmenlerin ve antrenörlerin takımlarında çeşitli yönergeler, pekiştirmeler yoluyla ya ustalık ya da performans yönelimli bir iklim oluşturduklarına değinmiştir. Araştırmacı, öğretmen ve koçların açık veya gizli pekiştirmeler, yönergeler, tercihler yoluyla sporcuların kendi takımlarında belirli bir iklimi yaratmalarına neden olduklarına işaret etmiştir. Örneğin; kişisel beceride ustalığı vurgulayan koçlar, sporcunun kendi gelişimini gösteren uygulamaları organize edeceklerdir. Yine sporcular arasında performans farklılığını ve rekabeti teşvik eden koçlar, takımdan çok becerikli sporcular üzerinde duracaklardır.

Literatür gözden geçirildiğinde, takım veya öğrenme ikliminin, tek tek sporcuların ego veya görev yönelimli olmalarından daha önemli bir etmen olduğu

ortaya çıkmaktadır (35). Çünkü, takım veya öğrenme iklimi tüm sporcuları kuşatmakta, genelliği içermektedir. Örgüt iklimi ile sporcunun yönelimi aynı yönde olduğunda, iyi bir uyumdan söz edilebilir. Bununla birlikte genelde tercih edilen hem sporcunun hem de takım kültürünün görev-ustalık yönelimli olmasıdır. Böylece uyumlu, gelişimi öngören bir takım bilinci oluşturulabilir ve böyle takımlar yıldız oyuncular olmasa da başarıyı elde ederler. Türkiye birinci basketbol liginde oynayan Darüşşafaka erkek basketbol takımı buna örnek verilebilir. Yaptığımız araştırmada tüm takımların hedef yönelimi ve güdüsel iklim sonuçlarını elde ettiğimiz halde tezimizde ayrıca yer verilmemiştir. Fakat Darüşşafaka basketbol takımının sonuçlarına göz attığımızda ustalık ikliminin yüksek olduğu görülmektedir. Bilindiği gibi, bu takımında yıldız oyuncular olmamasına rağmen uyumlu ustalık yönelimli bir takım kültürü, oyuncuların performans yönelimli eğilimleri ile birleşerek başarıyı getirmiştir.

Örgüt ikliminin gelişmesinde öğretmenler, koçlar ve anne-babalar önemli roller oynarlar. Öğretmen, antrenör, koç ve anne-baba umutlarını dile getirerek, beklentilerini vurgulayarak, ödüller vererek belirli bir hedef yönelimini teşvik ederler. Yetişkinler, evi, sınıfı veya spor ortamını bu tür davranışlarla şekillendirir ve çocuklara net başarı tanımları sunan güdüleyici iklimleri kurar. Öğretmenler, koçlar soru sorarken ve açıklama yaparken aynı zamanda örgüt iklimine ilişkin açık mesajlar verirler. Eğer sporcunun değerli bulunduğu bir yetişkin, sporcuya “kazandın mı?” yerine “nasıldın?” sorusunu sorarsa, ustalık yönelimini öne çıkaran bir mesaj veriyordur. Sporcu kendi ustalık deneyimlerini, ustalık değerlerine aktarır. Sporcu burada kendi kişisel başarısını bir sonuç değil, bir süreç olarak görür ve o andaki başarıyı süregelen bir etkinliğin meyvesi olarak kutlar. Papaioannou (14), en iyi kişisel başarı ve başarı gelişimini talep eden takım kültürünün, görev yönelimi ve ustalık iklimini bütünleştiren, bunların ortaya çıkmasını kolaylaştıran kültürler olduğundan söz etmiştir.

Spor literatüründe, böyle bir takım kültürü yaratmada liderler olarak koçların ve öğretmenlerin rolüne işaret edilmiştir (41). Sporcu ego yönelimli olsa bile, uygun takım kültürü bireyin bu özelliğinin değişimine neden olabilir. Antrenörler, eğitimci seçtikleri fiziksel ve bilişsel antrenmanlarla bireylerin yönelimlerine etkide bulunabilirler. Goudas, Biddle, Fox ve Underwood (53), bir fiziksel aktivite düzeninde,

öncelikle ustalık güdüsel iklimine bağlı olarak, öğrencilerin daha çok görev yönelimli davranışları sergilediklerini bulmuşlardır.

Hedef yönelimi ile algılanan güdüsel iklim arasındaki istatistiksel ilişki, sporda algılanan güdüsel iklim ölçeği ve sporda görev ve ego yönelimi ölçeği kullanılarak kanıtlanmıştır (44). Buna göre ego yönelimi ile performans iklimi; görev yönelimi ile ustalık ikliminin birbirleriyle uyumlu olduğu; aynılıkları bulunduğu belirlenmiştir. Roberts ve Ommundsen (52), Norveç Üniversitesi Spor ve Fiziki Bilimler öğrencileri üzerinde yaptıkları bir çalışmada, temel olarak görev yönelimli sporcuların, güdüsel iklimi, ustalık iklimi olarak gördüklerine ilişkin kanıtlar sunmuşlardır. Aynı çalışmada ego yönelimli sporcuların güdüsel iklimi, performans iklimi olarak algıladıkları ortaya çıkmıştır.

Ego yönelimli olma ve performansa yönelik güdüsel iklimde bulunma, özellikle düşük yetenekli gençler için zararlı olabilir. Bu gençler rekabete ve diğerleri ile karşılaştırmaya dayanan takım kültüründe temel yetenek girdileri eksik olduğu için, mutsuzluk, doyumsuzluk, stres tepkileri, depresyon gibi bir sıra olumsuz durumu yaşayabilirler. Buna karşın yetenekte düşüklük gözlenen ego yönelimli gençler, ustalık yönelimli güdüsel bir öğrenme ortamında iseler; güdüsel iklim, ego yöneliminin olumsuz sonuçlarını tersine çevirebilir. Ustalık ortamının, herhangi bir yarışma durumundan korku duyan düşük yetenekli çocuklar üzerinde olumlu etkisi vardır (53, 54, 55).

Önceden de kısaca değinildiği gibi ortamın güdüsel özelliklerini belirlemek amacıyla Walling, Duda ve Chi (56), “Sporda Algılanan Güdüsel İklim Ölçeği (PMCSQ-SAGİÖ)”ni geliştirmiş ve çocukların algılarını bu ölçeğe dayalı olarak belirlemişlerdir. Ölçek, sporcunun yarışmaya dayalı iklimi algılayışı ve bu iklimde ortaya çıkan başarının değerlendirilmesi amacıyla kullanılmıştır. Örneğin; Roberts ve Ommundsen (52), sınıftaki öğrenci davranışlarının, sınıftaki güdüsel iklim algılarından etkilendiğini bulmuştur. Güdüsel iklimi performans temelli olarak algılayan öğrenciler, zor görevleri daha az deneyip, “mahcup” olma olasılığından kaçmışlar; güdüsel iklimi

ustalık temelli algılayan öğrenciler ise daha çok zorlayıcı görevlerde ısrarcı olmuşlar ve o tipteki görevleri almışlardır.

Çevresel manipülasyonlar, pekiştirmeler yoluyla, sporcuların ve spora katılanların güdülenmeleri değişebilir. Örneğin; yüzme dalında bir antrenör yüzücülerin bireysel gelişimleri, beceri gelişimleri ve yüzme yaşantılarının devreleri üzerinde durarak, ustalık yönelimli bir iklim oluşturabilir. Böyle bir ortam kişisel rekabeti büyük farklarla ve zorlamalı teşviklerle değil, küçük ancak başarılı adımlar içerisinde vurgular. Rekabette üstünlüğe yol açan yeni tekniklerin üzerinde durulur ve bir eğlence iklimi hali yaratılır. Böylece yarışmanın gerginliği ve sıkıntısı, en aza indirilir. Söz konusu uygulamalar elit yüzücüler için de uygun sonuçlar verebilir.

Şimdiye kadar değindiğimiz tartışmalar ve bulgular, ustalık yönelimli bir iklimin beceriyi arttırma, öğrenme istekliliğini geliştirme ve ısrarcılık kazandırma gibi önemli işlevleri olduğunu ortaya çıkarmıştır (15, 52). Ancak ustalık ortamında bir hedefin oluşturulmasında nelerin önem kazandığı sorusu henüz yanıtlanmamıştır. Ustalık ikliminde oluşturulan hedefin, bireysel ve takım öğrenmesini içermesi, tek tek sporcuların görev yönelimli olmalarını belirleyen beceri hedeflerinin belirlenmesi ve sonuç olarak başarının ne olduğunun tanımlanması gibi öğeleri kapsamı beklenir. Papaioannou (54), sporcu hedefinin becerileri içerdiği kadar öğrenmeye olan güdülenmeyi de içermesi gerektiğine işaret etmiştir.

Öğrenme istekliliği, çeşitli bireysel farkları içerse de, genelde beceri gelişimi hakkında geri bildirim sunan, herkese eşit davranılan, destekleyici bir çevrede daha fazla gözlenir. Sayılan bu nitelikler ustalık yönelimli iklimin özellikleridir.

Sporcular performans yönelimli takım kültürünü ve ego hedeflerini de seçebilir (1, 5, 37). Bu tür örgüt iklimleri ve amaçlar, değişik öğrenme ve duygu durumlarını desteklerler ve başarı etkinliğini değişik yollardan biçimlendirirler. Bir bireyin hedef tercihi, o birey bir seçimle karşı karşıya kaldığında veya karar vermek zorunda olduğunda ortaya çıkar (1, 2). Birey böyle karar durumlarında üstün olmayı, “star”

olmayı, egemenlik duyguları yaşamayı, ayrıcalıklı olmayı teşvik eden takım kültürünü yeğleyebilir. Buradaki başarı güdüsü, temelini “aşağılık duygusu”, cinsel ve sosyal engellenmeler gibi psikodinamik süreçlerden alabilir. Yine takım, geleneksel örgüt kültürü anlayışında olup, karizmatik oyuncular, aslar, “takım vitrinleri” gibi günümüz takım anlayışına uymayan nitelikleri besleyebilir. Varolan sosyal ilişkiler ve genel kültürel yapı, bu özellikleri pekiştirebilir. Kurumların, sistemin değil de kişilerin öne çıktığı geleneksel dikey örgütlenmeli toplulukçu kültürlerde, böyle güdülenmelere oldukça sık rastlanmaktadır (22, 57).

Roberts ve Ommundsen (52), performans merkezli iklimin takım üyelerine veya rakibe üstünlükten elde edilen tatmin duygusunu kolaylaştırdığını belirtmiştir. Performans odaklı iklimde iletişim ve yönergeler, çok becerikli, “star” oyuncular üzerinde odaklaşmıştır. Ustalık yönelimli iklimde de performans hedefleri vardır. Ancak bu, takım yapısıyla uyumlu beceri gelişimini ve temelde bireyin gelişme sürecini içermektedir. Temelde eğiticiler, bireyin kaydettiği ilerlemeye, iyi eforlarına odaklaşırlar. Kaydedilen bu ilerlemelerin, takım bütünlüğüne olan katkısını vurgularlar.

Sporun kitleleşmesi ve spora katılımın artırılması açısından, ustalık yönelimli güdüsel iklimin avantajları açıktır. Zaten örgütlü spor etkinliklerinin rekabete dayalı yönlerini çocuklar çok erken yaşlarda tanımaktadırlar (58). Sonuçta az gelişmiş becerilere sahip olan çocuklar, kendilerini spor etkinliklerinin dışında bulmaktadırlar. Duda (44), görev katılımına dayalı etkinliklerin içsel ilgiyi beslediğini, oysa ego katılımına yönelik etkinliklerin içsel güdülenmede azalmaya neden olduğunu belirlemiştir. Eğer bireyler eğlence ve hazdan çok, ödül almak için spora katılıyorsa, spora katılımın altında yatan niyet olarak ödül beklentisi varsa, güdülenmenin kaynağı dışsaldır (59). “As olma”, “üstün olma”, “yüksek transfer ücreti alma” gibi ego hedefleri, dışsal güdülenmelerle pekiştirilmektedir. Dışsal güdülenmeler, içsel güdülenmeleri azaltmakta; içsel olarak pekiştirilmeyen etkinlikler, dış ödül olsa bile yetersiz kalmaktadır. Yarışmasal ortamlarda performans hedefleri, ustalık hedefleri ile koordine edilmeli, içsel güdülenme düzeyi öne çıkarılmalıdır.

2.2.1. Yaklaşımın Değerlendirilmesi

Spor ortamının güdüsel iklimi, performans ve ustalık olmak üzere iki ayrı yönelimle tanımlanmaktadır. Çocuklar üzerinde yapılan çalışmalar, öğrenme ortamlarının, sınıfların ikliminin de benzer olduğunu ortaya koymuştur (60). Bu iki yönelim, bireylerde var olan ego ve görev yönelimleri ile bütünleşmektedir. Sporda güdülenme sağlayıcı kaynak olarak ortamsal özellikler, bireysel istek ve beklentilerle birlikte etkide bulunmakta; hatta onları değiştirebilmektedir. Spor ortamını ve takımı, bir kültürel yapı olarak gördüğümüzde; iklimi, eğiticiler, antrenörler, ebeveynler, katılımcılar ve sporcular gibi çoklu unsurların oluşturduğu göze çarpmaktadır. Bu unsurların birlikte geçirdikleri deneyim süresi de, ele alınmak zorunda olan bir değişkendir. Sonuç olarak, sosyal psikolojinin sosyal karşılaştırma, kişiler arası karşılaştırma, çoklu ayrılıklar kuramı gibi temel bilgi birikimine dayanan güdüsel iklim yaklaşımı; takım başarısını ve bireysel başarıyı anlamamızı genişletmektedir.

Yaklaşım, yukarıda değindiğimiz pek çok görgül bulgu ile desteklenmiştir. Yaklaşımında ele alınan performans ve ustalık yönelimli güdüsel iklim kuramsallaştırmasının bir metodoloji ile ölçülebilir olması, çeşitli spor ve kültürel yapı bağlamlarında bulguların geçerliğini sına ve bilgi birikimi olanağını vermektedir. Ülkemiz sporcularının güdüsel ikliminin niteliklerinin belirlenmesi, kuramın genişlemesine ve doğrulanmasına katkıda bulunacaktır.

Daha önce ele aldığımız başarı güdülenmesinde hedef yönelimi yaklaşımı ve şimdi kısaca açıklamaya çalıştığımız güdüsel iklim yaklaşımı, birbirleriyle uyumlu açıklamalar sunan kuramlardır. Bireysel hedef yönelimlerinin takım kültüründe var olan güdüsel iklimle uyumu, olumlu sonuçları ortaya çıkarmaktadır. Birey, çevre ve sosyal oluşturucu geçmiş (öğretmenlerle, koçlarla, değişik takımlarla olan yaşantıların şimdiki duruma katkısı) etmenlerinin kapsamlı olarak değerlendirilmesi bakımından her iki kuram oldukça iyi bir çerçeve sunmaktadır. Araştırmamızın başından beri tercih etme nedenlerimizi öne sürdüğümüz bu kuramsal yönelim, güdüsel iklim yaklaşımı ile zenginleşmekte ve bir bütünlüğe kavuşmaktadır.

2.3. Sporda Hedef Belirleme

Psikolojide genelde insan davranışlarının hedefe yönelik olduğu; amaçlı davranışların, insanın davranış repertuarını oluşturduğu kabul edilmiştir. Spor psikolojisi de bu rasyoneli benimsemiş; spor etkinliklerinin amaçlı yanını vurgulamıştır.

Bir koç veya sporcu performansını artırabilmek için kendine bir hedef koymak zorundadır. Yapılan tüm spor faaliyetlerinde kişiler, kendilerine birer hedef belirlerler. Locke ve Latham (61), hedef belirlemeyi, bireyleri daha üretken hale getiren, etkili bir enerji veren, bilişsel bir güdülenme durumu olarak tanımlamışlardır. Locke ve Latham hedef belirlemeyi iki öge içerisinde incelemişlerdir. Bunlardan ilki, hedefin zorluğu ile performans dereceleri arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu; ikincisi ise belirli ve zor olan hedeflerin, “en iyisini yap” türündeki hedeflerden daha fazla performansa yönelik olduğudur.

Sporda hedef belirlemenin güdüsel yanı üzerinde duran önemli iki araştırmacı Nicholls ve Burton'dur. Burton (62), bireylerin başarıya yönelimlerinde üç tip hedefe sahip olabileceklerini önermiştir. Bunlar:

a-) Yetenek Yönelimliler : Bu kişiler tüm becerilerini diğerlerine göstermeye çalışan kimselerdir. Kendilerini sürekli olarak başkaları ile karşılaştırırlar.

b-) Görev Yönelimliler : Başkalarının performansı yerine kendi performansı ile ilgilenen kişilerdir ve kendi en iyileri ile uğraşırlar (63).

c-) Sosyal Uyum Yönelimliler : Spor etkinliklerinde çevreden olumlu geri bildirimler almayı, çevre desteğini sağlamayı gözeten bireylerdir. Böyle bir bakış açısından Koroç (63), spora katılımın veya spor etkinliğinden dışlanmanın temelinde sosyal etkileşimin olduğunu belirtmiştir.

Sporda hem araştırmacılar hem de uygulamacılar, genel olarak hedef belirlemenin, basit ve açık bir performans artırma tekniği olduğunda birleşmişlerdir. Hedef belirleme ve hedefi etkinlikler bakımından etkili bir güdüleyici olarak kullanma, doğrusal olarak ilerleyen bir süreç olmaktan uzaktır. Diğer bir ifade ile, hedef belirleme her zaman spor etkinliklerini olumlu şekilde güdüleyen bir sürece yol açmamaktadır. Bu duruma iki tip sorun yol açmaktadır.

Bunlardan ilki, bazı sporcuların hedefleri teşvik edici olmaktan çok stres yapıcı olarak bulmalarındır. Hedeflerin davranış üzerinde güçlü bir etkisi olabilir, çünkü onlar başarının ve başarısızlığın değerlendirileceği bir ölçü haline gelirler. Fakat hedefler başarı sergilenmesine yol açacakları gibi, başarısızlığın onaylamasına araç olabilir. Bu nedenle, kaybeden ve benlik saygısı düşük bireyler, sık sık başarının ödülleri odaklanacakları yerde, yarışmaya ait başarısızlığın tehlikelerine saplanıp kalırlar. Böyle sporcular, daha çok kısa süreli hedefleri belirlemeyi öğrenirler. Çünkü uzun süreli hedefler, onların antrenmanlar ve yarışmalar boyunca başarısızlık konusunda endişelenmelerine yol açmaktadır. Seçtikleri kısa süreli hedeflerin birinde bile başarısızlık, bu sporcularda, genel ve tamamıyla bir başarısızlık gibi algılanır. Bu yüzden hedefler, düşük performanslı sporcuların performanslarını artırmaktan çok azaltırlar.

İkincisi, bir müsabakada bir sporcuya ilişkin belirlenmiş hedefin; müsabakanın başarısıyla olan ilişkisidir. Takım oyunlarında, oyunculara ilişkin belirlenen performans hedefleri, oyunun genel hedefleri ile uyumlu olmalıdır. Aksi takdirde bir kez performans hedeflerine ulaştığında sporcunun çabası ve girişimi azalır; takım için uyumlu bir amaca ulaşmayı gözardı edebilir. Örneğin bir basketbol oyuncusu kendi performans hedefine ulaştığında oyundan alınacağını; oynama süresinin azalacağını biliyorsa; kendisine konulan performans hedeflerine ulaşma ya da ulaşmama konusunda kararsız kalabilir. Eğer bu performans hedefine ulaştığında, oyundan alınacaksa; takım dayanışması, galibiyet psikolojisi, ego hedeflerine erişme gibi pek çok pekiştirmeden yoksun kalacaktır. Tüm bu nedenlerle bazı tip hedef belirleme programları, daha az çaba ve girişim uyandırabilmektedir. Böyle bir durum performans geliştirme yeteneğinin yitmesine yol açabilmektedir.

Araştırmacılar, iş ortamında insanın temel güdüsünün, belirli bir hedefe erişme isteği olarak tanımlanabileceğine işaret etmişlerdir. Hedef belirleme kuramında en önemli nokta, bireyin hedefe bağlanımıdır. Hedefe erişmede bağlanım, belirleyici rol oynar. Spor psikolojisi literatürde kullanılan hedef belirleme kuramı E.A.Locke ve G.Latham'ın hedef belirleme (goal setting) kuramına dayanmaktadır (64).

Endüstri ve örgüt psikoloji alanında elde edilmiş kuramsal çalışmalar ve görgül bulgular, sporda hedef belirleme alanının gelişimine katkıda bulunmuştur. Çeşitli sonuçlar spor alanına aktarılmış; spor alanındaki uygulamalarda örgüt psikolojisi bir esin kaynağı olmuştur.

Psikolojinin çeşitli alanlarındaki araştırma ve uygulamalar, hedef belirlemenin, performansın gelişmesinde açık etkisinin olduğunu göstermiştir (64). Bununla birlikte hedeflerin nasıl belirlendiği, bireyler arasında hedefler bakımından farklılaşmaların olup olmadığı konularında belirsizlikler ve tartışmalar sürmektedir. Çoğu araştırmacı ve uygulayıcı, hedef belirlemeyi, dikkatin odaklaşması, yoğunlaşma ve kararlılığı artırma gibi olumlu sonuçlara yol açan, yüksek performansı arttıran güdüleyici bir strateji olarak değerlendirmiştir. Yine de hedefe ulaşma yönünde yüksek düzeyde girişim ve çaba olmadığında, hedef belirleme süreci zayıflar ve performans üzerindeki olumlu etkileri büyük ölçüde azalır. Dolayısıyla hedefe bağlanım, girişim, atılganlık ve inisiyatif gibi çeşitli olumlu kişilik özellikleri ile bütünleşmelidir. Aksi de geçerli olabilir. Hedef belirleme, düşük kendine güven, risk almama, başarısızlık korkusu, nörotizm gibi çeşitli kişilik özellikleri ile de bütünleşebilir. Bu durumda böyle bireyler için hedefler, performans katkıda bulunmaktan çok, ona zarar vererek; olumlu güdüleme yerine baskı ve gerginlik uyandırabilir.

Yeniden hedef belirleme konusuna dönerek, bireye uygun hedeflerin olumlu sonuçlar getireceği; uygun olmayan hedeflerin güdüleyici olmaktan çok ketleyici, çaresizliği öğrenmeye neden olucu olduğu vurgulanmalıdır. Bireye uygun hedeflerde yeteri düzeyde bağlanım olduğunda, rekabet ve performans gelişimi arasında doğrusal bir ilişki gözlenir. Rekabet ne kadar büyük olursa, performans o denli büyük olur.

Ancak bu, kişilik özellikleri, bağlanım düzeyi ve hedefler arasında mükemmel bir uyum olduğu durumlarda (örneğin zirve anları gibi) söz konusudur. Burton (65), böyle bir uyumluluğun genelleştirildiği, yüksek düzeydeki hedeflerin stres verici etkilerinin göz ardı edildiği uyarısında bulunmuştur. İleri sürdüğümüz nedenlere dayalı olarak hedef belirlemenin, etkide bulunan öğeler bakımından çözümlenmesi gereklidir. Böylece hedefler, performansı artırma bakımından her tip sporcuya ve her türlü müsabakaya göre ayarlanabilir.

Hedeflerin performans geliştirme niteliği çeşitli açılardan irdelenebilir. İlk olarak büyüklük açısından belirli ve zor hedeflerin, belirsiz ve kolay hedeflerden daha çok performansı geliştirdiği ortaya çıkmıştır. Hedef belirleme amaçların uyumlu ve ardışık biçimde harekete geçmesini sağlar. Belirli ve takip edici hedefleri geliştirmenin motor davranışlar üzerinde büyük etkisinin bulunduğu belirlenmiştir (62).

Hedef belirleme, bir sporcu veya takımı canlandırmak için çok etkili bir araçtır. Sporcular, ulusal veya uluslararası maçlarda (bol izleyicili), nadiren psikolojik olarak uyarılma gereksinimi duyarlar. Fakat bir sporcu, takımının daha önceden on kez yendiği bir takıma karşı oynarken nasıl psikolojik olarak uyarılır? Profesyonel bir futbolcunun oynadığı takım, puan tablosunda son sıradaysa, sezonun son yirmi maçına nasıl hazırlanır? Bu ve bunun gibi durumlar hem sporcular, hem antrenörler, hem de menajerler için çok büyük sorun yaratır. Çözüm ise hedef belirlemedir (66).

25 galibiyet, 2 mağlubiyetli başarılı bir takımı; Final Four karşılaşmalarında başarısız bir takıma karşı hazırlayan bir koç, kendi takımını önüne geleni ezen bir dev olarak görülmesine engel olmak için bir şeyler yapmalıdır. Takımdaki her bireye oyun içerisinde kişisel hedefler belirlemek, faydalı bir stratejidir. Örneğin, takımın en iyi ribauntçusuna maçta 13 ribaunt alma hedefi verebilir. Aynı şekilde, oyun kuruculara kendi aralarındaki top kaybını 3'ün altında tutma hedefi verilebilir. Her bireyin, gerçekçi fakat zor hedeflere ulaşma çabası, muhtemelen takımın bir bütün halinde iyi bir performans sergilemesini sağlar.

Araştırmalar sonucunda (66, 67), belirlenen hedeflerin , "elinden geleni yap" hedefinden daha iyi performans sağladığı öğrenilmiştir. Antrenörler oyuncularından ellerinden gelenin en iyisini yapmalarını istemek yerine; onlara ne istediğini belirli ve açık biçimde anlatmalıdır. Örneğin bir sporcuya "yapabildiğin kadar mekik çek" demek yerine, antrenörün kesin bir sayı vermesi daha faydalıdır (2x30 mekik gibi).

Locke ve Latham (61), bireylere bir psikomotor görevde zor ve belirgin hedefler verildiğinde,"ellerinden geleni" yapmaları istendiğinden daha iyi bir performans sergiledikleri gözlemlenmişlerdir. Burton (62), aynı sonuçlara bir dayanıklılık testinde ulaşmıştır. Barnett ve Stanicek (68) okçulara belirli bir puan hedefi verdiklerinde, okçular hedefsiz olarak yaptıkları çalışmadan daha yüksek puanlar yakalamışlardır. Hedef belirleme tekniklerini kullanan yüzücüler, hem yüzme performanslarını arttırmışlar hem de kendi yetenekleri hakkındaki pozitif düşünceleri iletmişlerdir (69). Ayrıca, oyunculara antrenmanda belirlenen hedefler, gerçek oyun koşullarıyla bağdaşmalıdır. Eğer bu sağlanıyorsa, hedefler daha etkili olurlar. Antrenman hedefleriyle, oyun koşulları arasındaki tutarlılığın önemi bir çok çalışmada görülebilir (69). Bu araştırmacılar, kolej basketbol oyuncularının antrenmandaki ve gerçek oyundaki serbest atışlarını incelemişler ve oyuncuların antrenmandaki serbest atışlarında daha başarılı olduklarını bulmuşlardır. Ayrıca araştırmacılar, oyuncuların antrenmandaki ve gerçek oyundaki serbest atış girişim sayıları arasında büyük bir fark olduğunu belirlemişlerdir.

Araştırmalar hedef belirginliğinin, tek başına performansı arttırmaya yeterli olmadığını göstermiştir. Belirgin hedefin etkili olabilmesi için, etkili olduğu kadar zor fakat ulaşılabilir olması gerekir. Koçlar sporcuyu epeyce fazla efor sarfetmeye zorlayacak zor hedefler saptamalıdır. Bunu yaparken, talep edici görevlerin kişilerin yetenek ve kapasitelerini geliştirmelerinde olumlu etkileri göz önüne alınmalıdır. Ancak bireyin kendine güveni, özyeterliğine olan inancı gibi kişilik faktörleri, olguyla birlikte düşünölmelidir.

Hedef belirlemenin etkililiği içindeki son önemli faktör, hedefe ulaşmada geribildirim sağlama hakkındadır. Locke ve Latham'ın teorisiyle de bağdaştığı gibi

hedefe ulaşma hakkında geribildirim sağlama, öğrenme işlemini destekler. Basitçe ifade etmek gerekirse; antrenörler oyuncularına hedefe ulaşma geribildirimini sağlarsa, sporcular belirlenen hedeflerin neresinde performans gösterdiklerini görebilirler.

Hedef belirleme ve performans arasındaki ilişki ve uygun (belirli, zor ve geribildirimli) hedeflerin performansı arttırabileceği, literatürden çıkan genel sonuçtur. Fakat şu anda tartışılacak olan konu, hedef belirleme performans ilişkisinin altında yatan nedenler üzerinedir. Hedef belirlemenin sağladığı performans artışına neden olan 4 öncül neden üzerinde durulmuştur (61). Bunlar :

1. Bir bireyin dikkatini, elde bulunan göreve yönlendirir: Zor ve belirli bir hedefi belirlemek, sporcuyu hedefe ulaşmak için göreve odaklaşmaya zorlar.
2. Hedefler, çabanın harekete geçmesine neden olurlar: Sporcu eforunu işin zorluğu oranında arttırır.
3. Hedefler, ısrarlı devamı sağlarlar: Yalnız bir görev boyunca efor artışı söz konusu değildir, hedefe ulaşmaya dek eforun kesintisiz sürmesi gözlenir.
4. Hedefe ulaşmadaki başarısızlık, genellikle yeni stratejilerin doğmasına neden olur: Örneğin; basketbolcu bütün gücüyle çalışmasına rağmen istenen % 60'lık serbest atış hedefini tutturamazsa, yeni bir hedefe zorlanacaktır. Yeni hedef, basketbolcuyu daha iyi bir antrenmana ve hedefe ulaşma sonucuna götürecektir.

2.3.1. Sporda Görev Yönelimli ve Ego Yönelimli Hedefler

Duda (59), sportif hedef tercihlerini iki sınıfa ayırır: Görev yönelimli hedefler ve ego yönelimli hedefler.

Görev yönelimli hedefler, bir görevin ustalık gerektirdiğini içerir ve kendi yeteneklerini geliştirmek isteyen kişilerde bulunur. Ego yönelimli hedefler ise, diğer insanlardan daha iyi olma arzusunu içerir. Görev yönelimli hedefler kişiseldir, fakat ego yönelimli hedefler rekabete dayalıdır.

Hedefe yaklaşım tarzının farklı davranışlara neden olduğu dile getirilmiştir. Bu bakımdan görev yönelimli bireyler daha zor görevleri seçip, daha fazla efor sergilerler. Benzeri bir eğilim, bireyin yeteneklerinden emin olması durumunda, ego yönelimli kişiler için de geçerlidir. Buna karşın ego yönelimli birey kendi yeteneklerinden emin değilse, ya kolay ya da gerçekleşmesi olanaksız görevleri seçerek, daha az efor sarfeder. Bu bireylerin sözü geçen özelliklerinin yanı sıra azim (istek) düzeylerinin düşük olduğu, başarıda temel engel olarak yeteneksizliği gördükleri de belirlenmiştir (59).

Sayı yapmayı öne alan antrenörler, sporcuların ego yönelimli bir perspektifi benimsemesini kolaylaştırırken; çabayı teşvik eden antrenörler görev yönelimli bir anlayışın kabullenilmesine zemin hazırlarlar. Her iki yaklaşım tarzı takım içindeki hedef perspektiflerinin ve stratejilerinin değişmesine neden olmaktadır. Seifriz ve arkadaşları (70), görev ve ego yönelimli takımların sportif davranışlarında oldukça büyük farklılıkların olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmanın bulgularına göre, takımlarının görev yönelimli olduğunu düşünen oyuncular, oyundan daha fazla zevk alıp, daha fazla performans göstermişlerdir. Konu ile ilgili olarak ayrıntılı bilgiler “başarı güdülenmesinde hedef yönelimi yaklaşımı, görev ve ego yönelimli hedefler” başlığı altında diğer bölümde verilmiştir.

Kabaca sürece önem vermenin görev yönelimli olmayı; sonucu gözetmenin büyük ölçüde ego yönelimli olmayı doğurduğunu belirledikten sonra, spora ilişkin çeşitli örnek olaylarla sorunu somutlaştırmak yararlı olacaktır. Bu somut örnekler yardımıyla her iki yönelimin nitelikleri daha açıklıkla belirlenebilir.

Derya Büyükuncu Avrupa üçüncüsü olduktan sonra ATV haber sunucusu Ali KIRCA canlı yayında sporcuya şöyle bir soru yöneltmişti : “Olimpiyatlarda madalya garantisi ve sözü verir misiniz ?” Derya, bu soruya yanıt olarak “Önemli olan madalya almak değil, kendi performansımı aşabilmek; ben kendi hedefime ulaşırsam kendimi madalya almış görürüm” diyerek yanıt vermişti. Sporcunun bu bakış tarzı genelde hedef belirlemenin özelde ise sonuç yerine sürece yönelik olmanın çok güzel bir örneğini oluşturmaktadır (66).

Sonuç hedeflerinin baskınlığı özellikle futbolda gözlenmektedir. Antrenörlerin, futbolcuların ve izleyicilerin belirttiği hedefler, genelde sonuca yöneliktir. Bunlara örnek olarak şampiyonlar liginde final oynama ve lig şampiyonu olma verilebilir. Ülkerspor bu sene Final Four'a kalamamış, fakat çok iyi basketbol oynamıştır. Bu bağlamda sonuç hedefine ulaşamamıştır ve takım başarısız kabul edilir. Ama takım gerçekten başarısız mıdır ? Doğal olarak sonuç hedeflerine ulaşmak, salt kulüp takımlarımızdaki ya da ulusal takımımızdaki futbolcuların maçlarda göstereceği çaba veya futbolcularımızın beceri düzeyine bağlı değildir. Rakip takımın futbolcularının da sahip olduğu beceri düzeyi ve ortaya koyacağı çabaya bağlıdır. Bunun için sonuç hedeflerini kontrol etmek imkansızdır. Türkiye'de yapılan bir araştırmada hedef belirlemenin futbolda penaltı atışlarını artırdığı görülmüştür (66). Yapılan araştırmalarda hedef belirlemenin, önemli bir performans artırma aracı olduğu bilinmektedir (69).

2.3.2. Yaklaşımın Değerlendirilmesi

Sportif güdülenme ile ilgili bir çok başlığın, spor psikologlarının dikkatini çekmiş olmasına rağmen; sadece son zamanlardaki araştırmacılar hedef belirlemenin etkisi ve önemi üzerinde durmuşlardır. Bu çalışmalar, yararlı olabilmeleri için hedeflerin doğru biçimde kurulması gerektiğini ortaya koymuştur. Hedef belirlemenin içeriği gözden geçirildiğinde, hedeflerin açık (kesin), zorlayıcı, ulaşılabilir, çeşitli, ölçülebilir ve kişisel olması gerekmektedir.

Sonuç olarak, özellikle; nispeten daha zor olan hedeflerin sportif performansı arttırdığı söylenebilir. Ancak zor ve talep edici bir hedefin belirgin, anlaşılabilir, net olarak tanımlanmış ve sporcu tarafından benimsenmiş olması gereklidir.

Bireyin kişilik özelliklerine, yeteneklerine uygun, bağlanım düzeyi yüksek hedeflerin performansın düzeltilmesinde yardımcı olduğu, çalışmaların niteliğini arttırdığı ve güdülenmeyi geliştirdiği belirlenmiştir. Bireylerin böyle hedeflere ilişkin deneyimlerinin onların öz güvenleri, yeterlikleri ve doyumları üzerinde anlamlı etkilerinin olduğu gözlenmiştir.

İleri sürdüğümüz birçok nedenlere dayalı olarak hedef belirlemenin etkili bir yöntem olduğu açıktır. Böylece hedeflerin performansı artırma bakımından her tip sporcuya ve her türlü müsabakaya göre ayarlanabildiği, aynı zamanda sporcu ve antrenörlerin güdülenmesine yardımcı olduğu görülmektedir. Hedef belirlemenin performansı arttırmada başarılı bir strateji olduğu ise açıktır.

2.4. Yaşam Doyumu

Bireylerin kendi yaşamlarını pozitif niteliklemlerle yargılamaları; yaşama iyilik, haz, mutluluk yüklemeleri, yaşam doyumu kapsamı içerisinde değerlendirilmektedir. Yaşam doyumu öznel iyi olmanın bilişsel bileşenidir (17, 18, 71).

Öznel iyi olmanın duygusal bileşeni yaşamın iyi, hoş duygularla dolu olmasını, nahoş, sıkıntılı duyguların görece daha az olmasını içerir. Böylece öznel iyi olma, yaşama ilişkin bireylerin sahip olduğu bilişsel yargılardan, hoş duygulardan ve hoş olmayan duyguların azlığından oluşur. Yaşamın duygusal boyutta değerlendirilmesi, görece daha kararsız bir yapı içermektedir. Bu boyutta günlük duygular, duygu durumları, duygusal dalgalanımlar, bireysel duyguların yoğunlukları kapsamlı olarak incelenmektedir.

Araştırmamızda, öznel iyi olmanın daha kalıcı yanı olan yaşam doyumu ele alınmıştır. Yaşamı bir bütün olarak değerlendirme ve kendimiz hakkında yargıda bulunma etkinliği istikrar içermektedir. Yaşama ilişkin doyum yargılarının, bir sürecin çoklu etmenler yoluyla değerlendirilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı (72); bu nedenle yaşam doyumu yargıların zamanda kararlı olduğu belirlenmiştir (73).

2.4.1. Yaşam Doyumunun Ölçülmesi

Yaşam doyumu, yaşamına ilişkin yargı bildiren kişinin perspektifinden ölçülmektedir. Bu nedenle yaşam doyumunun ölçülmesinde, kişinin kendi yargılarını vermesine dayanan öz-bildirim (self-report) ölçekleri kullanılır. Bireyler kendi

yaşamlarına ilişkin bilişlerini, bilişsel değerlendirmelerini, tek veya çok maddeli tutum ölçeklerine tepki göstererek ortaya koyarlar. Bu alanda geliştirilmiş çok sayıda ölçek vardır (17, 18).

Tek maddeli ölçekler, genel bir görüntü sunmaktadırlar. Bu ölçeklerin zamana karşı güvenilirlikleri ilk ölçümde oldukça yüksektir. Ancak ilk ölçümle ikinci ölçüm arasında süre uzadıkça güvenilirlikleri düşmektedir. Tek maddeli ölçeklerin geçerliği, diğer ölçeklerle karşılaştırılarak elde edilmektedir. Sandvik ve ark. (74), tek maddeli ölçeklerin geçerliğini .50 ile .60 arasında olduğunu hesaplamışlardır. Larsen ve ark. (75) ise tek maddeli ölçeklerin geçerliğinin .40'a yakın olduğunu bulmuşlardır.

Yaşam doyumunu ölçen çok maddeli ölçekler de vardır. Ölçeklerin bir kısmı yaşlılar için geliştirilmiştir. Genel kullanım için, tüm yaş gruplarına uygun çok maddeli yaşam doyum ölçeklerinin orta düzeyde zamana karşı güvenilirlikleri vardır. Diener ve ark. (76)'nın geliştirdiği yaşam doyum ölçeği en sık kullanılan bir ölçektir. Bu ölçek Yetim (71) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Magnus ve ark. (77), yaşam doyum ölçeğinin dört yıllık süredeki güvenilirliğini .58 olarak bulmuşlardır. Yine ölçeğin tüm maddelerinin biliş faktörü altında toplandığı; böylece yüksek iç tutarlığa ve yapı geçerliğine sahip olduğu bulunmuştur (75). Yine Yetim (71), ölçeğin iç tutarlığını .78 olarak bulmuştur. Araştırmamızda bu ölçek kullanılmıştır.

2.4.2. Yaşam Doyumuna Etkide Bulunan Etmenler

Yaşam doyumunu yargısının niteliğini etkileyen çok sayıda nesnel, sosyal ve bireysel etmenin bulunduğu bilinmektedir. Nesnel etmenler arasında gelir, çevrenin fiziksel yapısı, yaşam gerekliliklerinin niteliği (örneğin elektrik, su, ulaşım kalitesi) gibi özellikler vardır. Sosyal etmenler içerisinde sosyal ilişki, din, birey toplum uyumunu gibi çeşitli öğeler yer almaktadır. Günümüzde nesnel, sosyal ve kişisel etmenlerin birlikte değerlendirildiği çeşitli modeller geliştirilmiştir (18).

Kişiler arasında kişilik özellikleri, kimlik kategorizasyonları ve biyolojik yatkınlık karakteristikleri incelenmektedir. Bir kişilik özelliği olarak özgüven

ve benlik saygısı, yaşam doyumunda değişmeleri ortaya çıkaran önemli değişkenler arasındadır. Özgüveni yüksek kişilerin daha doyumlu ve mutlu kişiler olduğu belirlenmiştir (78).

Myers ve Diener (78), mutlu insanları dört kişilik özelliğinin (treyt) betimlediğini öne sürmüşlerdir. Bunlar özgüven, kişisel kontrol duygusu, iyimserlik ve dışa dönüklüktür. Bu kişilik özellikleri ile yaşam doyumunu ilişkisi korelasyoneldir. Çalışmaların hiçbirisi deneysel bir metodolojiye dayanmamaktadır. Bununla birlikte, insanların doğuştan getirdikleri bir yatkınlık olarak mutluluk ya da mutsuzluğu sergiledikleri bulgusu, laboratuvar çalışmalarına dayanmaktadır (79). Diğer bir ifade ile, hoş yaşantılara veya nahoş yaşantılara sahip olmanın ardında güçlü kalıtımsal belirleme vardır. Hoş olmayan tepkimenin ve duygulanımın %80'inin, hoş duygulanımın ise %50'sinin kalıtımsal karakteristiklerle açıklandığı bulunmuştur (79, 80).

Bu sonuçlar kalıtımsal yatkınlığın olayları yargılamada önemli bir öge olduğuna işaret etmektedir. İlgili etmenin yanı sıra, özgüven, kontrol duygusu, iyimserlik ve dışadönüklük yaşam doyumunu etkilerinde bulunmaktadır.

2.4.3. Sportif Egzersiz ve Yaşam Doyumu

Spor etkinliklerine katılma, etkinlik içinde bulunma, kişinin fiziksel ve psikolojik sağlığı açısından oldukça önemli bir özelliktir. Çeşitli bireysel veya grup düzeyinde spor etkinliğinin, aerobik veya anaerobik egzersizlerin, sürekli veya süreksiz etkinlikte bulunmanın, fizyolojik ve psikolojik gerginliği azalttığı, hoşlanma, haz alma duygularını geliştirdiği ortaya çıkmıştır (81, 82, 83). Normal bireylerde tek oturumluk etkinliklerde dahi sıkıntı, depresyon ve öfke gibi olumsuz belirtilerde azalma olduğu belirlenmiştir (84, 85). Egzersizin atılganlık, güven, içsel denetim odağı gibi olumlu kişilik özelliklerine katkıda bulunduğu; tüm bunların psikolojik iyi olmayla bütünleştiği gözlenmiştir (85).

Sportif etkinliklerde bulunan birey, kendi gerilimlerini azaltır; kendi beden imgesine olan güvenini pekiştirir; zindeliğini hissederek; bir amaca ulaşmış olmanın kıvancını yaşar. Tüm bunlar gerek yaşam doyumunu ile gerekse zihinsel sağlıkla olumlu ilişkidir.

Aerobik etkinlikleri, yürüyüş, çeşitli egzersizler, olumsuz yaşam olayları ve fiziksel hastalık arasında bir tampon işlevi görmektedir (86, 87). Hafif düzeyde koşu (jogging)'nun kendilik kavramı ve stres toleransı üzerinde çok olumlu etkileri olduğu bildirilmiştir (88). Yüzmenin de yürüyüşe benzer etkiler yaratarak, canlılığı arttırdığı ve gerilimi azalttığı belirlenmiştir (84, 89).

Sportif etkinlikler beden imgesi arasında olumlu ilişkilerin olduğu; bu olumlu ilişkinin kişinin kendisini iyi görmesinde ve özsaygısını korumasında önemli bir etmen olduğu bulunmuştur (90). Kendilik kavramının oluşumunda beden kabulünün yattığı; sportif etkinliğin bedenin biçimlenmesine yol açtığı gerçeğinden hareketle, özsaygı, kendilik kavramı ile spor arasında ilişkinin bulunduğunu söylemek, yanlış olmasa gerektir. Bununla birlikte özsaygı, kendilik kavramı ve spor ilişkisi henüz net olarak ortaya çıkmış değildir.

İnsanın amaçlı doğasının olduğunu ve amaçlarına eriştikçe yaşamından doyum aldığını öne süren amaç kuramcıları, hedef yönelimi kuramı ile çok benzer bir noktayı vurgulamışlardır. Sporda güdüsel bir perspektif olarak hedeflerin vurgulanması; yaşam doyumunu amaçlara erişme temelinde gören amaç kuramcıları ile örtüşmektedir. Ryan ve ark. (12) içsel gereksinmelere hizmet eden; özerklik, ilgililik ve yeterlik gibi içsel gereksinimleri karşılayan amaçların yaşam doyumunu öngördüğünü bulmuşlardır. Hedef yönelimi yaklaşımında dile getirilen de budur. Kasser ve Ryan (91, 92), kendini kabul, bütünlük ve sosyal duyguların merkezi amaçlar olarak sürdürülmesinin daha fazla iyi olma ile pozitif bir birliktelik gösterdiğine; buna karşın maddi başarı, sosyal tanınma ve fiziksel çekicilik hedeflerinin merkezi olarak sürdürülmesinin daha çok fiziksel olumsuz belirtilerle ve olumsuz iyi olmayla birleştiğini belirlemişlerdir. Benzer olarak Sheldon ve ark. (93), özerklik ve yeterlikle ilgili alanlardaki başarı derecesinin,

bireyin gününün ne kadar iyi olacağına, ilişkinin değerlendirmesine olumlu katkıda bulunduğunu göstermişlerdir.

Tüm bu bulgular ışığında sportif etkinliklere, kendi becerisini, yeterliğini geliştirme, özerkliğini duyumsama amacıyla katılan bireylerin yaşamından daha fazla doyum bulacağını söylemek, yanlış olmayacaktır. Hedef yönelimi, güdüsel iklim ve amaç kuramları aynı sonucu doğrulamaktadır.

Yaşam doyumunu açıklayan bir diğer kuram, etkinlik kuramıdır. Etkinlik kuramında mutluluk, etkinliğin bir ürünü olarak görülmektedir. Aristo, mutluluğun etkinlikten kaynaklandığını dile getirmiştir. Etkinlik kuramcılarına göre sonuca odaklaşma kişiyi mutsuzluğa sürüklemektedir (94). Kişi sonuca değil, sürece etkinliğe odaklaşmalıdır.

Csikszentmihalyi (13), uygun beceri düzeyinde sürdürülen etkinliklerin ve bu etkinliklere karşı koyan etmenlerin, zamanın akışı içerisinde haz getireceğini öne sürmüştür. Eğer etkinlik kişi için çok kolay ve karşı koyucular zayıf ise, akış bireye can sıkıntısı getirir. Aksine etkinlik zor ise stres ortaya çıkar. Birey yoğun çaba gerektiren ve sahip olduğu becerilerle işin zorluğu hemen hemen eşit düzeyde bir etkinlik ile ilişkili ise, olayın tamamlanma süreci, hazların arka arkaya akışını getirecektir. Burada belirtilen görüşlerin, etkinlik içerisinde bulunma ve beceriyi geliştirme yönünden hedef yönelimi perspektifiyle uyduğu gözlenmektedir. Sportif sürecin uygun beceri ve çaba ile hazları getireceği, olayın tamamlanmasının ise amaca erişmeden kaynaklanan daha büyük bir doyuma yol açacağı ortaya çıkmaktadır. Bu durumu bir lig dönemi ile açıklamak yerinde olacaktır. Takımın uygun beceri ve güdülenme ile her maçta sürdürdüğü etkinlik hazlarla dolu olacak ve bu maçın sonucu olarak daha büyük bir doyum duygusuna yol açacaktır. Lig sürecinin sonunda elde edilen şampiyonluk ise, pek çok hedefin başarılması sonucu elde edilmiş bir amaçtır. Yaşam doyumunu ile ilgili çalışmalarında Toros ve Yetim (95, 96), benzer sonuçlara yer vermişlerdir.

2.4.4. Yaklaşımın Değerlendirilmesi

Amaç kuramcıları ile etkinlik kuramcıları aynı olgunun değişik yönlerine odaklanmışlardır. Bu olgu, bireyin amaçlı etkinlikleri sürdürmesi ve amacına erişmesidir. Amaç kuramcıları amacın elde edilmesinin önemini vurgularken; etkinlik kuramcıları amaçların arka arkaya geliştiği süreci öne almışlardır. Dolayısıyla bu iki kuramın açıklamaları, birbirini dışlamamakta, aksine tamamlamaktadır. Hedef yönelimi ve güdüsel iklim yaklaşımları ise, her iki kuramın öne aldığı içerik ve süreci birlikte değerlendirmekte, sonuca ve sürece güdüsel açıklamalar getirmektedirler. Bu açıdan bakıldığında spor bağlamı içerisinde hedef yönelimi ve güdüsel iklim kuramlarının öngörülerinin, yaşam doyumu kuramları ile çakıştığı gözlenmektedir.

Amaç kuramcılarının içsel ilgileri hedef edinen bireyler olarak gördüğü yapı, görev yönelimli yapıya; dışsal ilgileri sürdüren bireyler olarak gördüğü yapı, ego yönelimli yapıya denk düşmektedir. Aynı sonuç, ustalık iklimi ve performans iklimi olarak da ortaya çıkmaktadır. Yine sürecin ve becerinin öne çıkması bakımından hedef yönelimli birey, etkinlik kuramında öngörülen sürece odaklanan bireydir.

Sonuç olarak, spor ve yaşam doyumu arasındaki ilişki, pek çok yönlerden ele alınabilecek bir özellik arz etmektedir. Stresin azaltılması, fiziksel ve psikolojik sağlığın korunması bakımından spor, yaşam doyumuna katkıda bulunmaktadır. Yine olumlu benlik kavramı, özsaygı ve spor arasında çok yönlü ilişkiler vardır. Genel olarak değerlendirildiğinde spora katılma amacı, beceri düzeyi ve ilgililik, yeterlilik duyguları ile yaşam doyumu arasında güçlü ilişkiler vardır. Kendini sporla gerçekleştiren, becerisini geliştiren, spor amaçlarına ulaşan bireyin yaşamını doyumlu bulması, doğal bir sonuçtur.

Araştırmamızda bu nedenle yaşam doyumunu öngörmeye hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenlerinin etkisi incelenecektir. Görev yönelimi özelliği ve ustalık iklimi özelliği baskın olan sporcuların yaşamından daha fazla doyum bulması, literatürden çıkan bir sonuçtur. Yine ego yönelimli ve performans iklimi baskın bireylerin yaşamından daha az doyum bulması, literatürü destekleyecektir. Bununla

birlikte ülkemiz koşullarında, baskın olarak görev yönelimli veya ego yönelimli sporcuların olup olmadığı araştırılmadığı için bilinmemektedir. Çeşitli toplumsal, kültürel nedenlerle bireyler her iki yönelimi birlikte sergileyebilir veya bireylerin ego yönelimli, görev yönelimli olarak ayırt edilmesi güçleşebilir. Böyle bir durumun varlığının önce basketbolcular açısından ortaya konması, ülkemize özgü yapının anlaşılmasına ışık tutabilir. Literatür ego yönelimi ve görev yönelimini birlikte taşıyan, net olarak bir yöne ayrılamayan bireyler için bir bulgu sunmamıştır. Çalışmamız, böyle bireylerin özelliklerinin anlaşılmasında öngörüler sunabileceği için, bundan sonra yapacağımız çalışmalarda bize olumlu geribildirimler verecektir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği –SGEYÖ- (Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire –TEOSQ-)

Bu bölümde hedef belirleme olgusuna ilişkin bir çalışma olan “Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği (SGEYÖ)” kısaca tanıtılacak; ölçekle ilgili araştırma bulguları verilecektir.

Ölçek, Duda ve Nicholls tarafından hedef belirlemede görev ve ego yönelimi olarak belirlenen boyutlarda bireysel farklılıkları ortaya çıkarmak amacıyla geliştirilmiştir (16). Araştırmacılar, başarı güdülenmesinin doğasını ve gelişimini çalışmada, görev ve ego yönelimi boyutlarının hem akademik hem de sportif etkinlikler için uygun olduğunu savunmuşlardır.

Nicholls, her başarı etkinliğinde kişisel hedef yöneliminin var olduğunu ileri sürmüştür. Bu kişisel hedefler, “güdüsel yönelimleri” belirli derecelerde içinde barındırarak, başarıda bireysel farkların ortaya çıkmasına neden olurlar (16). Bireysel yetenekte farklılaşan ve benzeşen yönleri açıklamada görev ve ego yönelimi olarak öne sürülen iki boyutun bağımsız olduğu dile getirilmiştir. Asch (97)’de benzeri bir görüşle kişisel hedef boyutlarının bağımsız ve ortogonal olduğuna işaret etmiştir. Nichols ve ark. (98) göre, görev yönelimi, beceri ya da bilgi kazanımının amaçlarını ve kişinin en iyi performansını içerir. Kişisel gelişimlerini deneyimleme, hakkında bilgi edinmeye yönelik, görev yönelimi güçlü olan bireyler, yeterlik hissine ulaşırlar ve sürekli olarak başarı hissini yaşarlar. Ego yönelimi üstün olduğunda, insanlar kendi yetenekleri ile meşgul olmaya, başarıyı temel olarak üstün yeteneğin kişisel kanıtı görmeye eğilimlidirler.

Nicholls (15)’a göre, görev yönelimi, bilgi ve beceri kazanma amacı güden ve kişinin en iyi performansını içeren etkinlikleri kapsar. Kişisel gelişimi deneyimlemeye, gelişimden öğrenme fırsatları edinmeye ve girişime açıklığı içeren görev yönelimi baskın olan bireyler, yeterlik duygusuna ulaşırlar ve başarı hissini sürekli olarak

yaşarlar. Ego yönelimi baskın olduğunda ise, insanlar kendileriyle, kendi yetenekleri ile meşgul olmaya ve genel olarak başarıyı, üstün yeteneğin kişisel kanıtı olarak görmeye başlarlar. Süreç, ortam, diğerlerinin katkıları gibi etmenler gözardı edilir ve yalnızca üstün olma isteği tatmin edilir. Geliştirilen ölçeğin ana amacı bu hedef perspektiflerinin doğruluğunu ortaya çıkarmaktır.

Sınıf ortamında tutumsal hedef perspektiflerinin değerlendirilmesi ve görev ve ego yöneliminin kavramsal tanımlamalarından yola çıkarak Duda ve Nicholls, spor ortamında hedef yönelimlerini ölçebilecek bir ölçüm aracı geliştirmeye çalışmışlardır (16).

İlk SGEYÖ ölçeği, güdüsel yönelim ölçeğinden doğrudan alınan maddeler ve spor için yazılmış maddeleri kapsamak üzere toplam 16 maddeden oluşmuştur. Duda (16)'da 16 maddenin psikometrik özelliklerini incelemiş ve daha sonra da Duda ve Nicholls (99) ölçeğe ilişkin daha ileri çalışmaları yapmışlardır. Sonunda ölçek 13 maddeye düşürülmüştür. Şu anda kullanılan ölçek 13 maddeden oluşmaktadır.

SGEYÖ tamamlanırken, deneklerden belli bir sporda kendilerini ne zaman başarılı hissettiklerini düşünmeleri istenmiş ve daha sonra görev yönelimi ve ego yönelimi ölçütünü yansıtan maddelere katılım düzeyleri belirlenmiştir. Tayvanca, İspanyolca, Almanca ve Yunanca versiyonu bulunan ölçeğin, Türk sporcularına uyarlamasını yapmak ve ülkemizdeki sporcuların hedef yönelimlerini belirlemede kullanılabilecek bir ölçeği Türk Spor Psikolojisi literatürüne kazandırmak önemli bir amacımızdır. Hedef yönelimi ölçeği ile ilgili olarak Türkçe literatürlerde bir çalışma yoktur. Böyle bir çalışma, hem spor psikolojisine, hem de spor bilimleri alanına zengin bilgiler sağlayabilecektir.

3.1.1. Elit ve Elit Olmayan Sporcuların Hedef Yönelimlerinin Araştırılmasında “Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği”nin –SGEYÖ- Geçerlik ve Güvenirliği Çalışması

3.1.1.1. Yöntem

Araştırmada kullanılan “Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği” -SGEYÖ – (Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire –TEOSQ) Nicholls’un “Gelişimsel Temelli Algılanan Yeterlik Kuramına” dayalı olarak Duda’nın (16) geliştirdiği ve literatüre kazandırdığı bir ölçektir. Bu ölçeği kullanarak elit ve elit olmayan erkek basketbol oyuncularının güdüsel yönelimlerinin ne olduğu belirlenmeye çalışılacaktır. Buradaki temel amaç; Duda’nın (16) geliştirdiği, “Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği”nin Türk sporcularına uyarlamaktır. Ülkemizde sporcuların hedef yönelimlerini belirlemede kullanılabilecek bir ölçeği, Türk Spor Psikolojisi literatürüne kazandırmak oldukça yararlı sonuçlar taşıyabilir. Bundan dolayı, araştırma, yeni gelişmekte olan spor psikolojisinin hedef yönelimi alanında ülkemize ölçek kazandırma ve spor ortamında fiziksel performans ölçümlerinin yanı sıra, psikolojik ölçümlerin katkısını belirginleştirmek gibi, bir önemi içermektedir.

Psikometrik özellikleri bilinen, geçerli ve güvenilir bir ölçekle hedef yönelimi değişkenlerine ilişkin bulgular güvenle incelenebilecektir. Bu ise, asıl amacımıza hizmet etmektedir.

Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği” -SGEYÖ-, yargıların beş değerlendirme basamağına göre yapıldığı 13 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin biri görev ile ilişkili hedefler, diğeri ise ego (benlik) ile ilişkili hedefler olmak üzere iki alt ölçeği vardır. Ölçek, “kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum” biçiminde ifade edilen 5’li Likert tipi değerlendirme basamağına dayanmaktadır. Ölçekteki maddelerden 2, 5, 7, 8, 10, 12, 13 (7 madde) görev yönelimini, 1, 3, 4, 6, 9, 11 (6 madde) ise ego yönelimini ifade etmektedir ve toplam 13 maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması aşamasında , araştırmanın örneklemini İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya, Mersin, Adana, Konya illerinde lisanslı olarak spor yapan ve aralarında 1.Lig, 2.Lig, Bölgesel Lig ve Amatör Liglerde oynayan (102 basketbolcu % 33.44 , 102 voleybolcu % 33.44, 101 hentbolcu % 33.12) sporcularında bulunduğu toplam 305 katılımcı oluşturmaktadır (150 erkek % 49.18, 155 bayan % 50.82). Elde edilen veriler SPSS paket programıyla (version 7.5) değerlendirilmiştir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması aşamasında sırasıyla, ilk olarak ön çalışma (pilot çalışma) yapılmış ve elde edilen bulguların yüksek çıkması, ölçeğin Türk sporcularına uyarlanabileceğini göstermiştir (25). Sonra daha büyük bir örneklem grubu ile, ölçeğin çeviri geçerliliği yapılmış, bunu yapısının (faktörlerinin) açıklanması izlemiştir. Ölçeğin yapı geçerliği için açıklayıcı faktör analizi yapılmış ve yönlendirilmiş ve ortogonal rotasyonla iki boyutlu yapının varlığı açığa çıkarılmıştır. Bu açıklama, açıklayıcı faktör analizi ile gerçekleştirilmiştir. Daha sonra alt ölçeklerin güvenirlik analizleri (Cronbach alpha) yapılmış ve bunun yanı sıra ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla madde-madde ve madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır. Son olarak ölçeğin zamana karşı tutarlılığını belirlemek amacıyla test-tekrar test korelasyon katsayısına bakılmıştır.

3.1.1.1.1. Ölçeğin Türkçe'ye Çevrilme Süreci

Ölçeğin Türk sporcularına uyarlanma çalışması sürecince, yeni bir ifade eklenmemiş, orijinal ölçekten hiçbir ifade çıkartılmamış ve ölçeğin orijinaline bütünüyle bağlı kalmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması süreci, iki aşamadan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi, ölçeğin yabancı dilden (orijinal ölçeğin dili İngilizce'dir) Türkçe'ye ve Türkçe'den tekrar yabancı dile çevrilmesi (translation, retranslation), ikincisi Türkçeleşmiş ifadelerin anlaşılabilirliğinin spor kulüplerinde lisanslı olarak spor yapanlarda ve bir grup Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencisinde sınanmasıdır.

Ölçeği, İngilizce'den Türkçe'ye dilbilim alanında çalışan üç uzman, ayrı ayrı çevirmişlerdir. Daha sonra bir araya getirilen bu üç uzman, her sorunlu madde için

tartışmış ve aralarında bir ortak görüş oluştuktan sonra, ölçeğin Türkçe taslağı elde edilmiştir. Spor alanında çalışan bir uzman, bu Türkçe taslağı kontrol etmiş ve sorunlu maddeleri tartıştıktan sonra, aralarında ortak bir görüş oluşarak son taslak elde edilmiştir. Bu taslak, daha sonra doktora eğitimini yurt dışında yapmış ve psikoloji alanında çalışan, yabancı dil yeterliğine sahip diğer bir üç uzman tarafından ayrı ayrı Türkçe'den İngilizce'ye çevrilmiş; daha sonra ölçeğin ilk çeviri aşamasındaki yol izlenmiştir. Her iki gruptaki uzmanların değerlendirmeleri göz önünde tutularak İngilizce'ye çevrilen ölçek, araştırmacılar tarafından orijinal ölçekle karşılaştırılmış, üst düzeyde bir benzerliğin olduğu görülmüştür.

Son aşamada, Türkçeleştirilmiş olan ölçeğin anlaşılabilirliğini test etmek için Mersin Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda okuyan 40 öğrenciye ve Mersin'de lisanslı olarak spor yapan 30 sporcuya uygulanmıştır. Aynı zamanda ön çalışma olarak ölçek 156 katılımcıya (80 erkek, 76 bayan) uygulanmıştır. Bu pilot çalışmanın sonucunda ölçeğin yüksek oranda güvenilir ve geçerli olduğu görülmüştür (25). Ölçeğin anlaşılabilirliği konusunda bir sorunla karşılaşmadığının anlaşılmasından sonra, uygulama aşamasına geçilmiştir.

3.1.1.1.2. Katılanlar

Araştırmanın örneklemini İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya, Mersin, Adana, Konya illerinde lisanslı olarak spor yapan ve aralarında 1.Lig, 2.Lig, Bölgesel Lig ve Amatör Liglerde oynayan (102 basketbolcu, 102 voleybolcu, 101 hentbolcu) sporcularında bulunduğu 305 (150 erkek, 155 bayan) katılımcı oluşturmaktadır.

Çizelge 1. Ölçeğin (SGEYÖ) geçerlik ve güvenirlik çalışmasındaki katılımcıların branşlara göre dağılımı

BRANŞ	n	%
Basketbol	102	33.44
Voleybol	102	33.44
Hentbol	101	33.12
Toplam	305	100

Çizelge 1’de görüldüğü gibi, katılımcıların branşlara göre dağılımı verilmiştir. Araştırmaya 102 basketbolcu (% 33.44), 102 voleybolcu (% 33.44) ve 101 hentbolcu (% 33.12) olmak üzere toplam 305 sporcu katılmıştır.

Çizelge 2. Ölçeğin (SGEYÖ) geçerlik ve güvenirlik çalışmasındaki katılımcıların cinsiyete göre dağılımı

CINSİYET	n	%
Bayan	155	50.82
Erkek	150	49.18
Toplam	305	100

Çizelge 2’ye bakıldığında, çalışmaya 155 bayan (% 50.82) ve 150 erkek (% 49.18) sporcu toplam 305 sporcunun katılmış olduğu görülmektedir.

Çizelge 3. Ölçeğin (SGEYÖ) geçerlik ve güvenirlik çalışmasındaki katılımcıların yaşa göre dağılımı

YAŞ	n	\bar{X}	SS
Bayan	155	19.14	2.15
Erkek	150	22.20	3.56

Çizelge 3 incelendiğinde, çalışmaya katılan 155 bayan sporcunun 19.14 ± 2.15 , 150 erkek sporcunun 22.20 ± 3.56 yaş ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

3.1.1.1.3. Ölçeğin Uygulanması

Ölçek çalışmaya katılacak olan sporculara birebir görüşme ve posta yoluyla tamamlanmıştır. Posta aracılığı ile gönderilen ölçekler, sporcular tarafından tamamlandıktan sonra yine posta aracılığıyla araştırmacıya geri göndermeleri sağlanmıştır. Ölçek katılımcılara antrenmandan ve müsabakadan önce ve sonra grup halinde uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS (7.5 version) paket programında değerlendirilmiştir.

3.1.1.2. Bulgular

3.1.1.2.1. Ölçeğin Maddelerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Çizelge 4’de hedef yöneliminin “görev yönelimli hedefler” alt ölçeğine ilişkin maddelerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir. 2. maddenin aritmetik ortalamasının 2.95 ± 1.05 , 5. maddenin 2.86 ± 1.13 , 7. maddenin $3.52 \pm .97$, 8. maddenin $3.66 \pm .96$, 10. maddenin $3.32 \pm .87$, 12. maddenin $3.41 \pm .89$, 13. maddenin $3.78 \pm .96$ olduğu görülmektedir.

Çizelge 4. Hedef yöneliminin “Görev yönelimli hedefler” alt ölçeğine ilişkin maddeler ve maddelere ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

MADDE	n	\bar{X}	SS
Görev 2	305	2.95	1.05
Görev 5	305	2.86	1.13
Görev 7	305	3.52	.97
Görev 8	305	3.66	.96
Görev 10	305	3.32	.87
Görev 12	305	3.41	.89
Görev 13	305	3.78	.96

Çizelge 5’de hedef yöneliminin “ego yönelimli hedefler” alt ölçeğine ilişkin maddelerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir. Buna göre, 1. maddenin aritmetik ortalamasının 3.22 ± 1.25 , 3. maddenin 3.20 ± 1.22 , 4. maddenin 3.18 ± 1.22 , 6. maddenin 3.17 ± 1.24 , 9. maddenin 3.16 ± 1.23 , 11. maddenin 3.23 ± 1.24 olduğu görülmektedir.

Çizelge 5. Hedef yöneliminin “Ego yönelimli hedefler” alt ölçeğine ilişkin maddeler ve maddelere ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

MADDE	n	\bar{X}	SS
Ego 1	305	3.22	1.25
Ego 3	305	3.20	1.22
Ego 4	305	3.18	1.22
Ego 6	305	3.17	1.24
Ego 9	305	3.16	1.23
Ego 11	305	3.23	1.24

3.1.1.2.2. Ölçeğin Alt Ölçeklerindeki Madde Ayırtedicilik İndeksine İlişkin Bulgular

Çizelge 6’da “Görev Yönelimli Hedefler” alt ölçeğine ait maddelerin birbirleri, ait oldukları alt ölçek toplam, puanı ve genel toplam puanla korelasyonları görülmektedir. Bu değerlere bakıldığında, her maddenin kendi boyutunda bulunan diğer maddelerle, ait oldukları alt ölçek toplam puanı ve genel toplam puanı ile yüksek korelasyona sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 6. Hedef yöneliminin “Görev yönelimli hedefler” alt ölçeğinde yer alan maddelerin madde-madde ve madde-genel toplam test korelasyonları

MADDE	Görev 2	Görev 5	Görev 7	Görev 8	Görev 10	Görev 12	Görev 13
Görev 2							
Görev 5	.597**						
Görev 7	.420**	.507**					
Görev 8	.348**	.456**	.600**				
Görev 10	.470**	.666**	.501**	.549**			
Görev 12	.376**	.589**	.485**	.480**	.660**		
Görev 13	.159**	.369**	.437**	.666**	.406**	.601**	
Toplam	.656**	.808**	.751**	.774**	.802**	.787**	.682**

**p<.01

Çizelge 7’de “Ego Yönelimli Hedefler” alt ölçeğine ait maddelerin birbirleri, ait oldukları alt ölçek toplam, puanı ve genel toplam puanla korelasyonları görülmektedir. Bu değerlere bakıldığında, her maddenin kendi boyutunda bulunan diğer maddelerle, ait oldukları alt ölçek toplam puanı ve genel toplam puanı ile yüksek korelasyona sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 7. Hedef yöneliminin “Ego yönelimli hedefler” alt ölçeğinde yer alan maddelerin madde-madde ve madde-genel toplam test korelasyonları

MADDE	Ego 1	Ego 3	Ego 4	Ego 6	Ego 9	Ego 11
Ego 1						
Ego 3	.384**					
Ego 4	.691**	.456**				
Ego 6	.459**	.342**	.495**			
Ego 9	.629**	.656**	.547**	.338**		
Ego 11	.688**	.363**	.630**	.351**	.556**	
Toplam	.846**	.656**	.838**	.680**	.749**	.788**

**p<.01

Çizelge 8’de “Sporda görev ve ego yönelim” ölçeğine ait tüm maddelerin birbirleri, ait oldukları alt ölçek toplam, puanı ve genel toplam puanla korelasyonları görülmektedir. Bu değerlere bakıldığında, her maddenin kendi boyutunda bulunan diğer maddelerle, ait oldukları alt ölçeklerle toplam puanı ve genel toplam puanı ile yüksek korelasyona sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 8. Sporda görev ve ego yönelim ölçeğinde yer alan tüm maddelerin madde-madde ve madde-genel toplam test korelasyonları (Görev ve Ego)

MADDE	Görev 2	Görev 3	Görev 7	Görev 8	Görev 10	Görev 12	Görev 13	Ego 1	Ego 3	Ego 4	Ego 6	Ego 9	Ego 11
Görev 2													
Görev 5	.594**												
Görev 7	.420**	.507**											
Görev 8	.348**	.456**	.600**										
Görev 10	.470**	.666**	.501**	.549**									
Görev 12	.376**	.589**	.485**	.480**	.660**								
Görev 13	.159**	.369**	.437**	.666**	.406**	.601**							
Ego 1	.122*	.210**	.384**	.319**	.309**	.203**	.251**						
Ego 3	.033	.044	.121*	.233**	.113*	.156**	.297**	.384**					
Ego 4	.067	.083	.195**	.288**	.243**	.149**	.192**	.691**	.456**				
Ego 6	.070	.095	.169**	.352**	.148**	.090	.290**	.459**	.457**	.495**			
Ego 9	.042	.051	.243**	.246**	.142**	.100	.188**	.629**	.342**	.547**	.338**		
Ego 11	.095	.222**	.365**	.318**	.272**	.190**	.227**	.688**	.363**	.630**	.351**	.556**	
Toplam Görev	.656**	.808**	.751**	.774**	.802**	.787**	.682**	.338**	.171**	.226**	.228**	.188**	.319**
Toplam Ego	.080	.155**	.325**	.385**	.270**	.195**	.317**	.846**	.656**	.838**	.680**	.749**	.788**
Toplam Görev-Ego	.436**	.573**	.649**	.701**	.643**	.586**	.603**	.742**	.522**	.671**	.571**	.592**	.694**

* p<.05 ** p<.01

3.1.1.2.3. Ölçeğin Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin yapısının belirlenmesi amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin yapısı ile ilgili bilgi vermesi açısından yapı geçerliği büyük önem taşımaktadır. Hovardaoğlu (100)'na göre, faktör analizi, çok sayıda ölçümün temelinde yatan ve daha az sayıda olan değişkenlerin sayısını ve özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır

Her iki alt ölçekteki güvenirlik değerleri yüksek çıktığından, ölçeğin geçerliği için faktör analizine geçilmiştir. Ölçeğin faktör analizi esnasında dik döndürme işlemine başvurulmuş ve ikiden fazla faktör için geçerli olan varimax yöntemi kullanılarak faktör yükleri belirlenmiştir. "Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği"ni oluşturan faktörleri ve maddelerini belirlemek amacıyla faktör matrisi yapıldığında, önce ölçeği oluşturan 13 maddenin 3 (üç) faktör altında yerleştiği görülmüştür. Görev yönelimli hedeflerden 13. madde (elimden gelenin en iyisini yaptığımda.....) üçüncü faktörün altında toplanmıştır. Ego yönelimli hedeflerden 3. madde (arkadaşlarımdan daha iyi yapabildiğimde.....) üçüncü faktörün altında toplanmıştır. Daha sonra ölçeğin orijinalinde de yapıldığı gibi varimax ve oblique rotation faktör analizi yapılmıştır. Orijinal ölçekte 2 faktör altında toplandığı için aynı işlem tekrar yapılmış ve bu sefer 2 faktöre yönlendirilerek faktörler altında toplanan maddelere bakılmış ve orijinal ölçekteki gibi maddeler 2 faktör altında toplanmıştır. Buna göre, 1. faktör altında maddelerden 2, 5, 7, 8, 10, 12, 13 (7 madde) görev yönelimini, 1, 3, 4, 6, 9, 11 (6 madde) ise ego yönelimini göstermekte ve toplam 13 maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin maddelerinin önce 3 faktör altında toplanırken, daha sonra 2 faktöre yönlendirilerek, çalışmamızda 2 faktör altında toplanması, orijinal çalışmada da yapılmıştır (16) . Orijinal çalışmadan yola çıkarak ölçek ile ilgili olası açıklamalar tartışma bölümünde verilmiştir.

Çizelge 9. Ölçeğin (SGEYÖ) rotasyonlu temel bileşenler faktör analizi (ilk deneme-7 rotasyon yapıldıktan sonra)

FAKTÖR MADDE	I	II	III
Görev 2	.755	-	-
Görev 5	.852	-	-
Görev 7	.695	-	-
Görev 8	.579	-	-
Görev 10	.800	-	-
Görev 12	.716	-	-
Görev 13	-	-	.784
Ego 1	-	.857	-
Ego 3	-	-	.586
Ego 4	-	.829	-
Ego 6	-	.514	-
Ego 9	-	.780	-
Ego 11	-	.809	-

Çizelge 9'da 7 rotasyon yapıldıktan sonra rotasyonlu faktör matrisi değerleri görülmektedir. Ölçek üç faktör altında toplanmıştır. Görev yönelimli 13. madde ve ego yönelimli 3. madde bu üçüncü faktör altında toplanmıştır.

Çizelge 10. Varimax ve Oblique rotasyonlu temel bileşenler faktör analizi (3 rotasyon yapıldıktan sonra)

FAKTÖR MADDE	I	II
Görev 2	.666	-
Görev 5	.827	-
Görev 7	.714	-
Görev 8	.715	-
Görev 10	.811	-
Görev 12	.802	-
Görev 13	.629	-
Ego 1	-	.827
Ego 3	-	.638
Ego 4	-	.838
Ego 6	-	.655
Ego 9	-	.755
Ego 11	-	.767

Çizelge 10'da ölçeğe varimax ve oblique rotation faktör analizi yapıldığında ve iki faktöre yönlendirildiğinde iki faktör elde edilmiştir. Orijinal ölçekte olduğu gibi maddeler görev ve ego alt ölçeklerini oluşturmuşlardır.

Bütün bu bulgular dikkate alındığında, ölçeğin spor alanında geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu açığa çıkarmaktadır. Ölçeğin dayandığı örneklem grubu açısından, yüksek geçerlik ve güvenilirlik gösterdiği gözlenmiştir.

Çizelge 11'de ise, ölçegin yapı geçerliğine ilişkin toplam varyansın açıklanması görülmektedir.

Çizelge 11. Toplam Varyansın Açıklanması

Boyutlar	Başlangıçtaki Özdeğerler			Döndürme Öncesi			Döndürme Sonrası		
	Toplam Özdeğer	Varyansın Yüzdesi	Kümülatif Yüzde	Toplam Özdeğer	Varyansın Yüzdesi	Kümülatif Yüzde	Toplam Özdeğer	Varyansın Yüzdesi	Kümülatif Yüzde
1	5.030	38.689	38.689	5.030	38.689	38.689	3.952	30.403	30.403
2	2.564	19.722	58.411	2.564	19.722	58.411	3.641	28.008	58.411

Toplam varyansın açıklanması ile ilgili Çizelge'ye bakıldığında, varimax dik döndürme işlemi yapılmadan önce 1.boyut varyansın 38.689'unu, 2. boyut 19.722'sini, açıkladığı görülmüştür. Varimax dik döndürme sonrası ise, 1.boyut varyansın 30.403'ünü ; 2. boyut 28.008'ini ; açıkladığı tespit edilmiştir. Boyutlar ise toplam varyansın 58.411'ini açıklamaktadır.

3.1.1.2.4. Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Güvenirlik, bir ölçme aracının ölçmeyi hedeflediği özelliği ne kadar doğru ölçtüğü anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda Türkçe'ye uyarlanılan ölçeğin ne ölçüde bu özellik ya da özellikleri ölçtüğünü değerlendirmek amacı ile, ilk olarak ölçeğin iç tutarlılığını sınamak için en iyi yol olan Cronbach alpha değerleri ele alınmıştır. “Sporda görev ve ego yönelim ölçeği” güdülenmenin 2 farklı boyutunu içermektedir. Bunlar; görev yönelimli hedefler ve ego yönelimli hedeflerdir.

3.1.1.2.4.1. Ölçeğin Güvenirlik Katsayısına (Cronbach Alpha) İlişkin Bulgular

Görev yönelimli hedeflerin alt ölçeklerinden oluşan “Sporda görev ve ego yönelim ölçeği”ne ilişkin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları aşağıda verilmiştir.

Çizelge 12. Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği'nin (SGEYÖ) boyutlarının iç tutarlılık değerleri

Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği	İçsel Tutarlılık Değerleri (Cronbach alpha değeri)
Görev Yönelimi	.87
Ego Yönelimi	.85
Genel	.86

Çizelge 12'de görüldüğü gibi her iki alt ölçekteki güvenilirlik değerleri yüksek çıkmıştır. “Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeğinin” nin alt ölçeklerinin Cronbach alpha değerlerine bakıldığında, görev yönelimli hedefler .87, ego yönelimli hedefler .85 Cronbach alpha güvenilirlik katsayısına sahip olduğu belirlenmiştir. Genel olarak ölçeğin güvenilirlik katsayısı .86 olarak tespit edilmiştir.

3.1.1.2.4.2. Test – Tekrar Test Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Türkçe'ye uyarlanması süreci aşamasından sonra, ölçeğin bir uygulamadan başka bir uygulamaya tutarlı sonuçlar verebilme gücünün bir ölçüsü olarak test–tekrar test güvenirligi incelenmiştir. Test–tekrar test güvenirligi için, “Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği –SGEYÖ–, 35 bayan (18.50 ± 1.31) ve 35 erkek (18.23 ± 1.19) toplam 70 sporcuya (18.40 ± 1.26) 3 hafta ara ile uygulanmıştır (Çizelge 13-14).

Çizelge 13. SGEYÖ'nin test –tekrar test güvenirligi için katılımcıların cinsiyete göre dağılımı

CİNSİYET	n	%
Bayan	35	50
Erkek	35	50
Toplam	70	100

Çizelge 14. SGEYÖ'nin test –tekrar test güvenirligi için katılımcıların yaşa göre dağılımı

		n	\bar{X}	SS
YAŞ	Bayan	35	18.50	1.31
	Erkek	35	18.23	1.19
	Toplam	70	18.40	1.26

Ön test ve son test arasındaki korelasyonlar Çizelge 15'de verilmiştir. Buna göre .65 ile .72 arasında değişen test-tekrar test korelasyonlarına sahip olduğu görülmektedir. Bu değer, Duda (59) tarafından orijinal ölçekte görev yönelimli hedefler için .68 ve ego yönelimli hedefler için .75 olarak bulunmuştur.

Çizelge 15. SGEYÖ'nin alt ölçeklerine ilişkin test-tekrar test korelasyon değerleri

ALT ÖLÇEKLER	Test-Tekrar Test Korelasyonları	Orijinal Ölçekteki Test-Tekrar Test
Görev Yönelimli Hedefler	.65	.68
Ego Yönelimli Hedefler	.72	.75

Genel olarak incelendiğinde, test – tekrar test güvenilirlik katsayılarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

3.2. Sporda Algılanan Güdüsel (Motivasyonel) İklim Ölçeği –SAGİÖ-

Bu bölümde yarışma düzeyi, yönerge stilleri, kişi etkileri gibi çeşitli özelliklerle doğrudan ilişkili olan spor ortamının algılanan güdüsel iklimine ilişkin tanıtıcı bilgiler yeniden verilecek ve alandaki uygulamalar gözden geçirilecektir.

Spor ortamının güdüsel ikliminde ustalık ve performans olmak üzere iki boyutun var olduğu belirlenmiştir. Spor ortamının güdüsel iklimine ilişkin ölçek geliştirme çabaları araştırmacılar tarafından başlatılmış ve “Sporda Algılanan Güdüsel İklim Ölçeği” ortaya konmuştur (56). Ölçekte sporcuların güdüsel iklim algılarını ölçmeye yönelik 21 soru bulunmaktadır. Sorulardan 9’u ustalık iklimini, 12 tanesi performans iklimini ölçmektedir. Ölçekteki maddeler 5 Likert tipi değerlendirme basamağına (1= kesinlikle katılmıyorum, 5=kesinlikle katılıyorum) göre yargılanmaktadır. Ölçeğin orijinal çalışmasında güvenilirliği ustalık iklimi .80 ve performans iklimi .84 olarak bulunmuş; geçerlik ile ilgili yapılan doğrulayıcı faktör analizi çalışmasında iki faktör (ustalık ve performans) belirlenmiştir. Benzeri güvenilirlik ve geçerlik oranları çeşitli çalışmaların bulgularında ortaya çıkmıştır (14, 52, 101, 102, 103, 104).

Alanla ilgili çalışmalarda, etkili stratejilerin ve tekniklerin kullanılmasının spor başarısında esas olduğu; bu strateji ve teknikler için ustalık ikliminin uygun ortam sağladığı bulunmuştur (99). Ustalık iklimi, istenilen başarı düzeyiyle bütünleşmiş

güdüsel süreçlerin ortaya çıkmasını sağlar. Eğitim alanından gelen bulgular, ustalık ikliminin çocukların öğrenmeye katılımına ve öğrenme kalitesinin artmasına yol açtığına işaret etmiştir (29). Spor alanından ve eğitim alanından bulguları birleştirerek, sporda gelişmek isteyen, yeteneklerini arttırmak isteyen çocukların ve gençlerin, sporda tipik olarak gözlenen yarışma başarısı yerine ustalık deneyimlerine odaklanmalarının doğru olacağını söyleyebiliriz.

Sporcunun uğraştığı spor dalındaki güdüsel iklimi algılamasının, bireylerin hedef yönelimine katkıda bulunduğu dile getirilmiştir (105). Güdüsel (motivasyonel) iklim, yarışma düzeyi, yönerge stilleri, önemli kişilerin etkisi gibi çeşitli özellikleri içerir.

Güdüsel iklimde, ustalık ve performans temelli unsurlar olmak üzere, iki boyut üzerinde durulmaktadır (56). Ustalık hedefini karşılayan iklim, beceri gelişimi, eforun algılanması ve takım başarısı için tüm katılımcıların çabası değişkenlerini içerir. Buna karşın performans hedefi içeren iklim, diğerlerinin yeteneklerine bağlı olarak bireyin yetenek düzeyini kapsar. Performans odaklı iklimde yönerge, takımdan çok becerikli, star sporculara göre düzenlenir. Roberts ve Treasure (24), öğretmenlerin ve antrenörlerin, ödül ve beklentilerini kesin ve net şekilde açıklamak suretiyle, ya ustalık ya da performans yönelimli güdüsel iklimi oluşturduklarını bildirmiştir.

Güdüsel (motivasyonel) iklim, oyuncuların ve koçların, ödüller, beklentiler yoluyla, belirli bir hedef yönelimini spor ortamında egemen kılmalarıdır. Ustalık yönelimli iklim, sosyal sorumluluğun artırılması, yaşam boyunca becerilerin geliştirilmesi, pratik yapma isteğinin yüksek olması ve direncin korunması özelliklerinden oluşan bir güdüsel iklimdir. Performans yönelimli iklim, takım arkadaşlarından veya rakiplerinden üstünlükten elde edilen, doyum duygusunu kolaylaştıran, güdüsel iklimdir.

3.2.1. Elit ve Elit Olmayan Sporcuların Güdüsel (Motivasyonel) İkliminin Araştırılmasında Sporda Algılanan Güdüsel (Motivasyonel) İklime leğinin Türk Sporcuları İçin Geçerlik ve Güvenirlik alışması

3.2.1.1. Yöntem

Araştırmada sporcuların güdüsel iklimlerini ölçmek için kullanılan ‘‘Sporda Algılanan Güdüsel (Motivasyonel) İklime leği –SAGİ– (Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire-PMCSQ) Nicholls’un ‘‘Gelişimsel Temelli Algılanan Yeterlik’’ kuramına dayalı olarak Walling, Duda ve Chi (56) tarafından geliştirilen bir ölçektir. Bu leğin Türk sporcularına uyarlama çalışması yapılmıştır. Bu ölçekte sporcuların motivasyonel iklimi algılamaları ile ilgili 21 soru bulunmaktadır. 9 tanesi ustalık hedef yönelimleri, 12 tanesi ise performans hedef yönelimlerini ölçmektedir. Ölçeğin amacı, tanımlanan güdüsel iklim özelliklerini ortaya çıkarmaktır.

Ölçek, Walling, Duda ve Chi (56)’nın geliştirdiği ve literatüre kazandırdığı bir ölçektir. Bu leği kullanarak elit ve elit olmayan erkek basketbol oyuncularının güdüsel iklimlerinin ne olduğu belirlenmeye çalışılacaktır. Öncelikle amacımız, ülkemizde sporcuların güdüsel iklimlerini belirlemede kullanılabilecek bir leği Türk Spor Psikolojisi literatürüne kazandırmaktır. Yeni gelişmekte olan spor psikolojisinde güdüsel iklim alanında ülkemize ölçek kazandırmak amaç edinilmiştir. Araştırma, spor ortamında fiziksel performans ölçümlerinin yanı sıra, psikolojik ölçümlerin katkısını belirginleştirmek gibi, bir önemi içermektedir. Psikometrik zellikleri belirli bir ölçekle elit ve elit olmayan erkek basketbolcuların güdüsel iklimlerini belirlemek ve elit ve elit olmayan erkek basketbolcular arasındaki güdüsel iklimlerdeki olası farklılıkları ortaya koymak olan temel amacımızın başarılması mümkündür.

Sporda Algılanan Güdüsel (Motivasyonel) İklime leği –SAGİ–, yargıların beş değerlendirme basamağına göre yapıldığı 21 maddeden oluşmakta ve iki alt leği (ustalık yönelimli güdüsel iklim, performans yönelimli güdüsel iklim) içermektedir. Ölçek, ‘‘kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum’’ biçiminde ifade edilen 5’li Likert tipi yargılardan oluşmaktadır. Ölçekteki maddelerden 2, 4, 5, 10, 13, 15, 16, 17, 19 (9 madde) ustalık yönelimli, 1, 3, 6, 7, 8, 9,

11, 12, 14, 18, 20, 21 (12 madde) ise performans yönelimini ifade etmektedir ve toplam 21 maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması aşamasında, araştırmanın örneklemini İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya, Mersin, Adana, Konya illerinde lisanslı olarak spor yapan ve aralarında 1.Lig, 2.Lig, Bölgesel Lig ve Amatör Liglerde oynayan (107 basketbolcu % 33.54, 106 voleybolcu % 33.23, 106 hentbolcu % 33.23) sporcularında bulunduğu toplam 319 katılımcı (160 erkek % 50.16, 159 bayan % 49.84) oluşturmaktadır. Elde edilen veriler SPSS paket programıyla (version 7.5) değerlendirilmiştir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması aşamasında sırasıyla, ilk olarak ön çalışma (pilot çalışma) yapılmıştır. Araştırmamıza basit tesadüfî örneklem yoluyla basketbol, voleybol, hentbol oynayan takım sporcuları örneklem grubu olarak katılmışlardır (n=163) ve elde edilen bulguların yüksek çıkması, ölçeğin Türk sporcularına uyarlanabileceğini göstermiştir (7). Sonra daha büyük bir örneklem grubu ile ölçeğin çeviri geçerliliği yapılmış, bunu yapısının (faktörlerinin) açıklaması izlemiştir. Ölçeğin yapı geçerliği için açıklayıcı faktör analizi yapılmış ve yönlendirilmiş ve ortogonal rotasyonla iki boyutlu yapının varlığı açığa çıkarılmıştır. Bu açıklama, açıklayıcı faktör analizi ile gerçekleştirilmiştir. Daha sonra alt ölçeklerin güvenirlik analizleri (Cronbach alpha) yapılmış ve bunun yanı sıra ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla madde-madde ve madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır. Ölçek, ön çalışması (pilot çalışma) yapıldığı halde, en son olarak test-tekrar test korelasyon katsayısına bakılmasına gerek görülmüştür. Walling, Duda ve Chi (56), bu ölçeğin kuramsal temelini çalışmalarında ayrıntılı olarak vermişlerdir.

3.2.1.1.1. Ölçeğin Türkçe'ye Çevrilme Süreci

Bu ölçeğin Türk sporcularına uyarlanma çalışması süresince yeni bir ifade eklenmemiştir ve orijinal ölçekten hiçbir ifade çıkartılmamıştır. Ölçeğin orijinaline bütünüyle bağlı kalınmıştır. Önce, ölçeğin yabancı dilden (orijinal ölçeğin dili İngilizce'dir) Türkçe'ye ve Türkçe'den tekrar yabancı dile çevrilmesi (translation,

retranslation) ve Türkçeleştirilmiş ifadelerin anlaşılabilirliklerinin spor kulüplerinde lisanslı olarak spor yapanlarda sınanması yapılmıştır.

Ölçeği İngilizce'den Türkçe'ye çevirmek için eğitimlerini yurt dışında (Amerika) yapan ve psikoloji alanında çalışan iki uzman (o ülkenin kültüründen etkilendikleri için), dil bilim alanında çalışan iki uzman, ve spor alanında çalışan bir uzman olmak üzere toplam beş kişilik ekip oluşturulmuştur. Bu ekip ölçeği ayrı ayrı çevirmişlerdir. Sonra aralarında bir ortak görüş oluşturmuşlar ve böylece ölçeğin Türkçe taslağı elde edilmiştir. Daha sonra yine dilbilim alanında çalışan diğer bir üç kişilik bir uzman ekip tarafından ölçek, ayrı ayrı Türkçe'den İngilizce'ye çevrilmiştir. İngilizce'ye çevrilen ölçek araştırmacılar tarafından orijinal ölçekle karşılaştırıldığında, üst düzey bir benzerliğin olduğu görülmüştür.

En son olarak, Türkçeleştirilmiş olan bu ölçeğin anlaşılabilirliğinin test edilmesi için ölçek Mersin'de lisanslı olarak spor yapan 70 sporcuya uygulanmıştır. Önceden ön çalışma olarak 163 katılımcıya (82 erkek, 81 bayan) ölçek uygulanmıştır. Bu pilot çalışma sonucunda yüksek güvenilirlik ve geçerlik olduğu görülmüştür (7). Ölçeğin anlaşılabilirliği konusunda bir sorunla karşılaşmadığı anlaşılmıştır. Daha sonra da ikinci aşama olarak kabul edilen uygulama aşamasına geçilmiştir.

3.2.1.1.2. Katılanlar

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması aşamasında , araştırmanın örneklemini İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya, Mersin, Adana, Konya illerinde lisanslı olarak spor yapan ve aralarında 1.Lig, 2.Lig, Bölgesel Lig ve Amatör Liglerde oynayan (107 basketbolcu % 33.54, 106 voleybolcu % 33.23, 106 hentbolcu % 33.23) sporcularında bulunduğu toplam 319 katılımcı (160 erkek % 50.16, 159 bayan % 49.84) oluşturmaktadır (Çizelge 16-17).

Çizelge 16. Ölçeğin (SAGİÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışmasındaki katılımcıların branşlara göre dağılımı

BRANŞ	n	%
Basketbol	107	33.54
Voleybol	106	33.23
Hentbol	106	33.23
Toplam	319	100

Çizelge 17’de görüldüğü gibi, çalışmaya 159 bayan (% 49.84) ve 160 erkek (% 50.16) sporcu olmak üzere toplam 319 sporcu katılmıştır.

Çizelge 17. Ölçeğin (SAGİÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışmasındaki katılımcıların cinsiyete göre dağılımı

CINSİYET	n	%
Bayan	159	49.84
Erkek	160	50.16
Toplam	319	100

Çizelge 18 incelendiğinde, çalışmaya katılan bayan sporcuların yaş ortalamasının 18.74 ± 2.85 ve erkek sporcuların yaş ortalamasının 20.26 ± 2.56 olduğu görülmektedir.

Çizelge 18. Ölçeğin (SAGİÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışmasındaki katılımcıların yaşa göre dağılımı

		n	\bar{X}	SS
YAŞ	Bayan	159	18.74	2.85
	Erkek	160	20.26	2.56

3.2.1.1.3. Ölçeğin Uygulanması

Ölçek çalışmaya katılacak olan sporculara birebir görüşme ve posta yoluyla tamamlanmıştır. Posta aracılığı ile gönderilen ölçekler sporcular tarafından tamamlandıktan sonra yine posta aracılığıyla araştırmacıya geri göndermeleri sağlanmıştır. Elde edilen veriler, SPSS (7.5 version) paket programında değerlendirilmiştir.

3.2.1.2. Bulgular

3.2.1.2.1. Ölçeğin Maddelerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Çizelge 19’da güdüsel iklimin “ustalık yönelimli güdüsel iklim” alt ölçeğine ilişkin maddelerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir. 2. maddenin aritmetik ortalamasının $3.05 \pm .91$, 4. maddenin $3.53 \pm .82$, 5. maddenin $3.84 \pm .90$, 10. maddenin 3.12 ± 1.03 , 13. maddenin 3.14 ± 1.04 , 15. maddenin 3.17 ± 1.04 , 16. maddenin $3.11 \pm .99$, 17. maddenin 2.97 ± 1.04 , 19. maddenin 3.05 ± 1.01 olduğu görülmektedir.

Çizelge 19. Güdüsel iklimin “Ustalık yönelimli güdüsel iklim” alt ölçeğine ilişkin maddeler ve maddelere ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

MADDE	n	\bar{X}	SS
Ustalık 2	319	3.05	.91
Ustalık 4	319	3.53	.82
Ustalık 5	319	3.84	.90
Ustalık 10	319	3.12	1.03
Ustalık 13	319	3.14	1.04
Ustalık 15	319	3.17	1.04
Ustalık 16	319	3.11	.99
Ustalık 17	319	2.97	1.04
Ustalık 19	319	3.05	1.01

Çizelge 20’de güdüsel iklimin “Performans yönelimli güdüsel iklim” alt ölçeğine ilişkin maddelerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir. Buna göre, 1.maddenin aritmetik ortalamasının 2.84 ± 1.16 , 3.maddenin 2.78 ± 1.26 , 6.maddenin 3.33 ± 1.28 , 7.maddenin $2.77 \pm .99$, 8.maddenin 3.43 ± 1.24 , 9.maddenin 2.71 ± 1.12 , 11. maddenin 3.49 ± 1.18 , 12. maddenin $2.92 \pm .93$, 14. maddenin 3.22 ± 1.26 , 18. maddenin $3.08 \pm .99$, 20. maddenin 3.79 ± 1.03 , 21. maddenin 3.78 ± 1.01 olduğu görülmektedir.

Çizelge 20. Güdüsel iklimin “Performans yönelimli güdüsel iklim” alt ölçeğine ilişkin maddeler ve maddelere ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

MADDE	n	\bar{X}	SS
Performans 1	319	2.84	1.16
Performans 3	319	2.78	1.26
Performans 6	319	3.33	1.28
Performans 7	319	2.77	.99
Performans 8	319	3.43	1.24
Performans 9	319	2.71	1.12
Performans 11	319	3.49	1.18
Performans 12	319	2.92	.93
Performans 14	319	3.22	1.26
Performans 18	319	3.08	.99
Performans 20	319	3.79	1.03
Performans 21	319	3.78	1.01

3.2.1.2.2. Ölçeğin Alt Ölçeklerindeki Madde Ayırtedicilik İndeksine İlişkin Bulgular

Çizelge 21’de “Ustalık yönelimli güdüsel iklim” alt ölçeğine ait maddelerin birbirleri, ait oldukları alt ölçek toplam, puanı ve genel toplam puanla korelasyonları görülmektedir. Bu değerlere bakıldığında, her maddenin kendi boyutunda bulunan diğer maddelerle, ait oldukları alt ölçek toplam puanı ve genel toplam puanı ile yüksek korelasyona sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 21. Güdüsel iklimin “Ustalık yönelimli iklim” alt ölçeğinde yer alan maddelerin madde-madde ve madde-genel toplam test korelasyonları

MADDE	Ustalık 2	Ustalık 4	Ustalık 5	Ustalık 10	Ustalık 13	Ustalık 15	Ustalık 16	Ustalık 17	Ustalık 19
Ustalık 2									
Ustalık 4	.271**								
Ustalık 5	.416**	.564**							
Ustalık 10	.301**	.267**	.606**						
Ustalık 13	.066	.229**	.139**	.250**					
Ustalık 15	.208**	.032	.464**	.508**	.167**				
Ustalık 16	.102	-.011	.398**	.397**	.135*	.809**			
Ustalık 17	.271**	.228**	.531**	.855**	.203**	.380**	.256**		
Ustalık 19	.284**	.258**	.561**	.927**	.235**	.460**	.341**	.771**	
Toplam	.478**	.450**	.778**	.876**	.418**	.696**	.593**	.772**	.829**

**p<.01

*p<.05

Çizelge 22’de “Performans yönelimli iklim” alt ölçeğine ait maddelerin birbirleri, ait oldukları alt ölçek toplam, puanı ve genel toplam puanla korelasyonları görülmektedir. Bu değerlere bakıldığında, her maddenin kendi boyutunda bulunan diğer maddelerle, ait oldukları alt ölçek toplam puanı ve genel toplam puanı ile yüksek korelasyona sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 22. Güdüsel iklimin "Performans yönelimli iklim" alt ölçüğünde yer alan maddelerin madde-madde ve madde-genel toplam test korelasyonları

MADDE	Performans 1	Performans 3	Performans 6	Performans 7	Performans 8	Performans 9	Performans 11	Performans 12	Performans 14	Performans 18	Performans 20	Performans 21
Performans 1												
Performans 3	.447**											
Performans 6	.470**	.447**										
Performans 7	.582**	.438**	.459**									
Performans 8	.512**	.500**	.313**	.438**								
Performans 9	.629**	.469**	.539**	.787**	.521**							
Performans 11	.690**	.410**	.574**	.505**	.677**	.577**						
Performans 12	.453**	.320**	.314**	.410**	.394**	.423**	.364**					
Performans 14	.653**	.583**	.502**	.634**	.591**	.779**	.612**	.425**				
Performans 18	.388**	.439**	.247**	.407**	.493**	.568**	.517**	.187**	.749**			
Performans 20	.140*	.430**	.266**	.124*	.367**	.312**	.370**	-.279**	.412**	.659**		
Performans 21	.167**	.398**	.249**	.147**	.368**	.277**	.308**	-.220**	.355**	.559**	.861**	
Toplam	.741**	.712**	.656**	.708**	.745**	.824**	.798**	.452**	.876**	.735**	.553**	.527**

**p<.01

*p<.05

Çizelge 23'de "Güdüsel iklim" ölçeğine ait tüm maddelerin birbirleri, ait oldukları alt ölçek toplam, puanı ve genel toplam puanla korelasyonları görülmektedir. Bu değerlere bakıldığında, her maddenin kendi boyutunda bulunan diğer maddelerle, ait oldukları alt ölçeklerle toplam puanı ve genel toplam puanı ile yüksek korelasyona sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 23. Güdüsel iklim ölçeğinde yer alan tüm maddelerin madde-madde ve madde-genel toplam test korelasyonları (ustalık ve performans)

MADDE	Performans 1	Performans 3	Performans 6	Performans 7	Performans 8	Performans 9	Performans 11	Performans 12	Performans 14	Performans 18	Performans 20	Performans 21	Toplam Performans	Toplam ustalık -performans
Ustalık 2	.097	-.013	.126*	.117*	.074	.192**	.182**	.086	.183**	.170**	.158**	.073	.071	.312**
Ustalık 4	.092	.294**	.028	.116*	.168**	.169**	.192**	.124*	.044	.254**	.132*	.020	.106	.222**
Ustalık 5	.057	.202**	.078	.115*	.279**	.170**	.144**	.179**	.128*	.273**	.205**	.169**	.121*	.305**
Ustalık 10	.277**	.089	.151**	.291**	.169**	.140**	.235**	.188**	.246**	.206**	.130*	.122*	.184**	.618**
Ustalık 13	-.188**	.156**	.014	.130*	.212**	.231**	.161**	.109	.270**	.310**	.177**	.198**	.240**	.014
Ustalık 15	.075	.110*	.048	.038	.270**	.192**	.132*	.334**	.154**	.140*	.335**	.334**	.153**	.235**
Ustalık 16	.064	.046	.031	.141*	.198**	.051	.015	.046	.254**	.137*	.266**	.319**	.122*	.207**
Ustalık 17	.257**	.085	.107	.288**	.054	.152**	.162**	.192**	.245**	.185**	.136*	.116*	.163**	.545**
Ustalık 19	.257**	.081	.136	.278**	.136*	.133*	.198**	.149**	.224**	.167**	.149**	.128*	.164**	.575**
Toplam ustalık	.168**	.085	.070	.047	.205**	.034	.072	.205**	.099	.173*	.238**	.209**	.011	.516**
Toplam performans-ustalık	.723**	.566**	.599**	.637**	.530**	.688**	.721**	.466	.803**	.668**	.348**	.342**	.851**	

*p<.05 **p<.01

3.2.1.2.3. Ölçeğin Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin yapısının belirlenmesi amacıyla faktör analizi yapılmıştır.

Çizelge 24. Ölçeğin (SAGİÖ) rotasyonlu temel bileşenler faktör analizi (ilk deneme-11 rotasyon yapıldıktan sonra)

FAKTÖR MADDE	I	II	III	IV	V
Uсталık 2	-	-	-	-	.596
Uсталık 4	-	-	-	-	.843
Uсталık 5	-	-	-	-	.723
Uсталık 10	-	-	.752	-	-
Uсталık 13	-	-	.678	-	-
Uсталık 15	-	-	-	.848	-
Uсталık 16	-	-	-	.843	-
Uсталık 17	-	-	.720	-	-
Uсталık 19	-	-	.736	-	-
Performans 1	.809	-	-	-	-
Performans 3	.610	-	-	-	-
Performans 6	.622	-	-	-	-
Performans 7	.790	-	-	-	-
Performans 8	.715	-	-	-	-
Performans 9	.843	-	-	-	-
Performans 11	.781	-	-	-	-
Performans 12	.673	-	-	-	-
Performans 14	.838	-	-	-	-
Performans 18	-	.628	-	-	-
Performans 20	-	.916	-	-	-
Performans 21	-	.860	-	-	-

Ölçeğin geçerlik çalışması için faktör analizine bakılmış ve ilk önce beş faktör ortaya çıkmıştır (Çizelge 24). Uсталık yönelimli güdüsel iklimde 2, 4, 5.maddeler beşinci faktörde, 15, 16. maddeler dördüncü faktör altında ve 10, 13, 17, 19. maddeler ise üçüncü faktör altında toplanmıştır. Performans yönelimli güdüsel iklimde ise 18, 20, 21. maddeler ikinci faktör altında ve 1, 3, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 14. maddeler birinci faktör altında toplanmıştır. Daha sonra ölçeğin orijinalinde de yapıldığı gibi varimax ve oblique rotation faktör analizi yapılmıştır.

Çizelge 25. Varimax ve Oblique rotasyonlu temel bileşenler faktör analizi (3 rotasyon yapıldıktan sonra)

FAKTÖR		
MADDE	I	II
Uсталık 2	-	.396
Uсталık 4	-	.392
Uсталık 5	-	.769
Uсталık 10	-	.881
Uсталık 13	-	.313
Uсталık 15	-	.714
Uсталık 16	-	.601
Uсталık 17	-	.786
Uсталık 19	-	.841
Performans 1	.749	-
Performans 3	.690	-
Performans 6	.629	-
Performans 7	.737	-
Performans 8	.731	-
Performans 9	.838	-
Performans 11	.795	-
Performans 12	.453	-
Performans 14	.891	-
Performans 18	.749	-
Performans 20	.529	-
Performans 21	.499	-

Çizelge 25’de ölçeğe varimax ve oblique rotation faktör analizi yapıldığında ve iki faktöre yönlendirildiğinde iki faktör elde edilmiştir. Orijinal ölçekte olduğu gibi maddeler ustalık iklimi ve performans iklimi alt ölçeklerini oluşturmuşlardır. Ölçeğe varimax ve oblique rotation faktör analizi yapıldığında iki faktöre düştüğü görülmüştür. Bütün bu bulgular dikkate alındığında, ölçeğin spor alanında geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu açığa çıkarmaktadır. Ölçeğin dayandığı örneklem grubu açısından yüksek geçerlik ve güvenilirlik gösterdiği gözlenmiştir. Sonuçta, ölçeğin Türk sporcuları içinde geçerli ve güvenilir olduğu düşünülebilir. En azından üzerinde çalışılmış olan örneklem grubu için bu bulgu doğruluk taşımaktadır. Bu çalışma ölçeğin kullanılabilirliği hakkında olumlu ipuçları sunmaktadır.

Çizelge 26'da ise ölçüğün yapı geçerliğine ilişkin toplam varyansın açıklanması görülmektedir.

Çizelge 26. Toplam Varyansın Açıklanması

Boyutlar	Başlangıçtaki Özdğerler			Döndürme Öncesi			Döndürme Sonrası		
	Toplam Özdğer	Varyansın Yüzdesi	Kümülatif Yüzde	Toplam Özdğer	Varyansın Yüzdesi	Kümülatif Yüzde	Toplam Özdğer	Varyansın Yüzdesi	Kümülatif Yüzde
1	6.224	29.640	29.640	6.224	29.640	29.640	6.217	29.603	29.603
2	4.488	21.372	51.011	4.488	21.372	51.011	4.496	21.409	51.011

Toplam varyansın açıklanması ile ilgili Çizelge'ye bakıldığında varimax dik döndürme işlemi yapılmadan önce 1.boyut, varyansın 29.640'umu; 2.boyut 21.372'sini açıkladığı görülmüştür. Varimax dik döndürme sonrası ise, 1.boyut, varyansın 29.603'ünü; 2.boyut, 21.409'ünü ; açıkladığı tespit edilmiştir. Her iki boyut birlikte toplam varyansın 51.011'ini açıklamaktadır.

3.2.1.2.4. Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Uсталık yönelimli güdüsel iklim alt ölçeği için güvenirlilik katsayısı hesaplanarak analizlere başlanmıştır. Söz konusu alt ölçek için güvenirlilik katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen değer, alt ölçeğin güvenirliliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Uсталık yönelimli güdüsel iklim alt ölçeği için Cronbach alpha değeri .84 olarak hesaplanmıştır. Uсталık yönelimli güdüsel iklim alt ölçeğinde 9 madde yer almaktadır. Performans Yönelimli Güdüsel İklim alt ölçeği için güvenirlilik katsayısı hesaplanarak analizler sürdürülmüştür. Söz konusu alt ölçek için güvenirlilik katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen değer, alt ölçeğin güvenirliliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Performans Yönelimli Güdüsel İklim alt ölçeği için Cronbach alpha değeri .90 olarak hesaplanmıştır. Performans Yönelimli Güdüsel İklim alt ölçeğinde 12 madde yer almaktadır.

3.2.1.2.4.1. Ölçeğin Güvenirlilik Katsayısına (Cronbach Alpha Katsayısı) İlişkin Bulgular

“Sporda Algılanan Güdüsel İklim Ölçeği”nin alt ölçeklerinin Cronbach alpha değerlerine bakıldığında, Uсталık iklimi .84, performans iklimi .90 Cronbach alpha güvenirlilik katsayısına sahip olduğu belirlenmiştir. Genel olarak ölçeğin güvenirlilik katsayısı .84 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 27. Sporda Algılanan Güdüsel İklim Ölçeği'nin (SAGİÖ) boyutlarının iç tutarlılık değerleri

GÜDÜSEL İKLİM	CRONBACH ALPHA DEĞERİ
Uсталık Yönelimli Güdüsel İklim	.84
Performans Yönelimli Güdüsel İklim	.90
Genel	.84

3.2.1.2.4.2. Test – Tekrar Test Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Türkçe'ye uyarlanması süreci aşamasından sonra ilk olarak ölçeğin bir uygulamadan başka bir uygulamaya tutarlı sonuçlar verebilme gücünün bir ölçüsü olarak test-tekrar test güvenirligi incelenmiştir. Test-tekrar test güvenirligi için, "Sporda Algılanan Gúdúsel İklimi Ölçeği –SAGİÖ-", 30 bayan (19.60 ± 1.39) ve 30 erkek (19.23 ± 1.11) toplam 60 sporcuya (19.45 ± 1.25) 3 hafta ara ile uygulanmıştır (Çizelge 28-29).

Çizelge 28. SAGİÖ'nin test –tekrar test güvenirligi için katılımcıların cinsiyete göre dağılımı

CİNSİYET	n	%
Bayan	30	50
Erkek	30	50
Toplam	60	100

Çizelge 29. SAGİÖ'nin test –tekrar test güvenirligi için katılımcıların yaş ortalamaları

		n	\bar{X}	SS
YAŞ	Bayan	30	19.60	1.39
	Erkek	30	19.23	1.11
	Toplam	60	19.45	1.25

Ön test ve son test arasındaki korelasyonlar Çizelge 30'da verilmiştir. Buna göre .66 ile .74 arasında değişen test-tekrar test korelasyonlarına sahip olduğu görülmektedir. Bu değer, orijinal ölçekte ustalık iklimi için .69 ve performans iklimi için .75 olarak bulunmuştur.

Çizelge 30. SAGİÖ'nin alt ölçeklerine ilişkin test-tekrar test korelasyon değerleri

ALT ÖLÇEKLER	Test-Tekrar Test Korelasyonları	Orijinal Ölçekteki Test-Tekrar Test
Ustahk İklimi	.66	.69
Performans İklimi	.74	.75

Genel olarak incelendiğinde, test – tekrar test güvenilirlik katsayılarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

3.3. Elit ve Elit Olmayan Erkek Basketbolcularda Hedef Yönelimi GÜdüsel İklım ve Hedeflerin Özgünlük/Güçlük Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkisi

3.3.1. Yöntem

Bu bölümde kuramsal çerçeve temelinde geliştirilen tanımlar, sayıtlar, amaçlar, araştırmanın sınırlılıkları, örnekleme, ölçeklerin tanıtımı ve güvenilirlik/geçerlik bilgileri, beklentiler, uygulama ve elde edilen veriler için tercih edilen istatistikler üzerinde durulacaktır.

3.3.1.1. Tanımlar

Araştırmamızda elit/elit olmayan sporcu, hedef yönelimi, görev ile ilişkili hedefler, ego ile ilgili hedefler, güdüsel (motivasyonel) iklim, ustalık iklimi, performans iklimi, hedeflerin güçlük düzeyi, yaşam doyumu kavramları kullanılmıştır.

Araştırmamızın temel kavramlarını oluşturan, elit sporcu, yapmış olduğu spor branşında yarışmalarda şampiyon olmuş, rekor kırmış ve spor dalının lig statüsünde (1.lig) yer alan takımlarda oynayan kişidir. Elit olmayan sporcu ise, yapmış olduğu spor branşında spor dalının lig statüsünde en üst düzeyde olmayan (2.lig) takımlarda oynayan ve milli takımda oynamamış, en iyi dereceleri yapamamış kişilerdir.

Hedef yönelimi ise, sporcuların hedeflerine erişmekten kaynaklanan başarı duygusunu elde etmek için çeşitli etkinliklerle ve etkinlik karakterizasyonları ile ilişkili oldukları anlamına gelmektedir. Sporcular başarı için güdülenirler ve bu amaçla hedeflerle ilgilenirler. Sporcuların hedef yönelimleri iki genel tipte ortaya çıkar. Bunlardan ilki görevle ilişkili hedeflerdir. Görevle ilişkili hedefler, sporda başarı için yetenek gelişiminin, kondüsyonun, sürece/gelişime yönelik etkinliklerin tercih edilmesidir. Öğrenme, gelişme ve görevde ustalaşma amacıyla etkinliklerde bulunma, görevle ilişkili hedef yapısının temel özelliğidir. İkincisi, ego ile ilişkili hedeflerdir. Ego ile ilişkili hedefler, diğerine üstünlük kurma güdüsü ile etkinliklere girişme ve başarı yaşama anlamına gelir. En iyi olma, üstün olma, üstünlük becerisini sergileme, ego ile ilişkili hedef yapısını karakterize etmektedir.

Araştırmamızda sportif etkinliği açıklayan ikinci kuramsal yaklaşım, güdüsel (motivasyonel) iklim yaklaşımıdır. Güdüsel iklim, antrenörlerin, koçların, takım yöneticilerinin ve genel olarak sosyal çevrenin ödülleri, beklentileri, pekiştirmeler yoluyla belirli bir hedef yönelimini spor ortamında egemen kılmalarıdır. Güdüsel iklim iki yolla ortaya çıkmaktadır. Birincisi, ustalık hedefleridir. Ustalık hedefleri, sosyal sorumluluğun artırılması, yaşam boyunca becerilerin geliştirilmesi, pratik yapma isteğinin yüksek olması ve direncin korunmasına yönelik bir spor çevresinin oluşturulmasıdır. Sporcular antrenörlerinden, takım yöneticilerinden bu yönde pekiştirme alırlar. İkincisi, performans hedefleridir. Performans hedefleri, takım arkadaşlarından veya rakibinden üstün olmayı, doyum duygusunu üstünlükten elde etmeyi pekiştiren sportif ortamdır. Antrenörler, yöneticiler sporcuları üstünlük yönünde pekiştirirler.

Araştırmamızda değinilen hedeflerin güçlük derecesi, basketbolcuların kendilerine seçtikleri hedeflerin güç veya kolay olması anlamına gelmektedir. “NBA’de oynama”, “birinci ligde oynama”, “sayı kralı olma” gibi hedefler güç hedeflere örnek gösterilebilir. “Kadroya girme”, “pas hatası yapmama”, “üç maç üst üste ilk beşte oynama” gibi hedefler kolay hedefleri örnelemektedir.

Araştırmamızda gerek bağımlı, açıklanmak istenen değışken olarak, gerekse bağımsız, açıklayan değışken olarak ele aldığımız yaşam doyumunu, bireylerin genel olarak yaşamını değerlendirmesine dayanan bilişsel bir yargıdır. Bireyler kendi yaşamlarını aldıkları doyum bakımından yargırlar. Yaşamdan alınan doyum, basketbolcuların spor etkinliği sonucunda hedeflerine erişmesinden, seçtikleri hedef yönelimi ve güdüsel iklim formasyonundan ortaya çıkabilir. Yine birey, yaşamından doyumlu olduğu için hedefini daha çok gerçekleştirebilir, belirli tipteki hedef yönelimlerini veya güdüsel iklimi daha kolay seçip, başlatabilir. Nedensel zincirde önceliğin belirlenmemiş olması, her iki yönde de düşünmemizi zorunda kılmaktadır.

3.3.1.2. Amaçlar

Araştırmamızda temel amaç, hedef yönelimi, güdüsel iklim, hedeflerin güçlük düzeyi, yaşam doyumu bakımlarından elit ve elit olmayan basketbolcuları çok yönlü betimlemektir. Bu bakımdan değinilen değişkenler arası ilişkiler açığa çıkarılarak, elit ve elit olmayan basketbolcuların nitelikleri belirlenecektir.

Araştırmamızda, hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenlerinin elit ve elit olmayan basketbolcuların yaşamdan aldıkları doyumu öngörme özelliği de incelenecektir. Böylece elit ve elit olmayan sporcuların yaşam doyumlarında sürdürdükleri spor etkinliği temelli hedef yönelimi ve güdüsel iklim formasyonlarının payı açığa çıkarılacaktır.

Araştırmamızda son amaç, hedef yönelimi ve güdüsel iklim ölçeğinin ülkemiz spor alanına uyarlanmasıdır. Böylece ülkemiz sporcularının hedef yönelimleri ve güdüsel iklimleri belirlenebilecek; bunlara dayalı yeni akademik ve uygulamalı çalışmalar yürütülebilecektir. İlgili amacımıza ilişkin veriler araştırmanın II. bölümünde sunulmuştur.

3.3.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Türkiye I. basketbol erkekler liginde oynayan 12 takımında yer alan Türk oyuncularla ve II. basketbol erkekler liginde oynayan 12 takımın oyuncuları ile sınırlıdır. Elde edilen verilerin ve sonuçların diğer spor alanlarına genellenmemesi, temel sınırlılıktır. Yine erkek sporcuların ele alınması, ilgili bilgi ve verilerin yalnızca erkek basketbolcular için geçerli olduğu; bayan sporculara genellenemeyeceği anlamına gelmektedir. Araştırmanın dayandığı kuramlar ve tanımlar diğer sınırlılık kaynağıdır. Elde edilen veriler, bu kuramlar ve tanımlar içinde anlamlıdır.

3.3.1.4. Örneklem

Araştırmamızın evrenini, 1999 – 2000 sezonunda Türkiye I. Basketbol erkekler liginde oynayan 14 takımın oyuncusu ve Türkiye II. Basketbol erkekler liginde 16 takım oyuncusu oluşturmaktadır. Evreni olabildiğince temsil etmek üzere takımların bölgelere yoğunluğu gözetilerek I. Basketbol erkekler liginden 12 takımdan toplam 168 oyuncu ve II. Basketbol erkekler liginden 8 takımdan 128 oyuncu örneklem olarak belirlenmiştir. I. Basketbol erkekler liginden 20 oyuncu ve II. Basketbol erkekler liginden 40 oyuncu, ölçüklere doğru ve tam yanıt vermediklerinden dolayı örneklemeden çıkarılmıştır. Böylece elit 148, elit olmayan 88 oyuncu örneklemeimizi oluşturmuştur. Örneklem seçiminde özellikle II. lig için bölge ve takım yoğunluğu temelli tabakalı örnekleme yoluna başvurulmuştur.

3.3.1.5. Ölçeklerin Tanıtımı ve Güvenirlik/Geçerlik Bilgileri

Araştırmamızda temel ölçme araçları olarak Duda (16) tarafından geliştirilen Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği (SGEYÖ), Walling ve ark. (56) tarafından geliştirilen Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği (SAMİÖ), Diener ve ark. (76) tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği ve hedeflerin güçlük/kolaylık derecesini ölçen açık uçlu iki soru kullanılmıştır.

Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği 7'si görev, 6'sı ego yönelimi olmak üzere 13 maddeden oluşmuştur. Ölçeği yanıtlayanlar her bir maddeye katılımlarını 5'li değerlendirme sistemine (1= tamamen katılmıyorum – 5= tamamen katılıyorum) göre yaparlar. Görev yönelimli maddelere örnek olarak "Sıkı çalıştığımında sporda kendimi başarılı hisederim"; ego yönelimli maddelere örnek olarak "Diğerlerinden daha fazla sayı yaptığımında kendimi başarılı hissederim" verilebilir. Ölçeğin 3 haftalık test yeniden test güvenilirliği .68 ve .78 olarak belirlenmiştir (59). Ölçekle yapılan 56 çalışmada elde edilen iç tutarlık katsayıları .79 ile .81 (Cronbach alpha) arasında değişmektedir. Ölçeğin yapı geçerliği için açıklayıcı faktör analizi yapılmış ve yönlendirilmiş ve ortogonal rotasyonla iki boyutlu yapının varlığını açığa çıkarılmıştır. Yönlendirme olmaksızın elit olmayan sporcularda üç boyutlu yapı ortaya çıkmıştır (106).

Yönlendirilmiş ve ortogonal rotasyonun faktör analizinde iki faktör, toplam geçerli varyansın %60.8'ini açıklamıştır. Walling, Duda ve Chi (56) daha sonra çeşitli örneklem gruplarında doğrulayıcı faktör analizi yaparak iki faktörün varlığını kanıtlamışlardır. Ölçek 8 yaşından itibaren tüm yaş gruplarına uygulanabilmektedir.

Ölçeğin ülkemiz sporcuları için psikometrik özellikleri II. Bölümde ayrıntılı olarak verilmiştir.

Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği 9'u performans, 12'si ustalık iklimi olmak üzere 21 maddeden oluşmuştur. Ölçeği yanıtlayanlardan her bir maddeyi 5'li değerlendirme sistemine (1= tamamen katılmıyorum – 5= tamamen katılıyorum) göre yargılaması istenmektedir. Performans iklimine örnek olarak “Antrenörüm sadece yıldız oyuncularla ilgilenir”; ustalık iklimine örnek olarak “Bu takımında iyi oynayanlar kadroya girerler” verilebilir. Ölçeğin 4 haftalık test yeniden test güvenilirliği .68 ve üzeri olarak belirlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığı performans iklimi için .73 - .84 arası ve ustalık iklimi için .80 - .81 olarak belirlenmiştir (107).

Ölçekle başlangıçta açıklayıcı faktör analizi yapılmış, iki temel faktörle birlikte 12 faktör belirlenmiştir (106). Sonradan yapılan doğrulayıcı faktör analizi, temelde iki faktörün varlığını ortaya çıkarmış ve böylece ölçeğin yapı geçerliğinin olduğu kanıtlanmıştır. Sonuçta iki faktör toplam geçerli varyansın % 77'sini açıklamıştır (56).

Ölçeğin ülkemiz sporcuları için psikometrik özellikleri II. bölümde ayrıntılı olarak verilmiştir.

Yaşam Doyumu Ölçeği 5 ayrı yönde ifadeden oluşmuştur. Yanıtlayanlardan her maddeye katılım düzeylerini 7'li değerlendirme sistemine göre (1:tamamen katılmıyorum – 7:tamamen katılıyorum) bildirmeleri istenir. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliğinin dört yıllık süre içerisinde .58 (77), altı yıllık süre içerisinde .58 (108) olduğu belirlenmiştir. Ölçeği ülkemize uyarlayan Yetim (71), 6 ay süre içinde test yeniden test güvenilirliğini .71 olarak bulmuştur. Ölçeğin yüksek iç tutarlılığının olduğu belirlenmiştir (75). Yetim (71) ülkemizde ölçeğin iç tutarlılığını .78 olarak belirlemiştir.

Ölçeğin yapı geçerliği ve aynılık geçerliği çalışmaları yapılmıştır (109). Bu çalışmalarda ölçeğin tüm maddelerinin tek, genel bir biliş faktörü altında kapsandığı ve bu faktörün geçerli varyansın % 60 ile % 76'sını açıkladığı belirlenmiştir.

Son olarak basketbolcuların sürdürdüğü hedeflerin güçlük düzeyinin belirlenmesi amacıyla iki açık uçlu soru sorulmuştur. Sorularda bireylerden hedeflerini belirtmesi istenmiştir. Yapılan değerlendirme sonucu belirtilen hedefler güç ve kolay olmak üzere iki gruba ayrılmış ve bireylerin her birine güç veya kolay hedefe sahip olma puanlarından biri verilmiştir.

3.3.1.6. Beklentiler

1. Elit sporcular elit olmayanlara göre daha fazla ego ile ilişkili hedeflere sahip olacaklardır.
2. Elit olmayan sporcular elit olanlara göre daha fazla görev ile ilişkili hedeflere sahip olacaktır.
3. Elit olmayan sporcular elit olanlara göre daha fazla ustalık iklimine sahip olacaklardır.
4. Elit sporcular elit olmayanlara göre daha fazla performans iklimine sahip olacaklardır.
5. Elit sporcular elit olmayanlara göre daha fazla yaşamlarından doyum bulacaklardır.
6. Sporcuların yaşamdan aldıkları doyumunu hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenleri açıklayacaktır.
7. Farklı yaşam doyumunu düzeylerine göre, sporcuların görevle ilişkili hedeflere sahip olma oranları farklılaşacaktır.
8. Farklı yaşam doyumunu düzeylerine göre, sporcuların ego ile ilişkili hedeflere sahip olma oranları farklılaşacaktır.
9. Farklı yaşam doyumunu düzeylerine göre, sporcuların ustalık iklimi ortalamaları farklılaşacaktır.
10. Farklı yaşam doyumunu düzeylerine göre, sporcuların performans iklimi ortalamaları farklılaşacaktır.

11. Sporcuların görevle ilişkili hedefleri ile ustalık iklimi arasında yüksek ilişki ortaya çıkacaktır.
12. Sporcuların ego ile ilişkili hedefleri ile performans iklimi arasında yüksek ilişki ortaya çıkacaktır.
13. Spor yapma süresi arttıkça sporcunun yaşamdan aldığı doyum artacaktır.
14. Yaşa bağlı olarak yaşamdan alınan doyum artacaktır.
15. Farklı yaş düzeylerine bağlı olarak sporcuların hedef yönelimi ortalamaları ve güdüsel iklim ortalamaları farklılaşacaktır.
16. Farklı yaş düzeylerine göre sporcuların yaşam doyumunu ortalamaları farklılaşacaktır.
17. Sporcuların sahip oldukları hedeflerin güçlük düzeyine göre yaşamdan aldıkları doyum ortalamaları farklılaşacaktır.
18. Elit sporcuların yaşam doyumlarını hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenleri açıklayacaktır.
19. Elit sporcuların yaşam doyumunu düzeylerine bağlı olarak, görevle ilişkili hedeflere sahip olma ortalamaları farklılaşacaktır.
20. Elit sporcuların yaşam doyumunu düzeylerine bağlı olarak, ego ile ilişkili hedeflere sahip olma ortalamaları farklılaşacaktır.
21. Elit sporcuların yaşam doyumunu düzeylerine göre, ustalık iklimi ortalamaları farklılaşacaktır.
22. Elit sporcuların yaşam doyumunu düzeylerine göre, performans iklimi ortalamaları farklılaşacaktır.
23. Elit sporcularda ego ile ilişkili hedeflerle performans iklimi ve görev ile ilişkili hedeflerle ustalık iklimi arasında yüksek ilişki ortaya çıkacaktır.
24. Elit sporcularda spor yapma süresine bağlı olarak yaşam doyumunu artacaktır.
25. Yaşa bağlı olarak elit sporcuların yaşam doyumunu artacaktır.
26. Elit sporcularda hedeflerin güçlük derecesine bağlı olarak, yaşam doyumunu ortalamaları farklılaşacaktır.
27. Elit olmayan sporcuların yaşam doyumlarını hedef yönelimi değişkenleri ve güdüsel iklim değişkenleri açıklayacaktır.
28. Elit olmayan sporcuların farklı yaşam doyumunu düzeyine bağlı olarak hedef yönelimi ve güdüsel iklim ortalamaları farklılaşacaktır.

29. Elit olmayan sporcularda ego ile ilişkili hedeflerle performans iklimi ve görev ile ilişkili hedeflerle ustalık iklimi arasında yüksek ilişki ortaya çıkacaktır.
30. Elit olmayan sporcularda spor yapma süresine bağlı olarak yaşam doyumu artacaktır.
31. Yaşa bağlı olarak elit olmayan sporcuların yaşam doyumu artacaktır.
32. Elit olmayan sporcularda hedeflerin güçlük düzeyine bağlı olarak yaşam doyumu ortalaması farklılaşacaktır.
33. Spor yapma süresi, sporcunun yaşı ile yaşam doyumu arasında pozitif, ustalık iklimi arasında negatif ilişki ortaya çıkacaktır.

3.3.1.7. Uygulama

Ölçek ikinci bölümde belirtildiği gibi yüz yüze ve posta ile uygulanmıştır. Posta ile uygulamada, ölçekler kargo aracılığı ile gönderilmiş, koçlar yardımıyla sporculara tamamlatıldıktan sonra, yine kargo aracılığıyla araştırmacıya ulaşmıştır. Uygulama yaklaşık üç ay sürmüştür.

3.3.1.8. İstatistiksel Analizler

Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistikler, varyans analizi, Pearson korelasyon analizi, post-hoc analizler ve regresyon analizi istatistiksel tekniklerine başvurulmuştur. Verilerin analizinde SPSS 7.5 paket programı kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde öncelikle elit ve elit olmayan (her iki grup) sporcular birlikte değerlendirilecek; elit sporcular ve elit olmayan sporculara ilişkin bulgular ayrı bölümler halinde daha sonra verilecektir.

Elit örneklem grubumuzu 1. Ligde bulunan, 14 takım arasından 12 takım (Tofaş, Ülker, Efes Pilsen, Galatasaray, Fenerbahçe, Oyak-Renault, Emlak Bank, Pınar Karşıyaka, Beşiktaş, T.Telekom, Troy Pilsener, Darüşşafaka) oluşturmaktadır. M.Kolejliler ve Kombassan takımları 1.Ligde olmasına rağmen, ölçekleri cevaplamadıkları için dahil edilmemiştir (Çizelge 31).

Çizelge 31. Araştırma örneklemini oluşturan elit sporcuların bağlı bulunduğu takımlar

	ERKEKLER I. LİG (ELİT)
1	TOFAŞ
2	ÜLKER
3	EFES PİLSEN
4	GALATASARAY
5	FENERBAHÇE
6	OYAK RENAULT
7	EMLAK BANKASI
8	PINAR KARŞIYAKA
9	BEŞİKTAŞ
10	T.TELEKOM
11	TROY PİLSENER
12	DARÜŞŞAFKA

Elit olmayan örneklem grubumuzu 2. Lig “A” grubunda bulunan, 10 takım arasından 4 takım (Büyük Kolej-Muratpaşa Antalya Belediye-Samsunspor-Sümer Holding) ve “B” grubunda bulunan, 10 takım arasından 4 takım (T.E.D. Dağcılık, Altay, Taçspor, Yeşilyurt) oluşturmaktadır. “A” grubundan Mülkiye, Antalya, Ankaragücü, Şekerspor, Zile Belediyesi, Kombassan ve “B” grubundan Karagücü, Emlakbank, İstanbul, Gemlik, Beylerbeyi, Kuşadası örnekleme dahil edilmemiştir.

Çizelge 32. Araştırma örneklemini oluşturan elit olmayan sporcuların bağlı bulunduğu takımlar

ERKEKLER II. LİG (ELİT OLMAYAN)	
1	BÜYÜK KOLEJ
2	MURATPAŞA ANTALYA
3	SAMSUNSPOR
4	SÜMER HOLDİNG
5	T.E.D.DAĞCILIK
6	ALTAY
7	TAÇSPOR
8	YEŞİLYURT

4.1. Örnekleme İlişkin Betimsel Bilgiler

Örnekleme ilişkin betimsel bilgiler başlığı altında önce tüm örneklemin değişkenler açısından ortalama ve standart sapmaları verilecek; daha sonra elit ve elit olmayan sporcular açısından ilgili değişkenlerin ortalamaları ve standart sapmaları gösterilecektir.

Çizelge 33’de örneklemeimize dahil olan tüm sporcuların yaşına, spor yaşına, görev yönelimine, ego yönelimine, ustalık iklimine, performans iklimine ve yaşam doyumuna ilişkin ortalama, standart sapma değerleri gösterilmiştir. Sporcuların yaş ortalamasının 22.54 olduğu, spor yaşları ortalamasının ise 10.37 olduğu açığa çıkmıştır.

Sporcuların hedef yönelimi bakımından, görev yönelimi ortalamalarının 23.93 olduğu ve ego yönelimi ortalamalarının 17.56 olduğu görülmüştür. Sporcuların güdüsel iklimleri ise ustalık iklimi ortalaması 32.31 ve performans iklimi ortalaması 37.35 olduğu görülmektedir. Örneklemin yaşam doyumu ortalamasının 23.23 olduğu gözlenmiştir.

Çizelge 33. Elit ve elit olmayan sporcuların (tüm sporcular) betimsel istatistikleri

ELİT VE ELİT OLMAYANLAR	n	\bar{X}	SS
YAŞ	236	22.54	4.40
SPOR YAŞI	236	10.37	4.25
GÖREV YÖNELİMİ	236	23.93	4.89
EGO YÖNELİMİ	236	17.56	5.12
USTALIK İKLİMİ	236	32.31	5.20
PERFORMANS İKLİMİ	236	37.35	7.56
YAŞAM DOYUMU	236	23.23	6.13

Aynı betimsel istatistiklerin elit grup açısından tekrar edildiğinde, elit sporcuların yaş ortalamasının 23.34 olduğu ve spor yaşlarının 11 yıl olduğu açığa çıkmıştır. Çizelge 34’de ilgili değerler verilmiştir. Bu sporcuların hedef yönelimi bakımından görev yönelimi ortalamalarının 23.83 ve ego yönelimi ortalamasının 17.70 olduğu ortaya çıkmıştır. İlgili sporcuların güdüsel iklim bakımından ustalık iklimi ortalaması 31.82 olduğu ve performans iklimi ortalamasının 38.28 olduğu belirginleşmiştir. Elit sporcuların yaşam doyumu ortalamasının 24.03 olduğu gözlenmiştir.

Çizelge 34. Elit sporcuların betimsel istatistikleri

ELİT OLANLAR	n	\bar{X}	SS
YAŞ	148	23.34	4.47
SPOR YAŞI	148	11.00	4.41
GÖREV YÖNELİMİ	148	23.83	5.25
EGO YÖNELİMİ	148	17.70	5.41
USTALIK İKLİMİ	148	31.82	5.01
PERFORMANS İKLİMİ	148	38.28	8.37
YAŞAM DOYUMU	148	24.03	5.98

Çizelge 35’de örneklemeimize dahil olan elit olmayan sporcuların yaşına, spor yaşına, görev yönelimine, ego yönelimine, ustalık iklimine, performans iklimine ve yaşam doyumuna ilişkin ortalama, standart sapma değerleri gösterilmiştir. Sporcuların yaş ortalamasının 21.19 olduğu, spor yaşları ortalamasının 9.31 olduğu açığa çıkmıştır. Sporcuların hedef yönelimi bakımından, görev yönelimi ortalamalarının 24.10 olduğu ve ego yönelimi ortalamalarının 17.33 olduğu görülmüştür. Sporcuların güdusel iklimleri ise ustalık iklimi ortalaması 33.15 ve performans iklimi ortalaması 35.77 görülmektedir. Örneklemin yaşam doyumuna ortalamasının 21.89 olduğu gözlenmiştir.

Çizelge 35. Elit olmayan sporcuların betimsel istatistikleri

ELİT OLMAYANLAR	n	\bar{X}	SS
YAŞ	88	21.19	3.94
SPOR YAŞI	88	9.31	3.77
GÖREV YÖNELİMİ	88	24.10	4.25
EGO YÖNELİMİ	88	17.33	4.61
USTALIK İKLİMİ	88	33.15	5.45
PERFORMANS İKLİMİ	88	35.77	5.65
YAŞAM DOYUMU	88	21.89	6.19

4.2. Elit ve Elit Olmayan Sporcuların Değerlendirilmesi

Bu bölümde elit ve elit olmayan erkek basketbolcuların değişkenler açısından özelliklerini betimleyen bulgular sunulacaktır.

4.2.1. Elit ve Elit Olmayan Sporcuların Hedef Yönelimi ve Güdüsel (Motivasyonel) İklim Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesi

Burada elit ve elit olmayan erkek basketbolcuların hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenleri bakımından özellikleri incelenecektir.

Çizelge 36'da elit ve elit olmamaya bağlı olarak görev yönelimi ortalamalarının farklılaşma düzeyleri verilmiştir. Buna göre görev yönelimi ortalamaları elit olan ve elit olmayan sporcularda istatistiksel düzeyde anlamlı olarak farklılaşmamıştır ($F_{(1,235)} = 0.169$; $p > 0.05$).

Çizelge 36. Elit ve elit olmayan sporcular bakımından görev yönelimi ortalamalarının farklılaşması

		n	\bar{X}	SS	F	p
GÖREV YÖNELİMİ	ELİT OLANLAR	148	23.83	5.25	0.169	0.681
	ELİT OLMAYANLAR	88	24.10	4.25		
	TOPLAM	236	23.93	4.89		

Çizelge 37'de ego yönelimi ortalamalarının elit ve elit olmayan sporcular bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı gösterilmiştir. Elit ve elit olmayan sporcuların ego yönelim ortalamalarının istatistiksel bakımından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır ($F_{(1,235)} = 0.292$; $p > 0.05$).

Çizelge 37. Elit ve elit olmayan sporcular bakımından ego yönelimi ortalamalarının farklılaşması

		n	\bar{X}	SS	F	p
EGO YÖNELİMİ	ELİT OLANLAR	148	17.70	5.41	0.292	0.589
	ELİT OLMAYANLAR	88	17.33	4.61		
	TOPLAM	236	17.56	5.12		

Çizelge 38’de elit ve elit olmayan sporcuların güdusel iklimin ustalık yönelimi ortalamaları bakımından farklılaşmaları verilmiştir. Ustalık ikliminin elit ve elit olmama bakımından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı gözlenmiştir ($F_{(1,235)} = 3.646$; $p < 0.05$). Eldeki veriler bu farklılaşmanın elit olmayan sporcuların elit olanlara göre daha yüksek ustalık iklimi ortalamasına sahip olduğunu göstermiştir. Buna göre elit olmayan sporcular elit olanlara göre daha fazla ustalık iklimi yönelimlidirler.

Çizelge 38. Elit ve elit olmayan sporcular bakımından ustalık iklimi ortalamalarının farklılaşması

		n	\bar{X}	SS	F	p
USTALIK İKLİMİ	ELİT OLANLAR	148	31.82	5.01	3.646	0.050
	ELİT OLMAYANLAR	88	33.15	5.45		
	TOPLAM	236	32.31	5.20		

Elit ve elit olmayan sporcuların güdusel iklimin performans iklimi boyutunda farklılaşmaları Çizelge 39’da gösterilmiştir. Elde edilen bulgu, performans iklimi ortalamalarının elit ve elit olmama bakımından istatistiksel düzeyde anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir ($F_{(1,235)} = 6.223$; $p < 0.013$). Buna göre elit sporcuların

performans iklimi ortalamaları elit olmayanlara göre daha yüksektir ve farklılaşmanın kaynağı elit sporcular olmuştur.

Çizelge 39. Elit ve elit olmayan sporcular bakımından performans iklimi ortalamalarının farklılaşması

		n	\bar{X}	SS	F	p
PERFORMANS İKLİMİ	ELİT OLANLAR	148	38.28	8.37	6.223	0.013
	ELİT OLMAYANLAR	88	35.77	5.65		
	TOPLAM	236	37.35	7.56		

4.2.2. Elit ve Elit Olmayan Sporcuların Yaşam Doyumu Açısından Değerlendirilmesi

Bulguların bu bölümünde elit ve elit olmayan sporcu olma bakımından bireylerin yaşam doyumu skorlarının özelliklerine yer verilecektir.

Çizelge 40'da elit ve elit olmayan sporcularda yaşam doyumu ortalamaları arasındaki farklılaşma gösterilmiştir. Elit ve elit olmayan sporcuların yaşam doyumu ortalamalarının istatistiksel bakımından anlamlı düzeyde farklılaştığı ortaya çıkmıştır ($F_{(1,235)} = 6.934$; $p < 0.009$). Buna göre elit sporcuların yaşam doyumu ortalamaları, elit olmayanlardan daha yüksektir ve farklılaşmanın kaynağı elit sporculardır. Diğer bir ifade ile, bireylerin yaşam doyumu onların elit ya da elit sporcu olmama özelliklerine göre değişim göstermiştir. Elde edilen bu farklılaşmaya elit sporcuların yaşam doyumu ortalamalarının elit olmayanlara göre yüksek olması neden olmuştur.

Çizelge 40. Elit ve elit olmayan sporcular bakımından yaşam doyumu ortalamalarının farklılaşması

		n	\bar{X}	SS	F	p
YAŞAM DOYUMU	ELİT OLANLAR	148	24.03	5.98	6.934	0.009
	ELİT OLMAYANLAR	88	21.89	6.19		
	TOPLAM	236	23.23	6.13		

4.2.3. Elit ve Elit Olmayan Sporcuların Yaşam Doyumunu Öngörme Bakımından Hedef Yönelimi ve Motivasyonel İklim Değişkenleri

Hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenlerinin sporcuların yaşam doyumunu öngörme bakımından etkilerini incelemek üzere regresyon analizi istatistiksel tekniğine başvurulmuştur. Aşağıda regresyon analizine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 41’de tüm sporcular açısından regresyon analizi sonuçları gösterilmiştir. Buna göre görev yönelimi, ego yönelimi, ustalık iklimi ve performans iklimi değişkenlerine dayanarak yapılan regresyon eşitliği istatistiksel olarak anlamlıdır. Tüm öngörücüler yaşam doyumu varyansının % 4’ünü açıklamışlardır ($F_{(3,235)} = 2.43$; $p < 0.05$). Öngörücülerin standart beta katsayılarına bakıldığında, ego yönelimi ve performans ikliminin yaşam doyumu geçerli varyansını açıklayan anlamlı değişkenler olduğu ortaya çıkmıştır (Ego yönelimi beta = 2.22 ; $p < 0.01$ ve performans iklimi beta = 2.45 ; $p < 0.01$). Kurulan regresyon eşitliği her ne kadar anlamlı sonuçlar verse de açıklanan varyansın düşüklüğü, sporcuların yaşam doyumuna etkide bulunan olası başka değişkenlerin bulunduğu işaret etmiştir.

Çizelge 41. Tüm sporcularda yaşam doyumunu öngörme bakımından hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenlerinin regresyon analizi katsayıları

ÖNGÖRÜCÜLER	YAŞAM DOYUMU
GÖREV YÖNELİMİ (β)	0.73
EGO YÖNELİMİ (β)	2.22**
USTALIK İKLİMİ (β)	0.04
PERFORMANS İKLİMİ (β)	2.45**
R^2	0.04
F	2.43*

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

4.2.4. Elit ve Elit Olmayan Sporcularda Yaşam Doyumu Düzeylerine Göre Hedef Yönelimi ve Motivasyonel İklim Değişkenlerinin Değerlendirilmesi

Farklı yaşam doyumuna düzeylerine göre hedef yönelimi, motivasyonel iklim değişkenlerinin farklılaşmalarını belirlemek amacıyla yaşam doyumuna skorlarından üç grup yaratılmıştır. Bunlar düşük (az) yaşam doyumuna, orta yaşam doyumuna ve yüksek yaşam doyumuna gruplarıdır. İlgili grupları belirlemede ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Böylece dağılım üç gruba ayrılmıştır. Üç yaşam doyumuna düzeyine göre tüm örneklemin hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenleri skorlarındaki farklılaşmalar aşağıda ayrı ayrı sunulmuştur.

Çizelge 42’de elit ve elit olmayan sporcuların üç yaşam doyumuna düzeyine göre görev yönelimi ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı gösterilmiştir. Diğer bir deyişle, elit ve elit olmayan sporcuların yaşam doyumuna düzeylerine bağlı olarak görev yönelimi ortalamasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı ortaya çıkmıştır ($F = 1.595$).

Çizelge 42. Elit ve elit olmayan sporcularda yaşam doyumu düzeylerine göre, görev yönelimi ortalamalarının farklılaşması

ELİT VE ELİT OLMAYAN SPORCULAR		n	\bar{X}	SS	F	p
GÖREV YÖNELİMİ	YAŞAM DOYUMU "AZ"	62	23.35	4.69	1.595	0.205
	YAŞAM DOYUMU "ORTA"	57	23.39	3.77		
	YAŞAM DOYUMU "YÜKSEK"	117	24.50	5.42		
	TOPLAM	236	23.93	4.89		

Çizelge 43'de elit ve elit olmayan sporcuların üç yaşam doyumu düzeyine göre ego yönelimi ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı gösterilmiştir (F= 3.274). Gruplar arasında anlamlı farklılaşmaya neden olanları belirlemek üzere post hoc analizler yapılmıştır. Buna göre Tukey, Benferroni, Scheffe, Dunnett (2 yönlü) post hoc süreçleri orta düzeyde yaşam doyumlu grup ile yüksek düzeyde yaşam doyumlu grup ortalamaları arasındaki farkın varyans analizindeki anlamlı farklılaşmaya yol açtığını ortaya koymuştur {iki grup ortalaması arasındaki fark ($x_2 - x_3$) = - 2.08 sh= .81 P< 0.02 ~ 0,03}.

Çizelge 43. Elit ve elit olmayan sporcularda yaşam doyumu düzeylerine göre, ego yönelimi ortalamalarının farklılaşması

ELİT VE ELİT OLMAYAN SPORCULAR		n	\bar{X}	SS	F	p
EGO YÖNELİMİ	YAŞAM DOYUMU "AZ"	62	17.73	5.14	3.274	0.040
	YAŞAM DOYUMU "ORTA"	57	16.11	4.03		
	YAŞAM DOYUMU "YÜKSEK"	117	18.19	5.47		
	TOPLAM	236	17.56	5.12		

Çizelge 44’de görüldüğü gibi, elit ve elit olmayan sporcuların yaşam doyumu düzeylerine bağlı olarak ustalık iklimi ortalamasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı ortaya çıkmıştır (F= 0.068).

Çizelge 44. Elit ve elit olmayan sporcularda yaşam doyumu düzeylerine göre, ustalık iklimi ortalamalarının farklılaşması

ELİT VE ELİT OLMAYAN SPORCULAR		n	\bar{X}	SS	F	p
USTALIK İKLİMİ	YAŞAM DOYUMU “AZ”	62	32.13	5.04	0.068	0.935
	YAŞAM DOYUMU “ORTA”	57	32.28	5.05		
	YAŞAM DOYUMU “YÜKSEK”	117	32.43	5.40		
	TOPLAM	236	32.31	5.20		

Elit ve elit olmayan sporcuların yaşam doyumu düzeylerine göre performans iklimi ortalamalarında bir farklılaşma olup olmadığı varyans analizi ile belirlenmiştir. Çizelge 45’de sonuçlar verilmiştir. Buna göre tüm sporcuların üç yaşam doyumu düzeyine göre performans iklimi ortalamasının anlamlı düzeyde farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu anlamlı farklılaşmanın kaynağını belirlemek üzere post hoc analizler yapılmıştır. Tukey, Benferroni, Scheffe, Dunnette (2 yönlü) post hoc süreçleri düşük yaşam doyumu grubu ile orta yaşam doyumu grubu arasındaki performans iklimi ortalamaları arasındaki farkın anlamlı farklılaşmaya neden olduğunu açığa çıkarmıştır {İki grup arasındaki fark = $x_1 - x_2 = - 4.15$; sh=1.36 ; $p < 0.01 \sim 0.08$ }.

Çizelge 45. Elit ve elit olmayan sporcularda yaşam doyumu düzeylerine göre, performans iklimi ortalamalarının farklılaşması

ELİT VE ELİT OLMAYAN SPORCULAR		n	\bar{X}	SS	F	p
PERFORMANS İKLİMİ	YAŞAM DOYUMU "AZ"	62	39.60	8.19	4.780	0.009
	YAŞAM DOYUMU "ORTA"	57	35.44	6.10		
	YAŞAM DOYUMU "YÜKSEK"	117	37.09	7.62		
	TOPLAM	236	37.35	7.56		

4.2.5. Elit ve Elit Olmayan Sporcularda Değişkenler Arası İlişkiler

Bulguların bu bölümünde tüm örneklemede değişkenler arası pearson korelasyon katsayıları verileri sunulacaktır.

Çizelge 46'de tüm sporcular bakımından değişkenler arası pearson korelasyon katsayıları gösterilmiştir. Çizelge'den görev yönelimi ile iki uçlu düzeyde anlamlı korelasyon gösteren değişkenlerin ego yönelimi (0.457 ; $p < 0.000$), ustalık iklimi (0.202; $p < 0.002$), performans iklimi (0.219 ; $p < 0.001$) olduğu görülmektedir. Ego yönelimi ile iki uçlu düzeyde anlamlı ilişki gösteren değişken performans iklimi (0.572 ; $p < 0.000$)'dir. Ustalık iklimi ile spor yapma yaşı (-0.195 ; $p < 0.003$) ve sporcunun yaşı (-0.134 ; $p < 0.03$) değişkenleri anlamlı düzeyde negatif ilişkilidir. Yaşam doyumu ile sporcunun yaşı (0.254 ; $p < 0.000$) ve spor yapma yaşı (0.216 ; $p < 0.001$) arasında anlamlı düzeyde ilişkiler ortaya çıkmıştır.

Elde edilen bu anlamlı korelasyonlar arasında ego yönelimi ile performans iklimi, görev yönelimi ile ego yönelimi ilişkileri oldukça güçlüdür.

Çizelge 46. Elit ve elit olmayan sporcularda değişkenler arası korelasyon tablosu

ELİT VE ELİT OLMAYAN SPORCULAR	GÖREV YÖNELİMİ	EGO YÖNELİMİ	USTALIK İKLİMİ	PERFORMANS İKLİMİ	YAŞAM DOYUMU	SPORCUNUN YAŞI
GÖREV YÖNELİMİ						
EGO YÖNELİMİ	0.457* 0.000					
USTALIK İKLİMİ	0.202* 0.002	-0.084 0.200				
PERFORMANS İKLİMİ	0.219* 0.001	0.572* 0.000	-0.064 0.329			
YAŞAM DOYUMU	0.102 0.116	0.109 0.094	0.010 0.882	-0.069 0.288		
SPORCUNUN YAŞI	-0.101 0.123	-0.020 0.764	-0.134* 0.039	-0.027 0.685	0.254* 0.000	
SPOR YAPMA YAŞI	-0.096 0.143	-0.051 0.434	-0.195* 0.003	-0.024 0.719	0.216* 0.001	0.012 0.786

4.2.6. Elit ve Elit Olmayan Sporcularda Hedef Yönelimi, Motivasyonel İklim ve Yaşam Doymu Değişkenlerinin Yaşa Bağlı Olarak Değerlendirilmesi

Tüm örneklemin yaş ortalaması ve medyanı göz önüne alınarak iki yaş grubuna ayırıp, bu gruplara bağlı olarak ileri analizler yapılması amaçlanmıştır. Buna göre 23 yaş kesme noktası olarak belirlenmiş ve 23 yaş ve altı birinci grubu, 23 yaş üzeri ikinci grubu oluşturmuştur. Aşağıda iki yaş düzeyine bağlı olarak hedef yönelimi, güdusel iklim ve yaşam doymu değişkenlerinin özellikleri sunulmuştur.

Çizelge 47’de iki yaş grubu açısından görev yönelimi ortalamaları arasında farklılaşma sonuçlarına yer verilmiştir. Elde edilen farklılaşma istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Çizelge 47. Elit ve elit olmayan sporcularda sporcu yaşının, görev yönelimi ortalamalarının farklılaşması

ELİT VE ELİT OLMAYANLAR		n	\bar{X}	SS	F	p
GÖREV YÖNELİMİ	SPORCU YAŞI "23 YAŞ VE ALTI"	139	24.20	4.26	1.024	0.313
	SPORCU YAŞI "23 YAŞ ÜZERİ"	97	23.55	5.68		
	TOPLAM	236	23.93	4.89		

Çizelge 48’de iki yaş grubundaki sporcuların ego yönelim ortalamaları arasında farklılaşma sonuçları gösterilmiştir. Yine burada da elde edilen farklılaşma istatistiksel olarak anlamlı görülmemektedir.

Çizelge 48. Elit ve elit olmayan sporcularda sporcu yaşının, ego yönelimi ortalamalarının farklılaşması

ELİT VE ELİT OLMAYANLAR		n	\bar{X}	SS	F	p
EGO YÖNELİMİ	SPORCU YAŞI “23 YAŞ VE ALTI”	139	17.65	5.13	0.090	0.764
	SPORCU YAŞI “23 YAŞ ÜZERİ”	97	17.44	5.14		
	TOPLAM	236	17.56	5.12		

Çizelge 49’da iki yaş grubuna göre sporcuların ustalık iklimi ortalamaları arasında farklılaşma bulguları gösterilmiştir. İki grubun ustalık iklimi ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. İki grubun ustalık iklimi ortalamalarına baktığımızda 23 yaş ve altı sporcuların, 23 yaş üzeri olanlara göre daha fazla ustalık iklimi ortalamalarına sahip oldukları gözlenmektedir. Korelasyon analizlerinde de benzeri yönde bulgu elde edilmiştir. Bu sonuçlar “genç” sporcuların ustalık iklimine daha fazla önem verdiklerine işaret etmiştir.

Çizelge 49. Elit ve elit olmayan sporcularda sporcu yaşının, ustalık iklimi ortalamalarının farklılaşması

ELİT VE ELİT OLMAYANLAR		n	\bar{X}	SS	F	p
USTALIK İKLİMİ	SPORCU YAŞI “23 YAŞ VE ALTI”	139	33.10	4.99	7.966	0.005
	SPORCU YAŞI “23 YAŞ ÜZERİ”	97	31.19	5.32		
	TOPLAM	236	32.31	5.20		

Çizelge 50’de iki yaş grubunun performans iklimi ortalamaları arasında farklılaşma olup olmadığına ilişkin sonuçlar verilmiştir. Yapılan varyans analizi iki gruba göre performans iklimi ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir ($F=0.600$).

Çizelge 50. Elit ve elit olmayan sporcularda sporcu yaşının performans iklimi ortalamalarının farklılaşması

ELİT VE ELİT OLMAYANLAR		n	\bar{X}	SS	F	p
PERFORMANS İKLİMİ	SPORCU YAŞI “23 YAŞ VE ALTI”	139	37.03	7.43	0.600	0.439
	SPORCU YAŞI “23 YAŞ ÜZERİ”	97	37.80	7.76		
	TOPLAM	236	37.35	7.56		

Çizelge 51’de belirlenen iki yaş grubu arasından sporcuların yaşam doyumu ortalamaları arasındaki fark verilerine yer verilmiştir. Yapılan varyans analizi iki gruba göre yaşam doyumunun anlamlı düzeyde farklılaştığına işaret etmiştir ($F_{(1,236)} = 10.81$; $p < 0.001$). İki grubun yaşam doyumu ortalamasına baktığımızda, 23 yaş üzeri grubun ortalamalarının 23 yaş ve altı gruba göre daha fazla olduğu görülmektedir. Dolayısıyla farklılaşmanın kaynağının “yaşlı” sporcuların daha fazla yaşam doyumuna sahip olması olduğu açığa çıkmıştır.

Çizelge 51. Elit ve elit olmayan sporcularda sporcu yaşının yaşam doyumu ortalamalarının farklılaşması

ELİT VE ELİT OLMAYANLAR		n	\bar{X}	SS	F	p
YAŞAM DOYUMU	SPORCU YAŞI “23 YAŞ VE ALTI”	139	22.16	5.47	10.816	0.001
	SPORCU YAŞI “23 YAŞ ÜZERİ”	97	24.77	6.71		
	TOPLAM	236	23.23	6.13		

4.2.7. Elit ve Elit Olmayan Sporcularda Hedeflerin Güçlük Derecesine Göre Yaşam Doyumunun Değerlendirilmesi

Bu bölümde tüm örnekleme hedeflerin güçlük derecesine bağlı olarak yaşam doyumu ortalamalarındaki farklılaşma bulgularına yer verilmiştir.

Elit ve elit olmayan sporcuların sahip oldukları hedeflerin güçlük derecesine göre yaşam doyumu ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşma göstermemiştir ($F_{(1,235)}=0.943$; $p > 0.05$). İlgili varyans analizi sonuçları Çizelge 52’de sunulmuştur.

Çizelge 52. Elit ve elit olmayan sporcuların hedeflerinin güçlük derecesine göre yaşam doyumu

HEDEFLERİN GÜÇLÜK DERESESİ		n	\bar{X}	F	p
YAŞAM DOYUMU	GÜÇ HEDEFLER	173	23.05	0.943	0.642
	KOLAY HEDEFLER	63	23.71		

4.3. Elit Sporcuların Değerlendirilmesi

Burada elit erkek basketbolcuların değişkenler açısından özelliklerini betimleyen bulgular sunulacaktır.

4.3.1. Elit Sporcularda Yaşam Doyumunu Öngörme Bakımından Hedef Yönelimi ve Motivasyonel İklim Değişkenleri

Önceki bölümde tüm örneklem için yaptığımız yaşam doyumu değişkenini açıklama bakımından hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenlerine dayalı regresyon eşitliği, bu kez elit erkek basketbolcular için yinelenmiştir. Aşağıda ilgili regresyon verilerine yer verilmiştir.

Elit sporcuların yaşamdan aldığı doyumunu açıklamak için hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenlerine dayalı regresyon analizi yapılmıştır. İlgili regresyon analizi sonuçları Çizelge 53'de sunulmuştur. Elde edilen sonuçlar hedef yönelimi ve motivasyonel iklim değişkenlerinin yaşam doyumunu öngörmeye yetersiz kaldığına işaret etmiştir. Gerek kurulan eşitlik gerekse her değişkenin öngörüm gücü istatistiksel bakımdan anlamlı değildir ($F_{(3,147)} = 1.27$, $p > 0.05$). Bu sonuçlar eldeki değişkenlerin elit sporcuların yaşam doyumunu açıklamadığına ve bu sporcuların yaşam doyumlarında başka değişkenlerin etkili olduğuna işaret etmiştir.

Çizelge 53. Elit sporcularda yaşam doyumunu öngörme bakımından hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenlerinin regresyon analizi katsayıları

ÖNGÖRÜCÜLER	YAŞAM DOYUMU
GÖREV YÖNELİMİ (β)	0.09
EGO YÖNELİMİ (β)	1.61
USTALIK İKLİMİ (β)	0.83
PERFORMANS İKLİMİ (β)	1.22
R^2	0.03
F	1.27

4.3.2. Elit Sporcularda Yaşam Doyumu Düzeyine Bağlı Olarak Hedef Yönelimi ve Motivasyonel İklim Değişkenleri

Bu bölümde, yaşam doyumunu bağımsız değişken olarak görüp, farklı yaşam doyumlarına göre sporcuların hedef yönelimi ve motivasyonel iklim değerleri ortalamasının farklılaşması incelenecektir.

Daha önceden de belirtildiği gibi, nedensel zincirde hedef yönelimi ve motivasyonel iklim değişkenlerinin mi yoksa yaşam doyumunun mu önce olduğu bilinmemektedir. İlgili motivasyon değişkenlerini bağımsız değişkenler olarak kabul ederek yaptığımız regresyon analizi anlamlı çıkmamıştır. Bu kez yaşamından doyumlu bireylerin motivasyonel özellikleri incelenecektir.

Araştırmamızda 148 elit sporcu vardır. Bu sayı yaşam doyumu düzeyi bakımından ikili bir ayrımı zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla elit sporcuların yaşam doyumu ortalamaları ve medyanları dikkate alınarak iki grup yaratılmıştır. Buna göre elit sporcuların yaşam doyumu ortalaması 24.03; medyanı 24'dür. Böylece yaşam doyumu 24 ve üzeri olanlar yüksek yaşam doyumlu, 24'ün altında olanlar düşük yaşam doyumlu kabul edilmiştir. Elit sporcuların 60'ı (% 40.5) düşük ve 88'i (% 59.5) yüksek yaşam doyumlu gruba girmiştir.

Çizelge 54'de iki farklı yaşam doyumu düzeyine göre elit sporcuların görev yönelimi ortalamaları arasındaki farklılaşmaya yer verilmiştir. Yapılan varyans analizi düşük ve yüksek yaşam doyumlu bireylerin görev yönelimi ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını göstermiştir ($F_{(1,147)} = 0.154$; $p > 0.05$).

Çizelge 54. Elit sporcularda yaşam doyumu düzeyine bağlı olarak görev yöneliminin ortalamalarının farklılaşması

YAŞAM DOYUMU		n	\bar{X}	F	p
GÖREV YÖNELİMİ	DÜŞÜK	60	23.34	0.154	0.696
	YÜKSEK	88	24.32		

Çizelge 55'de düşük ve yüksek yaşam doyumu düzeyine göre elit sporcuların ego yönelimi ortalamaları arasındaki farklılaşmaya yer verilmiştir. Tek yönlü varyans analizi, iki farklı yaşam doyumu düzeyine göre elit sporcuların ego yönelimi ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığını ortaya koymuştur ($F_{(1,147)} = 1.105$; $p > 0.05$).

Çizelge 55. Elit sporcularda yaşam doyumu düzeyine bağlı olarak ego yöneliminin ortalamalarının farklılaşması

YAŞAM DOYUMU		n	\bar{X}	F	p
EGO YÖNELİMİ	DÜŞÜK	60	17.30	1.105	0.295
	YÜKSEK	88	18.10		

Çizelge 56'da iki yaşam doyumu düzeyine göre elit sporcuların ustalık iklimi ortalamaları arasındaki farklılaşma bulguları sunulmuştur. Yapılan tek yönlü varyans analizi, düşük ve yüksek yaşam doyumu düzeylerine göre elit sporcuların ustalık iklimi ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir ($F_{(1,147)} = 7.808$; $p < 0.006$). Bu farklılaşmaya yüksek yaşam doyumlu bireylerin ustalık yönelimi ortalamasının, düşük yaşam doyumlu bireylerin ortalamasından daha fazla olması neden olmuştur.

Çizelge 56. Elit sporcularda yaşam doyumu düzeyine bağlı olarak ustalık iklimi ortalamalarının farklılaşması

YAŞAM DOYUMU		n	\bar{X}	F	p
USTALIK İKLİMİ	DÜŞÜK	60	29.31	7.808	0.006
	YÜKSEK	88	34.33		

Çizelge 57'de iki farklı yaşam doyumu düzeyine göre elit sporcuların performans iklimi ortalamaları arasındaki farklılaşma bulguları gösterilmiştir. Varyans analizi sonuçları, düşük ve yüksek yaşam doyumlu elit sporcuların performans iklimi ortalamalarının anlamlı düzeyde birbirinden farklı olduğunu ortaya koymuştur ($F_{(1,147)} = 6.54$; $p < 0.01$). Ortaya çıkan bu anlamlı farklılaşmaya yüksek yaşam

doyumlu grubun performans iklimi ortalamasının, düşük yaşam doyumu grubun ortalamalarından daha fazla olması neden olmuştur.

Çizelge 57. Elit sporcularda yaşam doyumu düzeyine bağlı olarak performans iklimi ortalamalarının farklılaşması

YAŞAM DOYUMU		n	\bar{X}	F	p
PERFORMANS İKLİMİ	DÜŞÜK	60	36.81	6.54	0.01
	YÜKSEK	88	39.75		

4.3.3. Elit Sporcularda Değişkenler Arası İlişkiler

Bu bölümde, elit erkek basketbolcular için değişkenler arası pearson korelasyon katsayıları bulgularına yer verilecektir.

Çizelge 58’de elit sporcular açısından değişkenler arası pearson korelasyon katsayıları sunulmuştur. Buna göre, görev yönelimi ile pozitif olarak anlamlı düzeyde korelasyon gösteren değişkenler ego yönelimi (0.413; $p<0.000$), ustalık iklimi (0.219; $p<0.008$), performans iklimi (0.181; $p<0.02$)’dir. Görev yönelimi ile negatif yönde anlamlı ilişkili olan değişkenler spor yapma yaşı (-0.244; $p<0.003$) ve sporcunun yaşı (-0.177; $p<0.03$)’dir. Bu ilişkiler görev yönelimi arttıkça, ego yönelimi ve ustalık ikliminin arttığına işaret etmektedir. Yine sporcunun spor yaşı ve spor yapma süresi (yaşı) arttıkça, görev yöneliminin düştüğü gözlenmiştir. Ego yönelimi ile performans iklimi pozitif yönde (0.601; $p<0.00$), ustalık iklimi negatif yönde (-0.186; $p<0.02$) anlamlı düzeyde ilişkilidir. Sonuçlar ego yöneliminin performans iklimi ile birlikte değiştiğini; ustalık iklimi ters yönde bir değişme olduğunu göstermiştir. Ustalık iklimi ile performans iklimi (-0.189; $p<0.02$), spor yapma yaşı (-0.280; $p<0.001$) ve sporcu yaşı (-0.242; $p<0.003$) arasında anlamlı negatif korelasyonlar vardır. Spor yapma yaşı, sporcunun yaşı ve sporcunun performans iklimi arttıkça, onun ustalık iklimi azalmıştır. Yaşam doyumu ile sporcunun yaşı (0.360 ; $p<0.000$) ve spor yapma yaşı (0.333 ;

$p < 0.000$) arasında anlamlı pozitif korelasyonlar vardır. Buna göre sporcunun spor yapma süresi (yaşı) ve yaşı arttıkça, yaşamından daha fazla doyum almaktadır. Tüm söylenen ilişkiler nedensel olmadığından, tersinin de doğru olması mümkündür. Eldeki anlamlı ilişkiler içerisinde ego yönelimi-performans iklimi, ego yönelimi-görev yönelimi ve yaşam doyumunu-sporcu yaşı ilişkileri oldukça güçlüdür.

Çizelge 58. Elit sporcularda değişkenler arası korelasyon tablosu

ELİT SPORCULAR	GÖREV YÖNELİMİ	EGO YÖNELİMİ	USTALIK İKLİMİ	PERFORMANS İKLİMİ	YAŞAM DOYUMU	SPORCUNUN YAŞI
GÖREV YÖNELİMİ						
EGO YÖNELİMİ	0.413* 0.000					
USTALIK İKLİMİ	0.219* 0.008	-0.186* 0.023				
PERFORMANS İKLİMİ	0.181* 0.028	0.601* 0.000	-0.189* 0.022			
YAŞAM DOYUMU	0.093 0.262	0.108 0.193	0.037 0.655	-0.010 0.903		
SPORCUNUN YAŞI	-0.177* 0.032	-0.101 0.224	-0.242* 0.003	-0.113 0.173	0.360* 0.000	
SPOR YAPMA YAŞI	-0.244* 0.003	-0.128 0.120	-0.280* 0.001	-0.118 0.153	0.333* 0.000	0.014 0.791

4.3.4. Elit Sporcularda Hedeflerin Güçlük Derecesine Bağlı Olarak Yaşam Doyumunun Değerlendirilmesi

Bu bölümde elit basketbolcular açısından hedeflerin güçlük derecesine bağlı olarak yaşam doyumunu ortalamalarındaki farklılaşma bulguları ele alınacaktır.

Hedeflerin güçlük düzeyi bakımından elit sporcuların yaşam doyumunu ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı gözlenmiştir. Bulgular çizelge 59'da sunulmuştur. Diğer bir deyişle, kolay veya güç hedeflere sahip olma bakımından yaşam doyumunu ortalamaları farklılaşmamıştır ($F_{(1,147)} = 1.075$, $p > 0.05$).

Çizelge 59. Hedeflerin güçlük derecesi bakımından elit sporcuların yaşam doyumu ortalamalarının farklılaşması

ELİT SPORCULAR		n	\bar{X}	SS	F	p
YAŞAM DOYUMU	GÜÇ HEDEFLER	104	22.79	6.17	1.075	0.302
	KOLAY HEDEFLER	44	23.91	5.62		
	TÖPLAM	148	23.12	6.01		

4.4. Elit Olmayan Sporcuların Değerlendirilmesi

Bu bölümde elit olmayan erkek basketbolcuların değişkenlerimiz açısından özelliklerini açığa çıkaran bulgular sunulacaktır.

4.4.1. Elit Olmayan Sporcularda Yaşam Doyumunu Öngörme Bakımından Hedef Yönelimi ve Motivasyonel İklim Değişkenleri

Tüm örneklem ve elit basketbolcular açısından yaptığımız regresyon analizi bu kez elit olmayan basketbolcular açısından yineleneyecektir. Diğer bir ifade ile, elit olmayan sporcuların yaşam doyumlarını açıklamada ve öngörmeye hedef yönelimi ve güdüselsel iklim değişkenlerinin özelliklerine ilişkin bulgular sunulacaktır.

Çizelge 60'da öngörücülerin elit olmayan sporcuların yaşam doyumunu açıklama düzeyine ilişkin sonuçlara yer verilmiştir. Tüm öngörücülere dayalı olarak kurulan regresyon eşitliği anlamlıdır. Öngörücüler yaşam doyumunu varyansının % 18'ini açıklamıştır ($F_{(3,87)} = 4.52$; $p < 0.002$). Açıklama varyansına anlamlı düzeyde katkıda bulunan öngörücüler ego yönelimi ve performans iklimi olarak ortaya çıkmıştır (Ego yönelimi standart beta = 2.42; $p < 0.01$; Performans iklimi standart beta = 4.08; $p < 0.00$). Bu sonuçlardan, elit olmayan sporcular için ego yönelimi ve performans iklimi değişkenlerinin onların yaşam doyumlarını açıklama bakımından önemli öngörücüler olduğu; ancak bu öngörücüler dışında bireylerin yaşam doyumunu açıklayan başka spor değişkenlerinin bulunduğu söylenebilir.

Çizelge 60. Elit olmayan sporcularda yaşam doyumu öngörme bakımından hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenlerinin regresyon analizi katsayıları

ÖNGÖRÜCÜLER	YAŞAM DOYUMU
GÖREV YÖNELİMİ (β)	0.01
EGO YÖNELİMİ (β)	2.42*
USTALIK İKLİMİ (β)	0.13
PERFORMANS İKLİMİ (β)	4.08***
R^2	0.18
F	4.52**

* $p < 0.01$ ** $p < 0.002$ *** $p < 0.00$

4.4.2. Elit Olmayan Sporcularda Yaşam Doymu Düzeyine Bağlı Olarak Hedef Yönelimi ve Motivasyonel İklim Değişkenleri

Burada, elit olmayan basketbolcuların iki farklı yaşam doyumu düzeyine göre hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenleri ortalamaları arasındaki farklılaşma bulgularına göre yer verilecektir.

Çizelge 61’de iki yaşam doyumu düzeyine göre elit olmayan sporcuların görev yönelimi ortalamaları arasındaki farklılaşma bulguları sunulmuştur. Varyans analizi bulgusu düşük ve yüksek yaşam doyumlu elit olmayan sporcuların görev yönelimi ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ortaya koymuştur ($F_{(1,87)} = 0.03$; $p > 0.05$).

Çizelge 61. Elit olmayan sporcularda yaşam doyumu düzeyine bağlı olarak görev yöneliminin ortalamalarının farklılaşması

YAŞAM DOYUMU		n	\bar{X}	F	p
GÖREV YÖNELİMİ	DÜŞÜK	39	23.90	0.03	0.857
	YÜKSEK	49	24.30		

Çizelge 62’de iki farklı yaşam doyumu düzeyine göre elit olmayan sporcuların ego yönelimi ortalamaları arasındaki farklılaşma verilerine yer verilmiştir. Tek yönlü varyans analizi bulguları düşük ve yüksek yaşam doyumlu elit olmayan sporcuların ego yönelimi ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığını açığa çıkarmıştır ($F_{(1,87)}=0.263$; $p>0.05$).

Çizelge 62. Elit olmayan sporcularda yaşam doyumu düzeyine bağlı olarak ego yöneliminin ortalamalarının farklılaşması

YAŞAM DOYUMU		n	\bar{X}	F	p
EGO YÖNELİMİ	DÜŞÜK	39	17.13	0.263	0.609
	YÜKSEK	49	17.53		

Çizelge 63’de iki yaşam doyumu düzeyine göre elit olmayan sporcuların ustalık iklimi ortalamaları arasındaki farklılaşma bulguları gösterilmiştir. Yapılan varyans analizi düşük ve yüksek yaşam doyumlu elit olmayan sporcu grupları bakımından ustalık iklimi ortalamalarının anlamlı olarak farklılaşmadığını ortaya koymuştur ($F_{(1,87)}=0.184$; $p>0.05$).

Çizelge 63. Elit olmayan sporcularda yaşam doyumu düzeyine bağlı olarak ustalık ikliminin ortalamalarının farklılaşması

YAŞAM DOYUMU		n	\bar{X}	F	p
USTALIK İKLİMİ	DÜŞÜK	39	32.95	0.184	0.669
	YÜKSEK	49	33.35		

Çizelge 64’de iki farklı yaşam doyumu düzeyinde olan elit olmayan sporcuların performans iklimi ortalamaları arasındaki farklılaşma bulguları sunulmuştur. Tek yönlü

varyans analizi, düşük ve yüksek yaşam doyumu elit olmayan sporcuların performans iklimi ortalamalarının anlamlı olarak birbirinden farklı olmadığını göstermiştir ($F_{(1,87)} = 0.541$; $p > 0.05$).

Çizelge 64. Elit olmayan sporcularda yaşam doyumu düzeyine bağlı olarak performans ikliminin ortalamalarının farklılaşması

YAŞAM DOYUMU		n	\bar{X}	F	p
PERFORMANS İKLİMİ	DÜŞÜK	39	35.02	0.541	0.464
	YÜKSEK	49	36.52		

4.4.3. Elit Olmayan Sporcularda Değişkenler Arası İlişkiler

Bu bölümde elit olmayan basketbolcular açısından değişkenler arası pearson korelasyon katsayılarına değinilecektir.

Çizelge 65’de elit olmayan sporcular açısından değişkenler arası ilişkiler, pearson korelasyon katsayıları olarak sunulmuştur. Burada çift uçlu değerlendirme bakımından anlamlılık taşıyan ilişkiler incelenecektir. Görev yönelimi ile ego yönelimi (0.527 ; $p < 0.000$), performans iklimi (0.276 ; $p < 0.009$) ve spor yapma yaşı (0.278 ; $p < 0.009$) arasında olumlu yönde anlamlı korelasyonlar ortaya çıkmıştır. Buna göre elit olmayan sporcuların görev yönelim özellikleri arttıkça onların performans iklimi özellikleri ve ego yönelim özellikleri de artmaktadır. Bu sporcuların spor yapma yaşı arttıkça onların görev yönelimli olmaları da artmaktadır. Ego yönelimi ile anlamlı düzeyde ilişkili olan değişken performans iklimi (0.509 ; $p < 0.000$)’dir. Ego yönelimi arttıkça performans ikliminin arttığı gözlenmiştir. Uсталık iklimi, performans iklimi, yaşam doyumu ve sporcunun yaşı ile anlamlı düzeyde bir değişken yoktur. Elde edilen anlamlı ilişkiler içerisinde görev yönelimi-ego yönelimi ve ego yönelimi-performans iklimi ilişkisi oldukça güçlüdür.

Çizelge 65. Elit olmayan sporcularda hedef yönelimi ve güdüsel iklim alt boyutları arasındaki korelasyon

ELİT OLMAYAN SPORCULAR	GÖREV YÖNELİMİ	EGO YÖNELİMİ	USTALIK İKLİMİ	PERFORMANS İKLİMİ	YAŞAM DOYUMU	SPORCUNUN YAŞI
GÖREV YÖNELİMİ						
EGO YÖNELİMİ	0.527* 0.000					
USTALIK İKLİMİ	0.187 0.080	0.102 0.343				
PERFORMANS İKLİMİ	0.276* 0.009	0.509* 0.000	0.165 0.124			
YAŞAM DOYUMU	0.116 0.283	0.107 0.319	-0.029 0.792	-0.174 0.105		
SPORCUNUN YAŞI	0.092 0.396	0.132 0.219	0.124 0.251	0.059 0.583	-0.029 0.790	
SPOR YAPMA YAŞI	0.278* 0.009	0.101 0.348	0.011 0.918	0.123 0.255	-0.081 0.452	0.112 0.224

4.4.4. Elit Olmayan Sporcularda Hedeflerin Güçlük Derecesine Bağlı Olarak Yaşam Doyumunun Değerlendirilmesi

Bu bölümde hedeflerin güçlük derecesine bağlı olarak yaşam doyumu ortalamaları arasında ki farklılaşma elit olmayan basketbolcular bakımından incelenecektir. Aşağıda ilgili varyans analizi sonuçları sunulmuştur.

Çizelge 66 'da görüldüğü gibi, hedeflerin güçlük düzeyine bağlı olarak elit olmayan sporcuların yaşamdan aldıkları doyum ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Yani güç ya da kolay bir hedefe sahip olma elit olmayan sporcuların yaşam doyumunda farklılaşmaya neden olmamıştır. ($F_{(1,87)} = 0.81, p > 0.05$)

Çizelge 66. Hedeflerin güçlük derecesi bakımından elit olmayan sporcuların yaşam doyumu ortalamalarının farklılaşması

ELİT OLMAYANLAR		n	\bar{X}	SS	F	p
YAŞAM DOYUMU	GÜÇ HEDEFLER	69	23.32	6.58	0.81	0,777
	KOLAY HEDEFLER	19	23.79	5.65		
	TOPLAM	88	23.42	6.37		

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1. Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuç

Bireylerin görev ve/veya ego hedef yönelimleri sergileyip sergilemediklerini belirlemek için hedef yönelimi konularında ölçekler geliştirilmiş ve bu özelliklere dayalı olarak, çok sayıda araştırma yapılmıştır (16, 40, 104, 56, 110, 102, 111, 112). White ve Zillner (102) tarafından yapılan bir çalışmada çeşitli sporlarda, üç yarışmacı oyun düzeyindeki erkek ve bayan sporcuları tanımlamak için SGEYÖ kullanılmıştır. Amatör futbolcuların, görev içeriği düzeyinde, yarı profesyonel futbolculardan daha yüksek olduğunu belirlemek amacıyla SGEYÖ kullanmışlardır (35).

Elit bay ve bayan İspanyol sporcuları üzerine yapılan araştırmalarda, SGEYÖ'nin İspanyolcaya çevrilişinin faktör geçerliliğini incelemek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır (106). Bulgular, iki farklı boyutlu ölçek için karşı kültürde destek sağlamıştır.

Bay ve bayan kolej öğrencileri üzerindeki çalışmada Li, Harmer ve Acock (113), cinsiyet üzerinde SGEYÖ'nin faktör yapılarını ve değişmeyen ölçüm özelliklerini test etmek için doğrulayıcı faktör analizi ile çalışmışlardır.

Li, Harmer, Chi ve Vongjaturapat (114) SGEYÖ'nin varsayılan iki faktör yapısının, Amerikan, Tayland ve Tayvan 'dan erkek kolej öğrencilerinden oluşan örnekler için en uygun model sağladığını gözlemlemiştir. Diğer sonuçlar görev ve ego boyutlarının ortogonal olduğunu desteklemiştir. Fakat sadece ABD ve Tayvan'lı örneklerde (görev ve ego yönelimleri Tayland denekleri için pozitif olarak ilişkilidir) yapı bağımsız çıkmamıştır. Bununla beraber, ilk iki ülkede örneklem, Tayland kolej öğrencilerinden daha yüksek görev yönelimi puanlarına sahip çıkmıştır. Ülkeler arasında geçerlikte, kültürel yapıların ya da yarışmasal düzen farklılıklarının ayırt edilmesinin olası olmadığını vurgulamışlardır. Tayvan'lı bay ve bayan kolej öğrencileri üzerinde SGEYÖ'nin faktör geçerliliğini test etmişlerdir. Yönelimler arasında negatif

bir ilişki ortaya çıkmasına rağmen, doğrulayıcı faktör analizi her iki cinsiyette iki faktör yapısı desteklenmiştir (114).

Açıklayıcı faktör analizini araştıran araştırmalar, sporda görev ve ego yönelimi ölçeğinin iki boyutsal yapısı için destek sağlamıştır. Bu örüntü, kültürler arası örneklem kadar ABD'den genç sporcular, yetişkin katılımcılar ve kolej öğrenci örneklemlerinden de elde edilmiştir (35). Bununla beraber, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü öğrencileri ile çalışıldığında, görev yönelim boyutu bazen iki faktöre bölünmüştür. Yani, biri öğrenme ile ilgili maddeleri bünyesinde toplamış, diğeri sıkı çalışma ve en iyiyi yapma üzerine odaklanan maddeleri kapsamıştır.

Açıklayıcı faktör analizi ile çalışıldığında, bu 3 boyutsal yapı destek görmemiştir. Son zamanlarda yapılan bir çok çalışmada, sporda görev ve ego yönelim ölçeğinin faktör geçerliliğini sınanmıştır. Chi ve Duda (115), bağımsız ve eşzamanlı olarak, 4 farklı örnek (farklı kolejlerdeki sporcular, beceri sınıflarına kayıtlı kolej öğrencileri, liseli sporcular ve genç spor katılımcıları) üzerinde, sporda görev ve ego yönelimi ölçeğinin temelini oluşturan varsayılan iki boyutsal ölçüm modelini test etmişlerdir. Araştırmamızda ilgili çalışmaları destekleyici bulgular elde edilmiştir. Ölçeğin ikili faktör yapısı ve güvenilirliği doğrulanmıştır.

SGEYÖ'nin amacı, tanımlanan bu hedef perspektiflerini ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmanın amacı ise, sporcuların hedef yönelimlerini ölçmede kullanılabilir bir ölçeği ülkemize kazandırmaktır. Bu ölçekle ilgili bir çok kültürler arası çalışma yapılmıştır (115). Hedef yönelimi ölçeği ile ilgili olarak, Türkçe literatürde bir çalışma yoktur. Böyle bir çalışma, hem spor psikolojisine hem de spor bilimleri alanına zengin bilgiler sağlayabilecektir. Böylece koçlara, spor psikologlarına ve sporculara daha faydalı bilgiler verilebilecektir. Akademik anlamda bu ölçek hedef belirleme alanına yönelik çalışmaların gelişimine katkıda bulunacaktır. Elde edilen geçerlik ve güvenilirlik bulguları, ölçeğin ileride yoğun kullanımını sağlayarak, belirtilen yararlılara ulaşılmasına başlangıç oluşturabilir.

5.2. Sporda Algılanan Güdüsel İklim leğine İlişkin Tartışma ve Sonuç

Ustalık hedef yöneliminin öğrenme kalitesine katkısının yanı sıra çocukların öğrenmeye katılması olasılığını yükselttiğine işaret edilmiştir (29). Etkili stratejilerin veya tekniklerin kullanımı ve olumlu tutumların geliştirilmesi sporda başarıya ulaşmak için esastır (116). Ustalık hedef yönelimi bu stratejiler için uygun iklim sağlar. Ustalık hedef yönelimleri , uyumlu veya istenilen başarıyla birleşik motivasyonel süreçlerin bir örneğini ortaya çıkarır. Sporda başarı, tipik olarak yarışmadaki başarıyla belirlenmiştir ve bu anlamda, başarı belirlidir. Başarıyı böyle algılayıp sonuca en yüksek derecede önem verirsek, pek çok çocuğa deneyimlerinin ustalığa yönelik olmasını belirlemeleri için çok az şans vermiş oluruz.

Güdüsel iklim konusunda geliştirilen ölçekle ilgili olarak, çok sayıda araştırma yapılmıştır (14, 29, 56, 102, 117). Dünyada yapılan araştırmalar, cinsiyetle ilgili araştırmalarının tutarsızlığı nedeniyle, bayan sporcularda daha fazladır (16, 110, 112). Ülkemizde de cinsiyet araştırmalarında bu ölçeğin kullanılıp sonuçlarının alınması, bizlere olumlu bilgiler sağlayacaktır. Bu çalışmada ölçeğin Türkçe'ye uyarlanmasının başarılı olduğuna ilişkin kanıtlar elde edilmiştir. Tüm bunlara başlangıç oluşturacağı düşünülerek ölçeğin basketbolcular açısından geçerliği ve güvenirliği bulunmuştur.

Algılanan güdüsel iklim leği ile ilgili olarak Türkçe literatürde bir çalışma yoktur. Böyle bir çalışma, hem spor psikolojisine hem de spor bilimleri alanına zengin bilgiler sağlayabilecektir. Spor takımlarımızın güdüsel iklimini belirlemek, sporda gelişim ve başarının sürekliliği açısından önemli bir etmen olacaktır. Yine lek uygulamalı hedeflere de hizmet edebilir.

Araştırma bundan sonraki daha geniş kapsamlı çalışmalara başlamak için bizleri yreklendirerek ve yeni yapılacak araştırmalara gereksinimin büyük olduğunu göstermiştir. Bundan sonra yapılacak geniş kapsamlı bir araştırmada, daha çok örneklem grubu oluşturularak ve geniş bir homojen grup sağlanarak madde-madde, madde-alt toplam ve madde-genel toplam korelasyonlarına bakılması, ölçeğin geçerlik ve güvenirliğinin tüm spor branşları açısından belirlenmesi uygun olacaktır.

5.3. Elit ve Elit Olmayan Erkek Basketbolcularda Hedef Yönelimi, Güdüsel İklim ve Hedeflerin Özgünlük/Güçlük Derecesi Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkisinin Araştırılmasına İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmamız, hedef yönelimi, güdüsel iklim, hedeflerin güçlük düzeyi ve yaşam doyumunu değişkenlerine bağlı olarak elit ve elit olmayan basketbolcuları betimleme ve çok yönlü açıklama hedefine ulaşmıştır. Bu hedefle bağlantılı olarak ileri sürdüğümüz beklentilerin önemli bir kısmı doğrulanmıştır.

Elit ve elit olmayan basketbolcuların ego ile ilişkili hedef yönelimlerinde ve görev ile ilişkili hedef yönelimlerinde anlamlı bir farklılaşma gözlenmemiştir. İlgili bulgular, elit ve elit olmayan sporcularda ego yönelimi ve görev yönelimi arasında bir ayrılaşmanın olmadığına işaret etmiştir. Sporcular belirli düzeylerde hem ego ile ilişkili hedef yönelimine hem de görev ile ilişkili hedef yönelimine sahip görünmektedir. Literatürde böyle bir yapı için ayrıntılı bulgu yoktur. Genelde elit sporcularda ego ile ilişkili hedef yönelimlerinin baskın olduğu; elit olmayanlarda ve amatörlerde görev ile ilişkili hedef yöneliminin ağırlıklı olduğu belirtilmiştir (16, 40). Burada ilginç olan, elit ve elit olmayan sporcuların, motivasyonel iklim değişkenlerinde anlamlı düzeyde farklılaşmasıdır. Diğer bir ifade ile, elit sporcular anlamlı düzeyde performans iklimine daha fazla sahip görünmüşler; elit olmayan sporcular ise daha fazla ustalık iklimi özelliği göstermişlerdir. Bu sonuçlar beklenen yöndedir ve literatürle uyumludur (117).

Bilindiği gibi güdüsel iklim, spor ortamının sosyal ve grupsal yanlarının sporcu üzerindeki etkisini açığa çıkarmaktadır. Bireysel olarak sahip olunan bir yönelim (bir kişilik treyti), güdüsel iklim etmenlerinin etkisiyle güçlenmekte, zayıflamakta veya bazen tersine dönebilmektedir. Bununla birlikte ego ile ilişkili hedef yönelimine sahip bireyin performans iklimine sahip bir spor ortamında başarılı olacağı; her iki özelliğin birbirini beslediği; literatürden açığa çıkmaktadır. Yine görev ile ilişkili hedef yönelimine sahip bireyin, ustalık iklimine sahip bir spor ortamında başarılı olacağı, iki özelliğin birbirini pekiştirdiği gözlenmiştir (52). Araştırmamızda böyle bir paralellik gözlenmemiştir. Bunun nedenini kültürel yapılanmamızda aramak doğru olacaktır.

Ülkemiz, temelde toplulukçu kültürel özelliklere sahiptir (118). Bu nedenle bireysel özellikler, bireysel farklılıklar değil; grup amaçları, grup normları ve değerleri spor yaşamında öne çıkmaktadır.

Elit sporcuların spor iklimi, üstün olmayı, star olmayı, ön plana çıkmayı, tanınmışlığı bir norm olarak sürdürmektedir. Antrenörler, izleyiciler, aileler, spor yazarları bu normu desteklemekte, böyle eğilimleri pekiştirmektedir.

Elit olmayan sporcular içinse tersine bir durum söz konusudur. Onların henüz yetenek ve beceri düzeyinde olgunlaşmamış olmaları, spor ortamının ustalık iklimini taşımasını zorunlu kılmaktadır. Amatörlerde ve II. ligde oynayan sporcularda çok çalışma, ustalaşma, yetenek geliştirme, ortak bir grup normudur. Bu normu antrenörler, izleyiciler ve spor basını pekiştirmektedir.

Yaşamdan alınan doyumun, sporcuların sahip oldukları hedef yönelimleri ve güdüsel iklim değişkenleri ile açıklanmasında elit ve elit olmayan sporcuların tümü ve elit olmayan sporcular açısından anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Tüm sporcuların yaşamdan aldığı doyumun yaklaşık % 4'ünü hedef yönelimi ve güdüsel iklim açıklamıştır. Bu oran elit olmayan sporcular açısından % 18 olarak ortaya çıkmıştır. Her iki açıklama yüzdesi oldukça düşüktür ve sporcuların yaşamdan aldıkları doyumun diğer bazı spor veya spor dışı değişkenlerce açıklandığına işaret etmektedir. İlgili açıklama oranlarına en fazla anlamlı katkıda bulunan değişkenler performans iklimi ve ego yönelimli hedeflerdir. Elde edilen varyans kazancı düşük olsa da, ülkemiz açısından bu sonuçlar yorumlanmalıdır.

Elit olmayan sporcular ve amatörler açısından görevle ilişkili hedef yönelimine ve ustalık iklimine sahip olma genel bir özelliktir ve tüm sporcularda bulunmaktadır. Sporcuları ayırt eden, onların elitleşme yönünde geliştiğinin işaretçisi olan, ego ile ilişkili hedef yönelimleri ve performans iklimidir. Bu özelliklere ekstradan sahip olan elit olmayan sporcular ve amatörler, elit olmaya adaydırlar. Böylece amaçlarına erişmişlerdir. Dolayısıyla ego ile ilişkili hedef yönelimleri ve performans ikliminin ilgili kesimler için yaşamdan alınan doyumunu açıklaması ve öngörmesi mantıklıdır.

Elit sporcularda hedef yönelimi ve güdüsel iklim değişkenlerinin yaşam doyumunu açıklamada etkisiz oldukları açığa çıkmıştır. Bu sonuç ilgili değişkenlerden daha fazla olarak yaşamdan alınan doyumun açıklayan dışsal ödül, takım ruhu, liderlik, statü vb. gibi değişkenleri akla getirmektedir. Sözü edilen değişkenlerin, hedef yönelimleri ve güdüsel iklimle bağları olsa da, ayrı ve bağımsız yanları daha baskındır.

Elit ve elit olmayan basketbolcuların yaşamdan aldıkları doyum anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Belirgin olarak elit sporcular yaşamından daha fazla doyumludur. Bu sonuç beklenen yöndedir ve beklentilerimizi doğrulamaktadır.

Yaşamdan alınan doyumun bağımsız değişken olarak görüp, buna bağlı olarak sporcuların hedef yönelimi ve güdüsel iklim özelliklerine bakıldığında, tüm sporcular açısından ego ile ilişkili hedef yönelimi, performans iklimi; elit sporcular açısından ustalık iklimi, performans iklimi ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Elit olmayan sporcular açısından anlamlı bir farklılaşma gözlenmemiştir. Tüm sporcular açısından farklı yaşam doyumları ve ego ile ilişkili hedef yönelimleri arasındaki farklılaşmanın kaynağını orta yaşam doyumunda olan bireylerle, yüksek yaşam doyumunda olan bireyler arasındaki ortalamalar oluşturmuştur. Yüksek yaşam doyumlu bireyler, anlamlı olarak orta yaşam doyumlu bireylerden daha yüksek ego ile ilişkili hedef yönelimine sahip görünmektedirler. Bu sonuç yüksek yaşam doyumlu olmanın daha fazla ego ile ilişkili hedeflere yönelmeyi, benliğin daha fazla yüceltmesini sağladığına işaret etmiştir. Orta yaşam doyumunda olan bireyler ise, ego ile ilişkili hedeflere, düşük yaşam doyumundaki bireylere göre daha az yönelmektedirler. Bu sonuç nasıl açıklanabilir ? Bulgulara göre, yaşamından daha az doyum bulan bireyler, daha fazla üstün olmayı, star olmayı, tanınmayı seçerek; yeni doyum kaynakları bulmak ve doyumlarını arttırmak istemişlerdir. Yaşamından orta düzeyde doyum bulan bireyler ise, bu istekte ılımlı davranıp, kararlı kalmayı, orta düzeyde doyuma yetecek kadar üstünlük duygusunu elde etmeyi yeğlemiş görünmektedirler.

Sonuçta alt ve üst yaşam doyumları düzeylerinde ego yönelimi istemi artarken, orta düzeyde düşmektedir. Alt yaşam doyumları düzeyinde bireyler daha doyumlu olma yolu olarak ve yüksek yaşam doyumlu bireyler doyumlarını koruma yolu olarak daha

fazla ego ile ilişkili hedefleri seçmişlerdir. Orta yaşam doyumu düzeyinde olan bireyler ise, kararlılıklarını koruyarak; ego yöneliminde aşırılıklara kaçmamış görünmektedirler.

Tüm sporcular açısından üç farklı yaşam doyumu düzeyine göre performans yönelimli iklim ortalamalarında anlamlı farklılaşma vardır. Bu farklılaşmanın kaynağını düşük yaşam doyumlu grupla, orta yaşam doyumlu grup arasındaki performans yönelimi ortalamaları farkı oluşturmuştur. Düşük yaşam doyumlu grup anlamlı bir şekilde en yüksek performans iklimi yönelimine sahipken; orta yaşam doyumlu grup en düşük performans yönelimine sahiptir. Düşük doyumlu grubun antrenörlerinden, yöneticilerinden daha fazla star olma, diğerlerinden üstün olma gibi yönergeleri istediği, bu yöndeki pekiştirmelere daha fazla gereksinim duyduğu ortaya çıkmıştır. Bu grup böyle bir güdüsel iklimde ön plana çıkabileceği, tanınabileceği, bunun da yaşamdan aldıkları doyumu arttıracaklarını bekliyor olabilir. Aynı eğilim yüksek yaşam doyumlular açısından da söz konusudur. Yüksek yaşam doyumlu grup, kendi doyumunu koruma bakımından böyle bir iklimi gerekli görüyor olabilir. Orta yaşam doyumlu grup kendi kararlılığını koruma ve aşırılığa gitmeme güdüsü ile davranıp, daha az performans iklimine sahip olmuş olabilir. İlgili tüm yorumların bir öneri olduğu ve ileride yapılacak çalışmalarla desteklenmesi gerektiği belirtilmelidir.

Elit sporcularda yüksek yaşam doyumluların düşük yaşam doyumlulara göre daha fazla ustalık ve performans iklimi ortalamalarına sahip olduğu ve ortalamalar arası farkın anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Elit sporcularda yaşamdan alınan doyumun hem ustalık iklimine hem de performans iklimine olumlu katkıda bulunduğu gözlenmiştir. Yüksek yaşam doyumlu olma, beceriyi koruma ve üstün olma istemlerini birlikte taşımayı kolaylaştırmıştır. Ancak yaşamdan yüksek oranda doyum bulanların en fazla performans ikliminde ortalama değer almaları, üstünlük ve star olma güdüsünün daha fazla istendiğine, bu güdülerini pekiştiren spor ortamının daha çok beklenildiğine işaret etmiştir. Dolayısıyla yüksek yaşam doyumu, star olmayı, tanınmışlığı kamçulamaktadır. Spor iklimi de böyle sporcuları ilgili yönde güdülemektedir. Bu bulgular elit sporcuların daha fazla performans yönelimli iklim de olduğu bulgusuyla örtüşmektedir (14, 95).

Araştırmamızda yer alan değişkenlerin birbirleriyle ilişkili oldukları açığa çıkmıştır. Beklentilerimiz doğrultusunda görev ile ilişkili hedef yönelimi ile ustalık iklimi yönelimi arasında tüm sporcular ve elit sporcular açısından anlamlı korelasyonlar elde edilmiştir. Yine ego ile ilişkili hedef yönelimi ve performans iklimi arasında tüm sporcular, elit sporcular ve elit olmayan sporcular açısından oldukça güçlü korelasyonlar bulunmuştur. Bu bulgular beklentilerimizi desteklemiştir ve Duda (59), Walling, Duda ve Chi (56) bulgularıyla paralel niteliktedir.

Sporcuların yaş düzeylerine bağlı olarak ustalık iklimi, yaşam doyumu değişkenleri ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Sonuçlar çerçevesinde, 23 yaş ve altında olan sporcuların ustalık iklimi ortalamaları, 23 yaş üzerinde olanlara göre daha fazla çıkmıştır. 23 yaş üzeri sporcuların yaşam doyumu ortalamaları ise, 23 yaş ve altında olan sporculara göre daha fazla çıkmıştır. Dolayısıyla yaşa bağlı beceri gelişiminde, yaşamdan alınan doyum kaynaklarında artma olduğu belirlenmiştir.

İlgili ilişkiler korelatif bulgularda da açığa çıkmıştır. Yine bu bulgularda spor yapma süresi ve sporcunun yaşı ile yaşam doyumu arasında olumlu korelasyonların olduğu açığa çıkmıştır. Sporcunun yaşı ve spor yapma süresi ile ustalık iklimi arasındaki korelasyon negatiftir ve bu baştan beri söylediğimiz elit olmayla birlikte performans iklimine bir kayışın olduğu önermemize dolaylı destek sağlamaktadır. Nitekim elit sporcularda da sporcunun yaşı, spor yapma yaşı ile ustalık iklimi arasında negatif korelasyonlar belirlenmiştir. Görünen odur ki, sporcular genç yaşlarda ustalık iklimini tercih etmekte; yaş ve spor yapma süresi arttıkça (elitleşmeye doğru bir gidiş) ustalık ikliminde bir azalma olmakta; ancak belirgin bir şekilde performans iklimine geçme eğilimi gözlenmemektedir. Bu durum ayrımlaşmanın bir sonucu olabilir.

Tüm sporcularda (elit, elit olmayan, her ikisi birlikte) hedeflerin güçlük düzeyine bağlı olarak yaşam doyumu ortalamaları farklılaşmamıştır. Hedeflerin güç ve kolay şeklinde değerlendirilmesi yerine, içsel-dışsal/kısa süreli-uzun süreli/ulaşılabilir-ulaşılabilir şeklinde çoklu özelliklerle değerlendirilmesi ve bu özelliklerin dereceli amaçlarının ele alınması, yaşam doyumunda anlamlı sonuçları doğurabilirdi. Ancak araştırmamız özel olarak bu değişkenin nicelik ve niteliklerini inceleme amacıyla

tasarlanmamış olduğundan, hedefler bakımından genel görüntü sunmayı öne aldığından, böyle bir inceleme ile yetinilmiştir. İlerideki araştırmalarda hedeflerin ilgili özellikleri yaşam doyumu ve başarı güdülenmesi ile ilişkilendirilirse, anlamlı sonuçlar ortaya çıkabilir.

Sonuç olarak araştırmamızda Nicholls (15), Duda (16) Walling, Duda ve Chi (56)'nin ortaya koydukları başarı güdülenmesinde hedef yönelimleri ve güdüsel iklim kuramlarını destekleyen önemli bulgular elde edilmiştir. Araştırmanın pek çok bulgusu, kuramın önermeleriyle örtüşmektedir. Yine araştırmamız ülkemiz koşulları gereği özgün bazı bulgulara da ulaşmıştır. Bunlardan ilki, toplulukçu genel kültürel yapılaşma gereği sporcularda bireysel yönelimlerin değil, güdüsel iklimin önemli olmasıdır. Spor ortamında grup normlarının, ortak değerlerin baskınlığı, basketbolcuların daha fazla güdüsel iklimleri benimsemelerine, hedef yönelimlerinde farklılaşmalarına neden olmuştur. İkincisi, böyle bir kültürel yapı gereği ego ile ilişkili ve görev ile ilişkili hedef yöneliminin ayrılaşmaması; birinin diğerine belirgin bir baskınlık kurmamış olmasıdır. Bu durum, çeşitli bakımlardan elit sporcularda dahi geçerlidir. Toplulukçu bir norm olarak diğerlerinden üstün olma, ön plana çıkma, star olma yönünde pekiştirilen elit oyuncu, bunu bir kişilik eğilimi olarak göstermekten çok; elit olmanın genel gereği, diğer elitlerin de aynı nitelikleri göstermiş olmasının doğal sonucu olarak sergilemektedir.

Bu araştırmada yer alan yaşamdan alınan doyumun güdüsel iklim yönelimlerinden birini sürdürmeyi kolaylaştırdığı veya zorlaştırdığı bulgusu, diğer bir özgün katkıdır. Yaşamından doyum bulan bireyler, performans iklimi yönünde pekiştirmeleri beklemekte; antrenörlerin, izleyicilerin, medyanın bu yöndeki desteklerini olumlu bulmaktadırlar. Böylece sporcular üzerinde antrenörlerin, izleyicilerin, medyanın ve genel olarak toplulukçu eğilimlerin etkisi belirginleşmiş olmaktadır.

Elde edilen tüm sonuçların doğruluğunun yeni araştırmalarla sınanması gerektiği açıktır. Deneysel olmayan bir çalışmanın sonuçlarının çok sayıda sonuçla desteklendiğinde, görece bir anlamı olacağı bilinmektedir.

Bu araştırmanın sonucuna bağı olarak görev ile ilişkili ve ego ile ilişkili hedef yönelimleri, ustalık iklimi ve performans iklimi bakımından Türk sporcularının genel bir profilinin çıkarılması uygun olacaktır. Yeniden ileri sürülen tüm yorumların akla en yatkın gelen öneriler olduğu ve bu önerilerin denence olarak daha iyi deney desenlerinde sınanması gerektiği hatırlatılmalıdır.

6. KAYNAKLAR

1. Dweck, C.S. (1986). Motivational processes affecting learning. *American Psychologist*, 41, 1040-1048.
2. Dweck, C.S. & Leggett, E.L. (1988). A social-cognitive approach to motivation and personality. *Psychological Review*, 95, 256-273.
3. Elliot, E.S. & Dweck, C.S. (1988). An approach to motivation and achievement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 5-12.
4. Diener, C.I & Dweck, C.S. (1978). An analysis of learned helplessness: Continuous changes in performance, strategy, and achievement cognitions following failure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 451-462.
5. Ames, C. & Archer, J. (1988). Achievement goals in the classroom: Students' learning strategies and motivation processes. *Journal of Educational Psychology*, 80, 260-267.
6. Wiener, B. (1986). *An attributional theory of motivation and emotion*. New York: Springer-Verlag.
7. Toros, T. & Yetim, Ü. (2000). Sporda algılanan motivasyonel (güdüsel) iklim ölçeğinin Türk sporcuları için uyarılama ön çalışması. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi. 11-13 Mayıs, İstanbul.
8. Lewin, K. (1995). *A dynamic theory of personality*. New York : Mc Graw-Hill.
9. Murray, H. A. & Kluckhohn , C.(1953) . Outline of a conception of personality. In C. Kluckhohn, H. Murray & D. Schneider (Eds.). *Personality in nature, society and culture* (2nd ed.). New York : Knopf.

10. Brunstein, J.C. (1993). Personal goals and subjective well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 1061-1070.
11. Carver C.S., & Scheier, M.F.(1990). Origins and functions positive and negative affect: A control-process view. *Psychological Review*, 97, 19-35.
12. Ryan, R.M., Sheldon, K.M., Kasser, T. & Decci, E.L.(1996). All goals are not created equal: An organismic perspective on the nature of goals and their regulation. In P.M. Gollwitzer & J.A. Barg (Eds). *The psychology of action: Linking cognition and motivation to behavior*. (pp.7-47). NewYork: Guilford.
13. Csikszentmihalyi, M. (1975). *Beyond boredom and anxiety*. San Francisco, CA: Jorsey-Bass.
14. Papaioannou, A., (1994). Development of a questionnaire to measure achievement orientation in physical education. *Research Quarterly for Exercise and sport*, 65, 11-20.
15. Nicholls, J.G. (1984). Achievement motivation: Concepts of ability, subjective experience, task choice and performance. *Psychological Review*, 91, 329-346.
16. Duda, J. L. (1989). Goal perspectives, participation and persistence in sport. *International Journal of Sport Psychology*, 20, 42-56.
17. Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542-575.
18. Yetim, Ü. (2000). *Toplumdan bireye mutluluk resimleri*. Bağlam Yayınları.
19. Nicholls, J.G. (1989). *The competitive ethos and democratic education*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

20. Diener, E., Larsen, R.J. & Emmons, R.A. (1983). Personxsituation interactions: Choice of situations and congruence response models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 1241-1250.
21. Cantor, N. & Harlow, R.E. (1994). Social intelligence and personality: Flexible life task pursuit. In R.J. Sternberg & P. Ruzgis (Eds). *Personality and intelligence*. (pp.137-168). New York: Cambridge University Press.
22. Hofstede, G. (1991). *Cultures and organizations: Software of the mind*. Maastricht, the Netherlands: McGraw-Hill.
23. Schneider, B. (1990). *Organizational climate and culture*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
24. Roberts, G. C., & Treasure, D. C., (1995) . Achievement goals, motivational climate and achievement strategies and behaviors in sport. *International Journal of Sport Psychology*, 26, 64-80.
25. Toros, T. & Yetim, Ü. (2000). Sporda görev ve ego yönelimi ölçeğinin Turk sporcuları için uyarlama ön çalışması. *Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*. 11-13 Mayıs, İstanbul.
26. Nicholls, J. G., Cheung, P.C., Lauer, J., & Pastashnick, M., (1989). Individual differences in academic motivation: Perceived ability, goals, beliefs, and values. *Learning and Individual Differences*, 1, 63-84.
27. Nicholls, J.G. (1992). The general and the specific in the development and expression of achievement motivation. In G.C. Roberts (Ed.), *Motivation in sport and exercise* (pp.31-56). Champaign, IL: Human Kinetics.

28. Dweck, C.S. & Elliot, E. (1983). Achievement motivation. In M. Hetherington (Ed.), *Handbook of child psychology: Vol.4: Socialization, personality and social development* (pp.643-691). New York: Wiley.
29. Ames, C. (1992). Achievement goals motivational climate, and motivational processes. In Roberts, G. C. (Eds.), *Motivation in Sport and Exercise* (pp.161-176) . Champaign, Illinois: Human Kinetics
30. Roberts, G.C., Spink, K.S., & Pemberton, C.L. (1999). Learning experiences in sport psychology. 2nd ed. Champaign, IL: Human Kinetics. 115-118.
31. Duda, J.L. (1993). Goals: a social-cognitive approach to the study of achievement motivation in sport. In R.N. Singer, M. Murphey, & L.K. Tennant (Eds.), *Handbook on research on sport psychology* (pp.421-436). New York: Macmillan.
32. Jagacinski, C. M., & Nicholls, J. G., (1984). Conceptions of ability and related affects in task involvement and ego involvement. *Journal of Educational Psychology*, 5, 909-919.
33. Nicholls, J. G., Cobb, P. C., Yackel, E., Wood, T., & Wheatley, G. (1990). Students' theories about mathematics and their mathematical knowledge: Multiple dimensions of assessment. In G. Kulm (Ed.) *Journal for Research in Mathematics Education*, 21, 109-122.
34. Fox, K., Goudas, M., Biddle, S., Duda, J. L., & Armstrong, N. (1994). Children's task and ego profiles in sport. *British Journal of Educational Psychology*, 64, 253-261.
35. Duda, J.L. (1998). *Advances in sport and exercise psychology measurement : Sport motivation and perceived competence*. Morgantown : Fitness International Technology.
36. Maehr, M.L. & Braskamp L.A. (1986). *The motivation factor : A theory of personal investment*. Lexington, MA: Lexington Books.

37. Nicholls, J.G., Patashnick, M., & Nolen, S.B. (1985). Adolescents' theories of education. *Journal of Educational Psychology*, 77, 683-692.
38. Duda, J. L., (1987). Toward a developmental theory of children's motivation in sport. *Journal of Sport Psychology*, 9, 130-145.
39. Duda, J.L., & Olson, L., Templin, T.J. (1991). The relationship of task and ego orientation to sportsmanship attitudes and the perceived legitimacy of injurious acts. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 51, 79-87.
40. Duda, J. L., & White, S. A., (1992). Goal orientations and beliefs about the cause of sport success among elite skiers. *The Sport Psychologist*, 6, 334-343.
41. Kavussanu, M., & Roberts, G. C. (1996). Motivation and physical activity contexts: the relationship of perceived motivational climate to intrinsic motivation and self-efficacy. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 18, 264-280.
42. Lochbaum, M. & Roberts, G.C. (1993). Goal orientations and perceptions of the sport experience. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 15, 160-171.
43. Suls, J. & Wills, T.A. (1991). *Social comparison: Contemporary theory and research*. Hillsdale, NJ: Lawrence-Erlbaum.
44. Duda, J.L., (1989). Relationship between task and ego orientation and the perceived purpose of sport among high school athletes. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11, 318-335.
45. Pervin, L.A. (1977). The representative design of person-situation research. In D. Magnusson & N.S. Endler (Eds.), *Personality at the crossroads: Current issues in interactional psychology*. Hillsdale, NJ. Erlbaum.

46. Little, B.R. (1981). Geargian measurement: Toward a psychology of personal projects. Paper presented at the International Congress on Personal Construct Theory, Brook University, St.Catharines, Ontario, August.
47. Lloyd, L. & Fox, K.R. (1990). The effect of contrasting interventions on the exercise achievement orientation and motivation of adolescent girls. Paper presented at the meeting of the British Association for The Sport Sciences, Cardiff, Wales.
48. Ames, C. & Archer, R. (1995). Participation motivation in Italian youth sports. *The Sport Psychologist*, 9, 265-281.
49. Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Evanston, IL: Row, Peterson.
50. McCormick, E.J. & Ilgen, D.K. (1980). *Industrial psychology* (7th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
51. Michalos, A.C. (1985). Multiple discrepancies theory (MDT). *Social Indicators Research*, 16, 347-413.
52. Roberts, G. C., & Ommundsen, Y., (1996). Effect of goal orientation on achievement beliefs, cognition and strategies in team sport. *Scandinavian Journal of Medicine Science and Sport*, 6, 46-56.
53. Goudas, M., Biddle, S., Fox, K., & Underwood, M., (1995). It ain't what you do, it's the way that you do it! Teaching style affects children's motivation in track and field lessons. *The Sport Psychologist*, 9, 254-264.
54. Papaioannou, A. (1995). Differential perceptual and motivational patterns when different goals are adopted. *Journal of Sport & Exercise Psychology*. 17, 18-34.

55. Theeboom, M., Knop, P. D., & Weiss, M. R. (1995). Motivational climate, psychological responses, and motor skill development in children's sport: A field-based intervention study. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17, 294-311.
56. Walling, M. D., Duda, J. L., & Chi, L., (1993). The perceived motivational climate in sport questionnaire: construct and predicative validity. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 15, 172-183.
57. Triandis, H.C. (1994). *Culture and social behavior*. New York: McGraw-Hill.
58. Roberts, G.C. (1984). Toward a new theory of motivation in sport: The role of perceived ability. In J.M. Silva III & R.S. Weinberg (Eds.), *Psychological foundations of sport* (pp. 214-228). Champaign, IL: Human Kinetics.
59. Duda, J. L., (1992). Motivation in sport setting: A goal perspective approach. In Roberts, G. C. (Eds.), *Motivation in sport and exercise* (pp.57-91). Champaign, Illinois: Human Kinetics.
60. Roberts, G. (1993). Motivation in sport: Understanding and enhancing the motivation and achievement of children. In R.N. Singer, M. Murphey, & L.K. Tennant (Eds.), *Handbook on research on sport psychology* (pp.405-420). New York: Macmillan.
61. Locke, E.A. & Latham, G.P. (1985). The application of goal setting to sport. *Journal of Sport Psychology*, 7, 205-222.
62. Burton, D. (1992). The Jekyll/Hyde nature of goals: Reconceptualizing goal setting in sport. In T. Horn (Ed.), *Advances in sport psychology*. Champaign, IL: Human Kinetics.
63. Koruç, Z. (1996). Sporda hedef belirleme ve hedef belirleme modelleri. Sporda psiko-sosyal alanlar seminer kitabı. s.63-77.

64. Locke, E.A. & Latham, G.P. (1990). A theory of goal setting and task performance. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
65. Burton, D. (1989). Winning isn't everything: Examining the impact of performance goals on collegiate swimmers' cognitions and performance. *The Sport Psychologist*, 3, 105-132.
66. Toros, T. & Yetim, Ü. (2000). Sporda hedef belirlemenin penaltı atışlarına etkisi. Ege Üniversitesi, II. Futbol ve Bilim Kongresi. 17 Ekim, İzmir.
67. Locke, E.A., Shaw, K.N., Saari, L.M., & Latham, G.P. (1981). Goal setting and task performance: 1969-1980. *Psychological Bulletin*, 90, 125-152.
68. Barnett, M.L. & Stanicek, J.A. (1979). Effects of goal-setting on achievement in archery. *Research Quarterly*, 50, 328-332.
69. Gill, D. L. (1986). *Psychological dynamics of sport*. Champaign, IL: Human Kinetics (55-56, 156).
70. Seifriz, J.J., Duda.J.L. & Chi,L. (1992). The relationship of perceived motivational climate intrinsic motivation and beliefs about success in basketball. *Journal of Sport and Exercise Psychology* , 14, 375-391.
71. Yetim, Ü. (1991). Kişisel projelerin organizasyonu açısından yaşam doyumu. Yayınlanmamış doktora tezi. Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
72. Diener, E. & Diener, C. (1996). Most people are happy. *Psychological Science*, 7, 181-185.
73. Myers, D.G. & Diener, E. (1993). *The pursuit of happiness: Who is happy-and why*. New York: Avon.

74. Sandvik, E., Diener, E., & Seidlitz, L. (1993). Subjective well-being: The convergence and stability of self-report and non-self-report measures. *Journal of Personality*, 61, 317-342.
75. Larsen, R.J., Emmons, R.A. & Diener, E. (1983). Validity and meaning of measures of subjective well-being. Paper presented at the Midwestern Psychological Association Convention, Chicago, May.
76. Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J. & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
77. Magnus, K., Diener, E., Fujita, F. & Pavot, W. (1993). Extraversion and neuroticism as predictors of objective life events: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 1046-1053.
78. Myers, D.G. & Diener, E. (1995). Who is happy ?. *Psychological Science*, 6, 10-16.
79. Lykken, D. & Tellegen, A. (1996). Happiness is a stochastic phenomenon. *Psychological Science*, 7, 186-189.
80. Tellegen, A., Lykken, D., Bouchard, T.J., Wilcox, K.J., Segal, N.J. & Rich, S. (1988). Personality similarity in twins reared apart and together. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 1031-1039.
81. Berger, B.G. (1984a). Running away from anxiety and depression: A female as well as male race. In M.L. Sachs & G. Buffone (Eds.), *Running as therapy: An integrated approach* (pp.172-197). Lincoln, NE: University of Nebraska Press.
82. Berger, B.G. (1984b). Running toward psychological well-being: Special consideration for female client. In M.L. Sachs & G. Buffone (Eds.), *Running as therapy: An integrated approach* (pp.172-197). Lincoln, NE: University of Nebraska Press.

83. Crews, D.J. & Landers, D.M. (1987). A meta-analytic review of aerobic fitness and reactivity to psychosocial stressors. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 19, 114-120.
84. Berger, B.G. & Owen, D.R. (1988). Stress reduction and mood enhancement in four exercise modes: Swimming, body conditioning, htha yoga, and fencing. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 59, 148-159.
85. Steptoe, A. & Cox, S. (1988). Acute effects of aerobic exercise on mood. *Healthy Psychology*, 7, 329-340.
86. Brown, J.D. & Siegel, J.M. (1988). Exercise as a buffer of life stress: A prospective study of adolescent healthy. *Healthy Psychology*, 7, 341-353.
87. Roth, D.L. & Holmes, D.S. (1985). Influence of physical fitness in determining the impact of stressful life events on physical and psychological health. *Psychosomatic Medicine*, 47, 164-173.
88. Morgan, W.P. & Goldston, S.E. (1987). *Exercise and mental health*. New York: Hemisphere.
89. Berger, B.G. & Owen, D.R. (1983). Mood alteration with swimming- swimmers really do "feel better". *Psychosomatic Medicine*, 45, 425-433.
90. Albinson, J.G. (1974). Life style of physically active and physically inactive college males. *International Journal of Sports Psychology*, 5, 93-101.
91. Kasser, T. & Ryan, R.M. (1993). A dark side of the American dream: Correlates of financial success as a central life aspiration. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 410-422.

92. Kasser, T. & Ryan, R.M. (1996). Further examining the American dream: Differential correlates of intrinsic and extrinsic goals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 280-287.
93. Sheldon, K.M., Ryan, R., & Reis, H.T. (1996). What makes for a good day?: Competence and autonomy in the day and in the person. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 1270-1279.
94. Csikszentmihalyi, M. & Figurski, T.J. (1982). Self-awareness and aversive experience in everyday life. *Journal of Personality*, 50, 15-24.
95. Toros, T. & Yetim, Ü. (2000). İkinci ligde oynayan erkek basketbolcularda hedef yönelimi ve güdüsel (motivasyonel) iklimin yaşam doyumu ile ilişkisi. Ege Psikoloji Kongresi, 19-22 Eylül, İzmir.
96. Toros, T. & Yetim, Ü. (2000). Elit bayan basketbolcularda hedef yönelimi ve güdüsel (motivasyonel) iklimin yaşam doyumu ile ilişkisi. Hacettepe Spor Bilimleri Kongresi. 3-5 Kasım, Ankara.
97. Asch, S.E. (1952). *Social psychology*. Englewood Cliffs, NJ:Prentice-Hall.
98. Nicholls, J. G., Cobb, P. C., Wood, T., Yackel, E., & Patashnick, M. (1989). Assessing students' theories of success in mathematics: Individual and classroom differences. *Journal for Research in Mathematics Education*, 21, 109-122.
99. Duda, J. L., & Nicholls, J. G. (1992). Dimensions of achievement motivation in schoolwork and sport. *Journal of Educational Psychology*, 3, 290-299.
100. Hovardaoğlu, S. (2000). *Davranış bilimleri için araştırma teknikleri*. Ankara: VE-GA yayınları.

101. Mabry, C. H., (1993). Gender differences in ego level. *Psychological Reports*, 72, 752-754.
102. White , S.A.,& Zillner, S.,R., (1996).The relationship between goal orientation beliefs about the cause of sport success and trait anxiety among high school intercollegiate, and recreational sport participants . *The Sport Psychologist*,10,58-72.
103. White, S. A., & Duda, J. L., (1994). The relationship of gender, level of sport involvement and participation motivation to task and ego orientation. *International Journal of Sport Psychology*, 25, 4-18.
104. Hayashi, C. T., & Weiss, M. R., (1994). A cross-cultural analysis of achievement motivation in Anglo-American and Japanese marathon runners. *International journal of Sport Psychology*, 25, 187-202.
105. Solmon, M. A., & Boone, J., (1993). The impact of student goal orientation in physical education classes. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 64, 418-424.
106. Duda, J.L. & Whitehend, J. (1998). Measurement of goal perspectives in the physical domain. In J.L. Duda (Ed.), *Advances in sport and exercise psychology measurement* (pp. 21-48). Morgantown, WV: Fitness Information Technology, Inc.
107. Seifriz, J. J., Duda, J. L., & Chi, L. (1992). The relationship of perceived motivational climate and beliefs about success in basketball. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 14, 375-391.
108. Magnus, K. & Diener, E. (1991). A longitudinal analysis of personality, life events, and subjective well-being. Paper presented at 63rd Annual Meeting of the Midwestern Psychological Association, Chicago, Mayis.
109. Diener, E., Suh, E. & Oishi, S. (1997). Recent findings on subjective well-being. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 24, 25-41.

110. Duda, J. L., & Hom, H. L., (1993). Interdependencies between the perceived and self-reported goal orientations of young athletes and their parents. *Pediatric Exercise Science*, 5, 234-241.
111. Williams, L.,(1994).Goal orientations and athletes' preferences for competence information. *Journal of Sport and Exercise Psychology*,19,416-430.
112. Duda, J. L., Chi, L., Newton, M. L., Walling, M. D., & Catley, D., (1995). Task and ego orientation and intrinsic motivation in sport. *International Journal of Sport Psychology*, 26, 40-63.
113. Li, F., Harmer, P., & Acock, A., (1996). The task and ego orientation in sport questionnaire: construct equivalence and mean differences across gender. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 68, 228-238.
114. Li, F., Harmer, P., Chi, L., & Vongjaturapat, N., (1996). Cross-cultural validation of the task and ego orientation in sport questionnaire. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 18, 392-407.
115. Chi, L., & Duda, J. L., (1995). Multi-sample confirmatory factor analysis of the task and ego orientation in sport questionnaire. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 66, 91-98.
116. Chaumeton, N. R., & Duda, J. L., (1988). Is it how you play the game or whether you win or lose?: The effects of competitive level and situation on coaching behaviors. *Journal of Sport Psychology*, 11, 157-174.
117. Meece, J. L., (1991). The classroom contest and students' motivational goals. *Advances in Motivational and Achievement*, 7, 261-258.
118. Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Yapı ve Kredi Yayınları.

EKLER

EK 1. SPORDA GÖREV VE EGO YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ -SGEYÖ-

Sayın Katılımcı ;

Yaptığınız spor branşı hakkında ki genel hislerinizi göz önünde bulundurarak, aşağıdaki durumlarda size uygun olan yerleri işaretleyiniz.

1-) Yaşınız _____ :

3-) Kaç Yıldır Bu Sporu Yapıyorsunuz : _____

2-) Cinsiyetiniz _____ :

4-) Oynadığınız Mevkiniz _____ :

.....kendimi sporda en başarılı hissederim/ görürüm.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1- Oyun veya beceriyi yapabilen tek kişi ben olduğumda KENDİMİ SPORDA EN BAŞARILI HİSSEDERİM/ GÖRÜRÜM.					
2- Yeni bir beceri öğrendiğimde ve bu beceri bende daha çok uygulama/ pratik yapma isteği uyandırdığında KENDİMİ SPORDA EN BAŞARILI HİSSEDERİM/ GÖRÜRÜM.					
3- Arkadaşlarımdan daha iyi yapabildiğimde/ oynadığımda KENDİMİ SPORDA EN BAŞARILI HİSSEDERİM/ GÖRÜRÜM.					
4- Diğerleri benim kadar iyi yapamadığında/ oynayamadığında KENDİMİ SPORDA EN BAŞARILI HİSSEDERİM/ GÖRÜRÜM.					
5- Uygulaması/ yapması hoş/ eğlenceli bir şey öğrendiğimde KENDİMİ SPORDA EN BAŞARILI HİSSEDERİM/ GÖRÜRÜM.					
6- Benim ne yapacağımı bildiğim , diğerleri ne yapacaklarını karıştırdıkları durumda KENDİMİ SPORDA EN BAŞARILI HİSSEDERİM/ GÖRÜRÜM.					
7- Çabalayarak/ Sıkı çalışarak/ Çok deneyerek yeni bir beceriyi öğrendiğimde KENDİMİ SPORDA EN BAŞARILI HİSSEDERİM/ GÖRÜRÜM.					
8- Gerçekten çok sıkı çalıştığımda KENDİMİ SPORDA EN BAŞARILI HİSSEDERİM/ GÖRÜRÜM.					
9- En fazla sayı/ gol/ puan / skor vs. ben yaptığımda KENDİMİ SPORDA EN BAŞARILI HİSSEDERİM/ GÖRÜRÜM.					
10- Öğrendiğim bir şey bende daha fazla uygulama/ pratik/ ilerleme isteği uyandırdığında KENDİMİ SPORDA EN BAŞARILI HİSSEDERİM/ GÖRÜRÜM.					

11- En iyi ben olduğumda KENDİMİ SPORDA EN BAŞARILI HİSSEDERİM/ GÖRÜRÜM.					
12- Öğrendiğim bir beceriyi gerçekten doğru yaptığıma inandığımda/ hissettiğimde KENDİMİ SPORDA EN BAŞARILI HİSSEDERİM/ GÖRÜRÜM.					
13- Elimden gelenin en iyisini yaptığımda KENDİMİ SPORDA EN BAŞARILI HİSSEDERİM/ GÖRÜRÜM.					

EK 2. SPORDA ALGILANAN GÜDÜSEL İKLİM ÖLÇEĞİ –SAGİÖ-

Sayın Katılımcı ;

Yaptığınız spor branşı hakkında ki genel hislerinizi göz önünde bulundurarak, aşağıdaki durumlarda size uygun olan yerleri işaretleyiniz.

1-) Yaşınız _____ :

3-) Kaç Yıldır Bu Sporu Yapıyorsunuz : _____

2-) Cinsiyetiniz _____ :

4-) Oynadığınız Mevkiniz _____ :

Bu takımda ,	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1- BU TAKIMDA ,oyuncular, takım arkadaşlarından daha iyi oynadıklarında, kendilerini iyi hissederler.					
2-BU TAKIMDA ,sıkı çalışma ödüllendirilir.					
3- BU TAKIMDA ,oyuncular bir hata yaptıklarında cezalandırılır.					
4- BU TAKIMDA ,koçlar, oyuncuların iyi olmadıkları becerilerde gelişmelerini sağlarlar.					
5- BU TAKIMDA ,amaç her oyunda daha da ileri gitmektir(iyileşmektir)					
6- BU TAKIMDA ,oyuncular, hataları yüzünden oyundan çıkartılır/ kenara alınır.					
7- BU TAKIMDA ,takım arkadaşlarından daha iyi oynamak önemlidir.					
8- BU TAKIMDA ,koçlar dikkatlerinin çoğunu "yıldız" oyunculara verir.					
9 BU TAKIMDA , diğerlerinden daha iyi oynamak önemlidir.					
10- BU TAKIMDA ,oyuncular spor dalı etkinlikleri hakkında daha fazla şeyler öğrenmek istedikleri için çok sıkı çalışırlar .					
11- BU TAKIMDA ,koçlar ,bazı oyuncuları diğerlerinden daha fazla tercih ederler.					
12- BU TAKIMDA ,oyuncular ,takım arkadaşlarından daha iyi oynamaya teşvik edilirler.					

13- BU TAKIMDA ,oyuncular ,eksik yönleri üzerine çalışmak için teşvik edilirler.					
14- BU TAKIMDA ,herkes en fazla sayıyı/golü/ puanı/ skoru vs. atmaya ister.					
15- BU TAKIMDA ,herkes takımda önemli bir role sahip olduğunu hisseder.					
16- BU TAKIMDA ,koçlar, bizden yeni beceriler denememizi isterler.					
17- BU TAKIMDA ,oyuncular ,kendilerine denk bir takımla eşleştirildiklerinde oynamaktan hoşlanırlar.					
18- BU TAKIMDA ,sadece “en iyi “ oyuncuları koçlar tarafından “fark edilir”.					
19- BU TAKIMDA ,oyuncuların çoğu oyunda oynar.					
20- BU TAKIMDA ,oyuncular , hata yapmaktan korkarlar.					
21- BU TAKIMDA ,Oyuncuların sadece birkaçı yıldız oyuncu olabilir.					

EK 3. YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ

Şimdi sizden kendi yaşamınızı değerlendirmenizi istiyoruz. Aşağıda verilen beş ifadeye katılabilir ya da katılmayabilirsiniz . Bu ifadelere katılıp , katılmadığınızı aşağıda gösterilen puanlama sistemini kullanarak gösteriniz. Cevaplarken lütfen açık ve dürüst olunuz.

Teşekkürler

1-) Yaşınız _____ :

3-) Kaç Yıldır Bu Sporu Yapıyorsunuz :

2-) Cinsiyetiniz _____ :

4-) Oynadığınız Mevkî _____ :

	Tamamen Karşıyım (veya Tamamen Yanlış)	Karşıyım (veya Genelde Yanlış)	Biraz Karşıyım (veya Biraz Yanlış)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (veya Ne Doğru Ne Yanlış)	Biraz Katılıyorum (veya Biraz Doğru)	Katılıyorum (veya Genelde Doğru)	Tamamen Katılıyorum (veya Tamamen Doğru)
1- Hayatım birçok yönlerden idealimdekine yakın.							
2- Hayat şartlarım mükemmel.							
3- Hayatımdan memnunum.							
4- Hayattan şimdiye kadar istediğim önemli şeyleri elde ettim.							
5- Eğer hayata yeniden başlasaydım, hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.							

ÖZGEÇMİŞ

Turhan TOROS, 1969, -MERSİN-Çamlıyayla' da doğdu. İlk – Orta – Lise öğrenimini Mersin'de yaptı. Yükseköğrenimini Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Y.O. ' da bitirdi. 1994 yılında, Beden Eğitimi ve Spor Bölümünden Basketbol İhtisas ve Antrenman Bilimi Yrd. İhtisastan mezun oldu. Lisans mezuniyet tezi “Basketbol Antrenörlerinin Özelliklerinin Karşılaştırılması” üzerinedir.

1994-95 öğrenim yılında Özel Çağ Lisesi'nde (Çağ Üniversitesi) –Adana- Beden Eğitimi Öğretmeni olarak çalışmaya başladı. 1995-96 yılında Mersin Özel Türkmen Lisesi'nde Basketbol Antrenörü ve Beden Eğitimi Öğretmeni olarak çalıştı. Okul ve Kulüp takımlarında birçok başarılar kazandı.

Askerliğini yaptıktan sonra, 1997 yılında Mersin Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümünde Spor Psikolojisi anabilim dalında yüksek lisans sınavını kazandı. Tez Danışmanı Psikoloji Bölüm Başkanı Doç. Dr. Ünsal Yetim'dir. 2001 yılında “Elit ve Elit Olmayan Erkek Basketbolcularda Hedef Yönelimi, Güdüsel (Motivasyonel) İklim ve Hedeflerin Özgünlük, Güçlük Derecesi Özelliklerinin Yaşam Doyumu Etkisi” konulu tez çalışmasını bitirdi.

Şimdiye kadar spor psikolojisi ile ilgili 11 makalesi ve bildirisi olan Turhan TOROS'un kitap çalışmaları da devam etmektedir.

1990 yılından itibaren Basketbol Federasyonunun tüm eğitim seminerlerine katılan ve Five Star Organizasyonlarında yer alan Turhan TOROS, 1998 yılında Mersin'den seçilecek olan Basketbol Yıldız Mili Takım Seçmelerine (1984 doğumlular) antrenör olarak takım ile beraber gitti. Yaz aylarında ATAŞ Fabrikasında Spor Okullarında Basketbol Antrenörü olarak çalıştı ve her yıl Tofaş, Efes Pilsen, Ülker ve Darüşşafaka basketbol takımlarının yaz aylarında çalışma programları ile ilgili olarak 15'er günlük eğitim kamplarına katıldı. Mersin 'de yapılan Basketbol Federasyonu ile ilgili tüm faaliyetlerde düzenleme komitesinde yer aldı.

1998-99 yılında Mersin 1907 FENERBAHÇE spor okullarında basketbol antrenörü olarak çalıştı.

Şu anda TOFAŞ basketbol okulları Mersin sorumlusu olarak altyapıya oyuncu hazırlamak için kurulan basketbol okulunda iki yıldır çalışmaktadır.

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) Mersin biriminde gönüllü basketbol antrenörü olarak çalışmaktadır.

Aynı zamanda Milli Eğitim Bakanlığı Y.Gunsur Anadolu Bil. Lisesinde Beden Eğitimi Öğretmeni olarak (7/1 derece) çalışmaktadır. Evlidir ve İngilizce bilmektedir. Doktorasını İngiltere’de “Spor Psikolojisinde Hedef Belirleme” alanında yapmayı düşünmektedir.

Turhan TOROS